

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Eliška Humlová

Postavení ženy v pozdně středověkém městě a jeho reflexe v Právní knize města Brna

The status of woman in late medieval city and its reflection in the Legal the Book of the City
of Brno

Praha 2020

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marie Bláhová, Dr.Sc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 8. 2020

Eliška Humlová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní prof. PhDr. Marie Bláhová, Dr.Sc. za vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

Hlavním cílem této bakalářské práce je popsat postavení a života žen nejdříve obecněji ve středověku a poté především v pozdně středověkém městě, převážně v Brně. Případně může být v některých částech malý přesah do raného novověku. Základním pramenem je *Právní kniha města Brna*, především její třísvazková edice vydaná v letech 1990–1993.

Nejprve je popsán pramen, včetně svého vzniku, a jeho edice. Poté následuje teorie o ženách a jejich životě a následující částí jsou již příklady z *Právní knihy*, které se týkají žen.

Na začátku se práce věnuje právu obecně, zákonům, ustanovením a možnostem žen, pak následují konkrétní případy, ve kterých vystupovaly ženy v různých pozicích. Práce se snaží zjistit, jaká práva a pravomoci měly v pozdně středověkém městě ženy – jestli mohly u soudu jednat samy v různých pozicích, či jestli měly poručníka, nebo za ně jednali jejich manželé, jak se se ženou u soudu zacházelo, jejich vystupování před městskými institucemi, jak se na ně vztahovalo dědické právo, dispozice s majetkem, ženské testamenty, práva k dětem, vztah k dětem (jestli správu majetku dětí vykonávala žena, nebo poručník/advokát), postavení ovdovělé ženy, kvalifikace na vedení hospodářství nebo manželovy živnosti, jak se účastnily majetkových směn, věno, jestli mohla žena přísahat, jak se jednalo o řešení únosu ženy, okolnosti u jejich možností se vdát přímo v Brně, činnost gramotných žen v oblasti obchodu a jeho rozvoji, práce, účetnictví, korespondence a jejich zapojení rodinami do chodu domácnosti a práce.

Klíčová slova

žena, postavení, Brno, město, Právní kniha města Brna, pozdněstředověký

Abstract

The main purpose of this bachelor's thesis is to describe the position and life of women first more generally in the Middle Ages and then especially in the late Medieval city, mainly in Brno. Alternatively, there might be a little overlap in some parts into the early modern period. The basic source is the Legal Book of the City of Brno, especially its three-volume edition published in 1990–1993.

First of all is described the source including its origin and its edition, afterwards theory of women and her life ensues and following parts are already the examples from the Legal Book which concern women.

At the beginning the thesis deals with laws, regulations and opportunities for women, then the specific cases follow, in which women appeared in various positions. The work tries to find out which rights and powers in the late medieval city women had – whether they could act in different positions in court, or whether they had a guardian or their spouses acted for them. How the woman was treated in court, their appearance before municipal institutions, how the right of heritage applied to them, disposition of property, women's wills, rights to children, relationship to children (whether the administration of children's property was performed by a woman or guardian/lawyer), the status of widowed woman, qualification to run a farm or the husband's trade, how did they participate in property shifts, the question is whether the woman could swear, how it was about solving the abduction of a woman, the circumstances of their ability to get married directly in Brno, the activities of literate women in business and its development, work, accounting, correspondence and their involvement families to run the household and work.

Keywords

woman, status, Brno, city, the Legal Book of the City of Brno, late medieval

Obsah

1. Úvod	9
2. Právní kniha města Brna	10
2.1. Vznik, profil a edice	10
3. Postavení ženy ve středověkém městě	16
4. Od narození k dovršení zletilosti	20
5. Panenství uznávané bohoslovci	21
6. Vzdelanost – panny a dívky	22
7. Brněnské ženy ve fázi středověké vrcholné a pozdní	22
7.1. Obyvatelky Brna v daňových záznamech od roku 1343 do roku 1477	34
7.2. Závěti žen z Brna v období pozdně středověkém	48
7.3. Konkrétní příklad ženy z Brna v období středověkém – Reginy Španové	52
8. Příklady z Právní knihy města Brna	67
8.1. Ženy – předložení obvinění a obrany	67
8.2. Fyzická agrese na ženách – poskvrnění, nevěra, zneužití a další výtržnosti konání fyzického napadení žen tohoto typu	68
8.2.1. Zneužití zákonnitě provdané ženy	68
8.2.2. Nevěra	68
8.2.3. Soužití s jinou ženou bez rozvodu předchozího manželství	69
8.2.4. Zlákání neprovdaného děvčete	69
8.3. Nahlášení zneužití ženy po delším čase	69
8.4. Situace, ve které nelze, aby se muž nařčený ze zneužití ospravedlnil díky pozorovatelům	69
8.5. Milostný vztah s ženami, které patří mezi pokleslé, nepředstavuje příčinu, aby byly tomuto muži odcizeny jeho předměty	70
8.6. Rozhodování o pravomoci ženy někoho obvinít v době, kdy se její manžel v obci nenachází	70
8.7. Neúčast žijícího muže	70
8.8. Obvinění ženy kvůli peněžním závazkům	71
8.9. Omyl pozorovatelů během slavnostního slibu	71
8.10. Slavnostní slib ovdovělých žen	71
8.11. Právo ženy vést jmění	71
8.12. Postavení ženy ve vychovávání nezletilých	71
8.13. Všeobecné instituce – žádné místo pro ženy	71

8.14.	Kapitál zesnulé ženy	72
8.15.	Čarování žen v jiném stavu	72
8.16.	Situace přijatelnosti žen jako pozorovatelek	72
8.17.	Vytvoření posledního rozhodnutí ženy	72
8.18.	Určení dědictví ženy v rozporu s rozhodnutím chotě	72
8.18.1.	Konkrétní příklad	73
8.19.	Poslední vůle ovdovělých žen	73
8.20.	Ženy – normy o nich ve svazku manželském, majetku darovaném při sňatku, zlepšení špatného a rozvedení svazku manželského	74
8.21.	Situace, kdy má žena oprávnění vést jmění, ačkoli je vdaná	74
8.22.	Zlákání a odvlечение děvčat a ovdovělých žen a obelhávání těchto skutků	75
8.22.1.	Zlákání dívky umístěné ve vlastní péči	75
8.22.2.	Zlákání ovdovělé ženy, na kterou už se nevztahuje rodičovská kompetence	75
8.22.3.	Zneužití děvčat a ovdovělých žen	76
8.22.4.	Obelhání mladého muže	76
8.22.5.	Povinnost poručníka vypravit svatbu zletilým osiřelým dětem a postup při jeho otálení	76
8.22.6.	Platnost těchto předpisů podle věku	77
8.22.7.	Ztrestání osob, které obstarali zlákání nebo zneužití	77
8.22.8.	Potrestání otců a matek, kteří postupovali v rozporu s výše zmíněnými předpisy	77
8.22.9.	Výše zmíněné předpisy nejsou v nesouladu s výsadami města	77
8.23.	Normy	78
8.23.1.	Norma o sexuálním zneužití žen	78
8.23.2.	Norma o mincích	78
8.23.3.	Norma o odsouzencích a vystěhovaných	79
8.23.4.	Norma o výrobcích sladu	79
8.24.	Verdikty o usilování o náležitá oprávnění v brněnské městské oblasti	79
8.24.1.	Setkání navrhovatele a obžalovaného v záležitosti obžalování žen, které měly zaříkáváním a čáry obstarat zavraždění	79
8.24.2.	Možnosti žen podat žalobu na vykonavatele kurately	80
8.24.3.	Nevěra muže a nevěra ženy	81
8.24.4.	Malý peněžitý trest pro ženu, která žije v manželství	81
8.24.5.	Loupeže a způsob řízení jejich šetření	82
8.24.6.	Záznamy o pozůstalosti	82

8.24.7.	Soudní vykonavatelé a jednoduché a nedůležité výrazy	83
8.24.8.	Příslušníci židovského obyvatelstva, odcizení a trestní spor.....	84
8.24.9.	Sliby a rozpor ohledně pozice žen	86
8.24.10.	Závazky pastevců a možnosti svědectví	87
8.24.11.	Potrestání.....	87
8.24.11.1.	Potrestání ženy pro zavraždění vlastního dítěte	87
8.24.11.2.	Potrestání ženy, která lidem židovské víry přenechala za peníze svého potomka 90	
8.24.11.3.	Potrestání ženy, která připravila vraždu svého chotě a na výkonu se také podílela 91	
8.24.12.	Znesvěcení a zneužití.....	91
8.24.12.1.	Znesvěcení a zneužití žen – pachatel a komplici.....	91
8.24.12.2.	Znesvěcení, zneužití a rušení žen – stížnost ovdovělé ženy.....	92
8.24.12.3.	Znesvěcení a zneužití žen – nařízení	92
8.24.12.4.	Zneužití provdané ženy	93
8.24.13.	Poslední vůle	93
8.24.14.	Zavržení	94
8.25.	Výsady pro příslušníky měšťanského stavu města Brna	94
8.26.	Případ, kdy muž týral svou mladou ženu	94
9.	Závěr.....	97
10.	Literatura.....	99
10.1.	Tištěné zdroje	99
11.	Přílohy.....	113
11.1.	Rodokmen rodiny Reginy Španové	113

1. Úvod

Že v minulosti bylo postavení žen a jejich možnosti ve všech společenských kategoriích a mnoha částech světa omezenější než dnes, je asi všeobecně známo. Dokazuje to i skutečnost, že cesta žena na trůn nemusela být vždy taková jako pro muže, zvláště když ještě dnes v některých státech mají mužští potomci v následnictví na trůn přednost před ženskými. Nebo také vznik volebního práva žen. Rovnoprávnost a demokracie nejsou ještě ve všech státech světa. O životě žen, které nebyly členkami panovnických rodin, se přesto dají dohledat informace, i když to nemusí být vždy lehké. Vyšší šance je asi u žen z vyšších společenských tříd. Díky archivům, knihovnám... je možné takové údaje vyhledat. Věci v nich uložené přechkají generace a informují nás o minulosti.

2. Právní kniha města Brna

2.1. Vznik, profil a edice

Právní knihu města Brna napsal její autor Jan, notář města Brna, uprostřed čtrnáctého století.¹ Tato pomůcka je součástí výjimečných pamětihodností v oblasti práva. Toto dílo je na svou dobu neobyčejným počínáním a jeho zásluhou bylo právo (jeho rozvoj) podstatně nasměrováno. Pojetí *Právní knihy města Brna* je uvážené, zřejmé a díky tomu hodnotně pochopitelné. Pro odbornou znalost práva je její výkonnost zcela vhodná, hledisko významu je rozsáhlé, dotýká se všestranně otázek práva městského, nahlíží legitimně ve vyspělejší formě, vnímá římské právo v počáteční a zřetelné a téměř zamýšlené fázi vývoje. Nejen proto a nejen díky tomu se toto dílo stalo na mnoho století výchozí podstatou oblasti městského práva města Brna, co se týkalo veškerého rozpětí jeho kompetence. Zároveň to znamenalo uznání mnoha dalších měst natolik značně, že výsledkem bylo její zařazení k nejdůležitějším a nejvýznamnějším oporám moderního sjednocování oblasti práva městského v českých zemích.² *Právní kniha města Brna* rozsáhle dosáhla svého zvýšení, záměr však byl zpočátku místní, stoupání ale do současnosti prokazuje mimořádný rozsah a rozličné podoby zvyklostí tohoto díla. Nejdůležitěji to potvrzuje publikace vydaná tiskem na okraji století po vzniku následujícího. Vypracování nebylo jen z důvodu, že pozornost v této oblasti byla vynikající a rozsáhlá a že se dílo masově vydávalo pomocí tiskové techniky.³ Další důvod představuje efekt jakostních reforem v oblasti, jak se na právní knihu nahlíží od doby vzniku ve srovnání s předchozími díly, přesněji na její příznačnou polohu i její výkonné stanovení a také jasné plány, které by s příštím úkolem měla splnit. Vzhledem k tomu, že bylo později toto dílo publikováno pomocí tištěné metody, podpořilo to, že se *Právní kniha města Brna* stala neobvykle známou a tak i přínosným manuálem nejen v oblasti práva měst, ale také v zahraničí.⁴ A následující období přineslo vytištěnému dílu další význačný úkol.⁵ Původně fungovalo hlavně jako pomoc k nutným praktickým věcem v oblasti práva, po nějaké době rozvoje, kdy se snížil užitý obsah tohoto díla, nacházelo uplatnění jako příhodná literatura studia teoretické oblasti práva a především studia studování právněhistorického odvětví, které se zdokonalovalo. *Právní kniha města Brna* díky tomu získala povahu vědecké dějepisné edice, která se navíc stala významnější a žádanější, protože obdobné historické právnícké

¹ FLODR, Miroslav. ÚVOD – Dosavadní edice a ediční záměry. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 16. ISBN 80-7029-041-2.

² Tamtéž, s. 16.

³ Tamtéž, s. 16.

⁴ Tamtéž, s. 16.

⁵ Tamtéž, s. 16.

paměťihodnosti, které měly takto příznačnou orientaci a smysl, nebyly tak dosažitelné a to u vzniku badatelské činnosti způsobilo, že se toto dílo stalo zcela mimořádným úkazem a fenoménem. Ve výzkumné oblasti edice našla uplatnění a užitku, podílela se na proslulosti tohoto díla a v době moderních předpokladů a oblasti zachovávala zajímavý literární počin právního odvětví na předním místě pozornosti.⁶ Publikace vytištěná na konci století patnáctého je prvním zaznamenáním vydavatelského úsilí, aby toto dílo bylo přiblíženo. Dílo mělo rozdílné pohnutky, drželo se příznačného záměru, zásadním a významným charakterem, který byl spojen s úkolem tohoto vydání, které odůvodňovala dějinná pozornost, byl záměr, aby dílo bylo přiblíženo pro velkou skupinu možných čtenářů, pro které bylo nutné mít odbornou literaturu, pasáž... hodnotně zpracovanou.⁷ Stupeň díla potom mezi jedním i druhým pojetím ukázal, že se od sebe podstatně neliší. V té době totiž měla dějepisná vydavatelská činnost požadavky a eventuálnosti pouze v podobě vytvoření náležitě písemnosti na základě původce, pro který bylo rozhodnuto namátkou. Jiný úhel pohledu nám však může naznačovat, že takové skutečnosti umožňovaly právnímu hledisku díla navíc hodnotnější a vhodnější dispozice, aby obstálo. Důkazem a dosvědčením je finální úspěch a efekt, který v každém případě přesahoval a překonával možnost, kterou jak tehdy, tak v následující době měla poskytnout edice, která byla řízena více vlivem dějinné pozornosti.⁸

U tohoto díla bylo zabráněno eventualitě výběru náhodného vzoru – zde to bylo obráceně, všechno se jasně orientovalo na písemnost, která měla oficiální působnost.⁹ To bylo ve skutečnosti vyjádření, že jako jádro byla přijata podoba, která existovala v počátečním období tiskové techniky, což ale nebyla prvotní formulace, ale manuskript ztvárnění skutečné zásady původu. Právě proto inkunábule obsahuje a sděluje takový materiál, který neobsahuje tak velké množství rozmanitých doplňků od následující zvyklosti, od které ale od ní nenuceně přebírá její malé modifikace.¹⁰ Ve své době byl ale nepochybně velice kvalitním umožněním, které bylo kompenzací původní podoby, a také bylo v jeho možnostech se navíc osvědčit ve srovnání s moderní edicí, která vznikla mnohem později. I vědecký aspekt ukazoval, že tato práce je úspěšná. Dobrými vlastnosti díla byly rozsáhlý rozměr, příhodná psaná modifikace a kvalitní tiskárenské vypracování.¹¹ Právě s pomocí vyjmenovaných kvalit byla jednodušší uspořádanost obsahu a k vydání připojovalo vlastnost vybrané povahy, přestože působila také jako kompendium. Publikace vlastně byla schopna naprosto vyhovovat požadavkům a

⁶ Tamtéž, s. 16.

⁷ Tamtéž, s. 16-17.

⁸ Tamtéž, s. 17.

⁹ Tamtéž, s. 17.

¹⁰ Tamtéž, s. 17.

¹¹ Tamtéž, s. 17.

nutnostem zkoumání dějin práva, které se v té době zdokonalovalo. Edice tak ve své podstatě poskytovala možnost získat význačnější znalosti. V případě, že se k takovému poznání nedošlo, nesly odpovědnost chyby individuální výzkumné činnosti, ne však edice.¹²

O téměř sto padesát let později byl zahájen návrh první moderní edice tohoto díla.¹³ Je vývoj byl pojat jako uspořádaný díl rozsáhle obsáhnout vydavatelský úmysl, který se snažil zhotovit důkladnou podstatu pramene v pojetí, které by vystihovalo pohled práva Němců, kteří osídlovali oblast českých zemí. Toto dílo vytvořil na konci třicátých a začátku čtyřicátých let devatenáctého století Emil František Rössler (1815–1863). Velmi velkou část činnosti vytvořili jeho bratr Wilhelm a především Polykarp Koller, archivář města Brna, jenž nadto zpracoval kompletní edici doplňků.¹⁴ Tato edice *Právní knihy města Brna* si zachovala svůj význam a zůstala ve své významné poloze do nynějška. Důvodem je, že představuje jedinečný akt v této oblasti.¹⁵ Další rozvíjení této práce od jejího uskutečnění doplňovala vyjádření, která byla protikladná a působila, že představují trvání údělu, který nebyl žádoucí a stál při jejím počátku. V průběhu času, kdy se setkávala s ustavičně různějším hodnocením a zavrhováním, docházelo soudobě k jejímu postavení jako obvyklého nástroje, který potřebovala oblast používajících, která se zvětšovala a tvořila ji čerstvá a následující pokolení.¹⁶ Bylo vyzdvihováno, že je nutná ideálnější edice a návrhy na její uskutečnění a vypracování vznikaly, ale všechny zkrachovaly – důvodem byly nemilost období nebo události v životech autorů. Představa první zaručené základy, aby byla vydána nová edice *Právní knihy města Brna*, se objevuje v návrzích Jaromíra Čelakovského (první profesor právní historie na české části univerzity v Praze, žil v letech 1846–1914), konkrétně v publikování souboru pramenů v oblasti historie práva měst v českých zemích. Zmíněná pozice ale působila více pomyslně než skutečně.¹⁷ Důvodem nebyl jen fakt, že aby bylo vypracováno vše, co stanovil vydavatelský návrh – tam se kromě jiného nacházely výsady, stanovy, pakty, posudky, poučení, knihy práv, výsady společenství...) – nemohl zvládnout jeden člověk. Jaromír Čelakovský to brzy pochopil, kompletní návrh tak pojímal takovým způsobem, že je to práce na delší čas a pro skupinu lidí.¹⁸ Vlivem toho, že jeho poslání vysokoškolská, archivní (Archiv hlavního města Prahy), všeobecná byla obsáhlé velikosti a

¹² Tamtéž, s. 17.

¹³ Tamtéž, s. 17.

¹⁴ Tamtéž, s. 17-18.

¹⁵ Tamtéž, s. 19.

¹⁶ Tamtéž, s. 19.

¹⁷ Tamtéž, s. 19.

¹⁸ Tamtéž, s. 19.

jeho odborná zaujetí mnohostranná, věnoval pozornost jen jednotlivé části edice, jejíž dotažení k určenému úmyslu se mu nezdařilo.¹⁹

Roku 1895 byl archiv města Brna přestěhován do dřívějšího Zemského domu.²⁰ Vedení archivu bylo svěřeno Bertoldu Bretholzovi (1862–1936), který se v roce 1892 stal dějepisem země Moravy. Měl utřídit a přiblížit fondy. Během své práce si uvědomil, jak jsou dokumenty z Brna neobvykle cenné, a předsevzal si zpracovat příhodné edice. V průběhu počátečních let století dvacátého zpracoval první knihu města Brna (začíná rokem 1343 a končí rokem 1379).²¹ Dále začal zpracovávat historii města Brna s určeným úmyslem vydat čtyři svazky brněnských písemností. V roce 1911 (v jarním období) byl vydán počáteční díl brněnské historie. Další však nevyšly a zkrachoval i projekt edice prvního dílu. Bretholz po nějaké době brněnský archiv opustil.²²

Období zahájení třetího desetiletí dvacátého století přineslo situaci, kdy se *Právní kniha města Brna* znovu ocitla jako součást vydavatelského plánu – díky Monumenta Germaniae Historica.²³ Vydavatelkou edice byla zplnomocněna Gertrud Schubart-Fikentscherová (1896–1985), jejímž profesorem byl Ernst Heymann. Výše jmenovaná žena vytvořila menší písemný rozbor a roku 1932 dopsala rozsáhlé dílo, které pojednává o manželských ustanoveních, která se nachází v *Právní knize města Brna*. Zdálo se, že toto dílo bude mít další publikování. Nicméně v závěru roku 1935 přišla Schubart-Fikentscherové z archivu města Brna odpověď na její písemnou žádost, ve které prosila o výchozí údaje o manuskriptech a inkunábulích *Právní knihy města Brna* a ptala se, jestli by si je mohla eventuálně půjčit. Archivář J. Dřímál jí odpověděl, že archiv města Brna nějakou dobu pracuje na vydání edice tohoto díla a že vzhledem k tomu se manuskripty tehdy nezpřístupňují pro výzkumníky. Později se ukázalo, že Dřímál si tak chtěl zabezpečit výsadní nárok na edici tohoto díla.²⁴ Archiv města Brna renovoval ediční úmysl Bretholze. Ukázalo se, že archiv se nechystal publikovat *Právní knihu města Brna* a Dřímál tehdy edici neprováděl.²⁵ Když ale patnáctého března roku 1939 Německo obsadilo Československo, cesta Monumenta Germaniae Historica k potřebným pramenům byla jednodušší. Nestalo se tak hned, ale v první půli roku 1941 byl manuskript označen číslem dvě půjčen Berlín a v druhé půli tohoto roku zahájila Schubart-

¹⁹ Tamtéž, s. 19.

²⁰ Tamtéž, s. 20.

²¹ Tamtéž, s. 20.

²² Tamtéž, s. 20.

²³ Tamtéž, s. 21.

²⁴ Tamtéž, s. 21-22.

²⁵ Tamtéž, s. 23-24.

Fikentscherová chystat edici.²⁶ Roku 1942 vytvořila soupisy jednotlivců, lokalit a předmětů, vyhotovila předmluvu navrhované duplikátní ediční práci *Právní knihy města Brna* a orientovala se na zkoumání těch právnických složek, které v tomto díle byly zahraniční. Vzhledem k působení rozvíjení války ale svižný proces činnosti úplně skončil. Zakončení válečného stavu tedy finálně nastálo dokončilo tuto fázi publikovat *Právní knihu města Brna*.²⁷

Okolnosti, které vznikly během let 1930–1939, záporným způsobem ovlivnily také rozvoj po skončení války.²⁸ Prvotní návrh Monumenta Germaniae Historica bezprostředně nepostupoval a nakonec úplně skončil. Návrh, aby byla v Archivu města Brna vydána edice *Právní knihy města Brna*, obnovil Miroslav Boháček (1899–1982), který na Univerzitě Karlově vyučoval římskou právní vědu a byl odborným výzkumníkem Komise pro soupis a studium rukopisů ČSAV.²⁹ *Právní knize města Brna* se věnoval už za studování Právnícké fakulty Univerzity Karlovy a občas se také v následujícím vlastním vědním působení. K součinnosti na vypracování edice přizval Dřímala. Avšak také tento úmysl vydat edici *Právní knihy města Brna* se zhortil.³⁰

Archiv města Brna však měl dlouholetý úmysl vědního působení a v něm bylo od 70. let dvacátého století ediční vydání *Právní knihy města Brna* významnou složkou, a proto setrvala v čele pozornosti dalšího řízení archivu. Byla to tato pohnutka a s ní i značná pomoc, aby byla vydána roku 1990 Miroslavem Flodrem třísazková edice *Právní knihy města Brna*.³¹ Tato edice je rozvržena v souboru vydavatelského plánu, který je větší a jeho záměr představuje pozvolnou dostupnost pomocí odlišných způsobů stěžejních písemných dokladů minulosti, které pojednávají o historii ustanovení města Brna v rozsahu samostatných úseků rozvoje tohoto města. Přesněji se pokládá za nejdůležitější úsek – skutečné dokonání nejpůvodnější fáze vzniku právní oblasti města Brna. V jejím rozsahu rovněž představuje společně se zbývajícimi písemnostmi uspořádaný soubor. Zmíněné výchozí utřídění stanovuje pojetí jejího zhotovení. Edice je naprosto orientována tak, aby zaznamenala prvotní verzi *Právní knihy města Brna* a vysvětlila její vznik.³²

²⁶ Tamtéž, s. 25.

²⁷ Tamtéž, s. 25.

²⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁹ Tamtéž, s. 25.

³⁰ Tamtéž, s. 25–26.

³¹ Tamtéž, s. 26.

³² Tamtéž, s. 26–27.

Vznik a profil *Právní knihy města Brna* doprovázely v moderním dějepisectví delší časový úsek velice neurčité názory a v několika stranách překvapivě zůstávají do současnosti. Například se měla zrodit jako jeden z úmyslů uzákonění Karla IV. a od toho se pak začala odvíjet představa o autorství významných osob z tehdejší právnické oblasti.³³ Určitou odezvu získala také bartolovská legenda. Podle ní se měl jurista Bartol ze Sassoferrata působit nebo se účastnit legislativy Karla IV. Z právní vědy českých zemí tato představa, která se zrodila koncem šestnáctého a začátkem sedmnáctého století, pronikla také v průběhu století sedmnáctého do historiografie českých zemí, kde zůstala do konce století následujícího. Již Bohuslav Balbín ale výše zmíněné mínění popíral. Zcela ho neopustil ani Mikuláš Adaukt Voigt. Na výzkumu, že toto mínění není přesné, se dále v osmnáctém století podíleli František Martin Pelcl, Josef Vratislav Monse a Alexius Habrich.³⁴ Ve století devatenáctém pak Johan Luksche, Emil František Rössler a jeho edice a František Ladislav Čelakovský.³⁵ Pak vznikla jiná legenda, kterou vytvořil Konrad Burdach – podle něj měl notář Jan být notářem Janem z Gelnhausen. Později ale pochopil, že toto tvrzení není správné a odmítl je.³⁶ Rössler později podle jednoho záznamu, který obsahuje nejstarší daňový spis z roku 1353, určil, že *Právní kniha města Brna* se zrodila právě tohoto roku, není tomu však.³⁷

³³ Tamtéž, s. 32.

³⁴ Tamtéž, s. 32-33.

³⁵ Tamtéž, s. 34.

³⁶ Tamtéž, s. 34-35.

³⁷ Tamtéž, s. 36.

3. Postavení ženy ve středověkém městě

Ženy jsou pomyslnou poloviční skupinou obyvatelstva na celém světě, avšak pro ještě ne příliš dalekou minulost v oblasti českých zemí a dnešní České republiky, konkrétně ve sféře bádání, zkoumání a vědy, byla výše zmíněná orientace pokládána za moderní a zvláštní novost, která neměla rozlehlejší uskutečnitelnost, aby zapůsobila na úřední toky.³⁸

V současnosti se již stav změnil – historie o ženách se začíná zvolna uplatňovat v učivu vysokých škol a je možné, že se rozšíří i k obsahu učiva škol středních jako látka – pokud ne přímo dějepisu, tak objektů sociálních nauk. Dějepisectví gender studií nachází trvalé místo v oblasti české vědy.³⁹

Každý, kdo se systematictěji věnuje existenci žen ve všech možných obdobích historie, zná skutečnost o podstatě zdrojů, které náleží této oblasti – výzkumně je zvláště náročná v okruhu vyhotovení. Nejpodstatnější důvod představuje skutečnost, že je krajně rozšířená. V případě, aby mohlo být zjištěno, jak vypadal jednotný vzor dějin žen, představuje nezbytnost prozkoumání všech možných okruhů, ve kterých existovalo obyvatelstvo. Patří sem všeobecný okruh, o kterém máme údaje díky oficiálním dokumentům, novinám, časopisům, publikacím, právním spisům... a okruh privátní, který obsahuje dopisování, deníkové záznamy, slovesná díla s paměťovou povahou... Je to vytrvalá a podrobná činnost a je vytrvalejší a podrobnější, když se zvyšuje stáří doby, které se věnuje.⁴⁰ Tato realita je dána tím, že ženy dříve doopravdy tvořily druhořadou kategorii se zřetelem na své potenciality, kterými by mohly působit na všeobecný děj. Vliv měly podle vychování a vzdělání orientovaný na privátní oblast. Opodstatňovalo se to tím, že měly mít tělesnou a popřípadě rozumovou neuspokojivost.⁴¹

Středověká etapa tvoří z výše zmíněného hlediska vzorový příklad, protože ženská část populace se ve společenství objevovala takřka úplně v okruhu života rodiny.⁴² Naopak do současnosti dochovaná písemnost z této éry si všimají výhradně otevřených událostí s úřední povahou – to dokazuje, že k prostoupení se obou výše zmíněných oblastí docházelo jen velmi málo.⁴³ Možnost najít v písemnostech, které se dodnes zachovaly, určitou ženu, se stupňuje se

³⁸ MALANÍKOVÁ, Michaela. Drobnosti – Norma versus realita: Metodologická poznámka k možnostem zkoumání historické role žen na příkladě středověkého Brna. In: VACULÍK, Jaroslav a kol. *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity – svazek 215: Řada společenských věd č. 22*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 163. ISBN 978-80-210-4502-6. ISSN 1211-6068.

³⁹ Tamtéž, s. 163.

⁴⁰ Tamtéž, s. 163.

⁴¹ Tamtéž, s. 163.

⁴² Tamtéž, s. 163.

⁴³ Tamtéž, s. 163.

vznešenější sociální kategorií, ke které žena náležela. Kromě životopisů členek panovnické rodiny a vrcholů šlechtických rodin je stav v oblasti Čech a Moravy hodně komplikovaný.⁴⁴ Ze společenství vsí a měst se nezachovaly do dnešní doby žádné dokumenty osobního charakteru (naproti tomu z měst-republik z oblasti dnešní Itálie existují uchované). Není to však vyjádření, aby se od soukromí žen ze středověkých měst naprosto odstoupilo. Nezbytně si musíme získat východisko od dalších písemností z výše zmíněné doby a díky nim udělat úsilí, abychom s každým zlomkem tento okruh nejméně partikulárně restaurovali.⁴⁵ Taková metoda je potřebná k používání studování veškerých dějinných fází, i když odborníci, kteří se věnují minulému a předminulému století to kvůli nesmírnému vzestupu uchovaného materiálu velice namáhavě uskuteční. Zdolání uvedené nevýhody představuje v počátečním úseku podrobné přemýšlení o souvislosti se zrozením výchozího zdroje a zvláštností, které se objevují v určeném druhu, a na konci přinejmenším nějaký průzkum mezi písemnostmi písemně se lišících, které tím pádem odrážejí stanovený okruh potíží v jiných stránkách a dají tak dějepiscům možnost bezprostřední úpravy. Odlišnost od podoby dosažené během analýzy písemného materiálu, který určuje závazný předpis, a písemnostmi se spřízněnějšími vztahy k všední existenci, se může projevit význačně.⁴⁶

Během analýzy dochované písemnosti se musí brát ohled na fakt, že zaznamenaná výpověď zobrazuje více vzor než skutečnost, a když jde o písemnosti, které určují předpis, působí to dvakrát více.⁴⁷ *Právní kniha města Brna* je pro Brno z období středověku jedinečnou zachovanou písemností. Dílčí úseky tohoto díla obsahují upevnění předpisů, které měly působnost, která se týkala žen během kompletního středověkého období, a netýkala se to pouze městské oblasti. Ve sféře politiky ležel vliv úplně na mužích a ženy neměly možnost provádět úřad v otevřené oblasti. Neměly možnost být rozhodkyněmi u justičních pří, opatrovicemi svých potomků a varianty jejich svědeckých výpovědí se vymezovaly jen k nějakým zvláštním záležitostem. Eventuálně mohly ženy v legislativní oblasti vykonávat věci, které se notně orientovaly i na to, v jaké pozici příbuzenstva se nacházely.⁴⁸ Nejvíce kompetencí mohly uskutečňovat obvykle ovdovělé ženy. To, že měly určitou částečnou volnost, především, co se týkalo vlastnictví a dědictví, podepřenou hospodářskou nezávislostí, však vyrovnávala skutečnost, že měly větší zodpovědnost v oblasti práva oproti jiným ženám.⁴⁹ V *Právní knize města Brna* se v hodně částech ukazuje, že vírou značně naplněná

⁴⁴ Tamtéž, s. 163.

⁴⁵ Tamtéž, s. 163-164.

⁴⁶ Tamtéž, s. 164.

⁴⁷ Tamtéž, s. 164.

⁴⁸ Tamtéž, s. 164.

⁴⁹ Tamtéž, s. 164.

populace ve středověku měla vnitřní hrůzu, aby nenastaly mimomanželské pohlavní styky. Skutečnost, že se ve výše zmíněné době, když se určovala odplata, používala na muže a na ženy různá kritéria, dokazuje také, že mimo jiné středověk chápal, že provinění smilstvem mohly provést jen ženy.⁵⁰ Tyto zmíněné skutečnosti napovídají, že legislativní pozice žen, které ve středověkém období žily v brněnské městské oblasti, vypadalo podle dochovaných písemností, které určovaly závaznou normu, jako velmi omezující, protože co se týče hlediska ustanovení, nebyla ženám dána takřka ani jedna eventuálnost k účastnění se otevřené existence spolku městské oblasti, která byla jejich domovem a které v oblasti vývoje velmi pomáhaly vlastní činností v oblasti zaměstnání. Pozice vdaných žen se projevuje tak, že podle dochovaných pramenů byly naprosto podřízené mužům, za které byly provdané a kteří za ně odpovídali v legislativní oblasti.⁵¹

Výše zmíněné hledisko (které se nadto shoduje s tím, jak si současnost zobrazuje středověké období) se ale oslabuje, když dojde ke komparaci s dochovanými písemnostmi, které se zřetelem ke skutečnostem, ve kterých se zrodily, dovolují hodnotněji porozumět existující skutečnosti.⁵² Těmito písemnostmi jsou listiny, knihy městských oblastí a záznamy, které mají svůj původ v knihách půhonných a posudků a desk zemských. Ačkoli se jejich převážná část dochovala jen schematicky, nesporně dokazují, že ženy měly o mnoho rozmanitější zážitky a oblast pro vlastní činnost větší, než napovídá předpis. Bádání ukazuje, že manželé u převážné části činností jednali spolu, dokládají to mimo jiné dochované listiny, kde je žena vedle svého manžela obvykle uvedena, a o činu se prohlašuje, že se k němu vyslovili a rozřešili ho oba. Také veškeré další výše zmíněné prameny dokazují skutečnost, že v tomto období převládla představa, která se týkala spolumajitelství jmění, což znamená také to, že partneři v manželském svazku řešili svůj majetek spolu.⁵³ Muž byl dále podle myšlenkového plánu opatrovníkem a měl nad ostatními moc, avšak u věcí běžné pro všechny dny museli nezbytně muž a žena jednat spolu. Knihy půhonné také pojímají jiné záznamy o obžalobách, které byly podány aristokraty a aristokratky.⁵⁴

Výše zmíněné ukazuje, že porovnat různé druhy dochovaných dokladů o minulosti, je významné a inspirativní. Vědecké metody o studování historie žen mají několik zvláštností, mezi které náleží také nemožnost posuzování odděleně v okruhu určitého dějinného období. Genderová studia dějin pokaždé tvoří nějaké proniknutí dějem výchozí doby, který připomíná

⁵⁰ Tamtéž, s. 164.

⁵¹ Tamtéž, s. 164.

⁵² Tamtéž, s. 164.

⁵³ Tamtéž, s. 164.

⁵⁴ Tamtéž, s. 164.

v jednom momentu uskutečnění veškerých účinků a hledisek, které účinkují ve stanovené době.⁵⁵ Je zde tak návrh, aby se na studování dějů, které jsou povědomé, uplatnil naprosto moderní pohled a bylo dosaženo údajů, které do současnosti nebyly známé. Tato metoda znamená pro výzkumníky a výzkumnice rozšíření požadavků se zřetelem k obeznámenosti s dochovaným materiálem z výchozího období, protože pokaždé představuje nezbytnost úsilí domoci se tak rozsáhlého množství tohoto materiálu, jak je to možné, jelikož pouze tím lze dosáhnout jednotnosti výchozího pohledu.⁵⁶

⁵⁵ Tamtéž, s. 165.

⁵⁶ Tamtéž, s. 165.

4. Od narození k dovršení zletilosti

Pokud žena ve středověku přivedla na svět dceru, okolí bylo většinou méně nadšeno než v případě, kdy se jí narodil syn. Dívce bylo určeno, že ji bude někdo střežit, bude jí dáno věno a čeká ji svatba. Chlapců si okolí všimalo více. Středověké výtvarné umění nebylo nezletilými dívkami podněcováno.⁵⁷

Prameny nám o dětství v období středověku nepřinášejí mnoho údajů, více je jich o chlapcích než o dívkách.⁵⁸ Počáteční fáze středověkého období uvádí, že dcery z aristokratických rodin byly důkladně vychovávány, měly získat znalost čtení a psaní a šesté a sedmé století znalo vzdělané ženy. Evropský kontinent byl svědkem časných sňatků pro nevěsty, pro které pak těhotenství (první i další) mohlo představovat zatížení. Církevní oblast si ale časně sňatky osvojila a i je navrhovala, dívka se tak měla velmi mladá vdát, aby se neznehodnotila, nedala na svody a udržela si do svatby nevinnost. Svou roli zde hrála i sňatková politika, dětské sňatky nebo zasnoubení nebyly ničím výjimečným, k naplnění manželství mohlo dojít v první fázi období dospívání.⁵⁹ A i aristokratické prostředí bylo prostředím nevěst v mladičkém věku. Dítětem tak dívka přestala být okamžikem potvrzení manželství. Hranice, kdy se dítě stalo dospívajícím, nebyla moc jasná.⁶⁰ Plnoletou se dívka podle individuálních městských ustanovení stávala od dvanáctého až patnáctého roku (chlapci od roku čtrnáctého až osmnáctého). Oblast zemské normy byla komplikovanější, ze začátku plnoletost zpočátku stanovovalo prohlédnutí sekundárních atributů pohlaví, ale časem se uplatnilo vymezení věkem.⁶¹

Děti byly také začleňovány do povinností svého domova, tedy do domácích prací či do prací zemědělských.⁶² Přibližně ve dvanácti letech děti, které žily ve městech, odcházely k učení, byli to ale hlavně chlapci (na vesnicích děti v tomto věku čekala, zvláště dívky, služba). Děti, které byly osiřelé nebo pocházely z chudých poměrů, se ocitaly v roli sloužících v období značně malého věku – mohlo to být od šesti do dvanácti let.⁶³

⁵⁷ KOPIČKOVÁ, Božena, Eduard MAUR, Milena LENDEROVÁ, Marie RYANTOVÁ, Jan STEJSKAL, Jana BUREŠOVÁ, Marie MACKOVÁ a Alice VELKOVÁ. II. Životní cykly a žena – DĚTSTVÍ. LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ, Eduard MAUR a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 69-70. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁵⁸ Tamtéž, s. 70.

⁵⁹ Tamtéž, s. 70.

⁶⁰ Tamtéž, s. 70-71.

⁶¹ Tamtéž, s. 71-72.

⁶² Tamtéž, s. 72.

⁶³ Tamtéž, s. 72.

Byli ale také takoví lidé, kteří měli z narození dívky stejnou radost, jako když se narodil chlapec, a byla pro ně cenná na stejné úrovni.⁶⁴ Původ obvyklosti, že holčička je hodnou a chlapec zlobí, bychom našli v dávné historii. Výchova dívek byla směřována k ženskému předurčení, kterým byla poddajnost. To byl důvod, proč od raného věku poznávaly rozsáhlejší požadavky, tak výše zmíněná obvyklost kromě odlišností měla platnost. Když žena porodila dceru, znamenalo to také hledisko, že to bude zásahem do úspornosti – narození dívky pokládalo dotaz, jak to bude s věnem pro ni, a tento dotaz, který byl pokládán od středověku, se značil velice důležitě do poloviny dvacátého století, kdy nastalo naprosté hospodářské zrovnoprávnění žen.⁶⁵ Věno představovalo péči veškerých společenských tříd. Vlivné aristokratické rodiny (například Schwarzenbergové) měly obvykle mnoho dětí a většinou se přinejmenším jedna z dcer nevdala, to znamenalo, že se péče zdvojila. Je možné, že manželky v případě, že se svými manžely měly více dcer a synů nevelké množství či žádného, si připadaly, že v tomto ohledu zklamaly. A právě to může být důvodem, že některé dcery zažily od svých matek přísné a pevné chování.⁶⁶ Pro chlapce bylo nutné, aby mu rodina zajistila, aby vystudoval a potom následovalo vybrání vhodné (bohaté) nevěsty rodinou. Nejen to je důkazem, že mnoho synů nebylo přítěží. Celkově ale asi znamená, že oba rodiče cítili největší vyrovnanost a klid v případě, že měli jak syna, tak dceru. První dítě ale nemusel být chlapec, díky sentenci, že nejdříve by měla být vychovávající, potom chlapec, je naznačeno, jakou hodnotu pro rodiče představovala první dcera. Proto je také známo, že mezi matkami byly takové, které zvýhodňovaly početnější množství potomků ženského pohlaví. Matky a dcery k sobě měly většinou detailnější vztah. Mužský potomek byl pro matku ozdobou, s potomkem ženského pohlaví se dělila o jeho nadšení a potěšení a také starosti.⁶⁷

5. Panenství uznávané bohoslovci

Panenství představovalo během středověku (ve všech sociálních vrstvách) skupinu, která byla přirozeným kontrastem na existenci takových žen, které měly znak znesvěcení kvůli nepatričnímu sexuálnímu životu. Takto bylo nahlíženo na neprovdané matky či ženy bezbožné, jejichž místem byl pokraj obyvatel. Rovina pohlavní neposkvrněnosti byla hodnocena třemi stupni, na prvním bylo status panny, na druhém status vdovy a na třetím statut manželství.⁶⁸ Status panny však nebyl ohraničen jen mravním stupněm se zřetelem

⁶⁴ Tamtéž, s. 74.

⁶⁵ Tamtéž, s. 74.

⁶⁶ Tamtéž, s. 74.

⁶⁷ Tamtéž, s. 74.

⁶⁸ KOPIČKOVÁ, Božena, Eduard MAUR, Milena LENDEROVÁ, Marie RYANTOVÁ, Jan STEJSKAL, Jana BUREŠOVÁ, Marie MACKOVÁ a Alice VELKOVÁ. II. Životní cykly a žena – STAV PANENSKÝ,

bohosloveckým. Měl rovněž úroveň s náplní a významem práva. Být pannou znamenalo primární nezbytnost, který byl nárokován po dívce nebo ženě během zákonné svatby, a to hlavně v případě, že pocházela ze sociálně ušlechtlejších skupin. Potvrzují to pravidla v českém právu, které obsahuje nařízení, které se vztahuje k statusu panny a které bylo uspokojením i pro vznešenější třídy ve městě.⁶⁹ Je však nutné mít na mysli poznatek, že dívka (panna) představovala v určitém směru „vlastnictví“ své rodiny a pro ni a svou počestnost musela uchovat neposkvrněnost do svatby, která se konala se svolením rodiny. Pokud to nespĺnila, přišla o nárok žádat věno a pozůstalost. Týkalo se to také situace, kdy se provdala bez souhlasu rodiny – tato svatba byla brána jako odvlčení, které mělo obrovské dopady na provinilce. Pokud se ale rozpoznalo, že rodina záměrně maří dívce svatbu z důvodu své ziskuchtivosti, mohla dívka se dívka odvolat k panovníkovi. Dosvědčením jsou zdroje ze středověkého období (vrcholné a pozdní).⁷⁰

6. Vzdělanost – panny a dívky

Tato fáze života byla schválena jako příhodná, aby v ní dívka/žena v raném věku získala úplnější vzdělanost, díky které by mohla dokonale realizovat důležité úlohy, které získala přiřknutím. Středověk – tehdy byly vychovávány a učily se dívky jedinečně a jedinečně ty, které patřily mezi vybrané sociální úrovně.⁷¹

7. Brněnské ženy ve fázi středověké vrcholné a pozdní

V úseku, kdy se středověk dovršoval, se v odvětví práva a hospodářství objevily nové věci, jejichž zapůsobení na obyvatelstvo bylo podstatné. Tyto nové věci představují město a životní styl v něm.⁷² Významnou část sídlení v městském prostředí představuje především individuální nezávislost. K nsvobodě v jiném prostoru patřila podřízenost nevolníků patrimoniálnímu rozhodnutí. Naopak městská populace byla podřízena předpisům, které byly určeny – to bylo ustanovení města. Městské obyvatelstvo tvořily dvě kategorie – lidé, kteří

CHVÁLOU TEOLOGŮ ZDOBENÝ. LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ, Eduard MAUR a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 75. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁶⁹ Tamtéž, s. 80.

⁷⁰ Tamtéž, s. 80.

⁷¹ KOPIČKOVÁ, Božena, Eduard MAUR, Milena LENDEROVÁ, Marie RYANTOVÁ, Jan STEJSKAL, Jana BUREŠOVÁ, Marie MACKOVÁ a Alice VELKOVÁ. II. Životní cykly a žena – VZDĚLÁNÍ PANNY, VZDĚLÁNÍ DÍVKY. LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ, Eduard MAUR a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 83. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁷² MALANÍKOVÁ, Michaela. Obyvatelky středověkých měst na příkladu Brna. MITÁČEK, Jiří a kol. *Královská města v životě země moravské*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012, s. 83. ISBN 978-80-7028-388-2.

byli plnoprávní, a lidé, jejichž práva byla ohraničena.⁷³ A také existovaly třídy, jejichž členové, přestože město bylo jejich domovem, nebyli jeho právním ustanovením podřízeni anebo jen zčásti. To této třídě patřili především příslušníci aristokracie, kněží a lidé židovského vyznání. Z existence uceleného prostředí středověkého města ale nevyplývalo, že by existovala také rovnocennost v oblasti správy a řízení.⁷⁴ V této sféře se nacházeli pouze nejmajetnější a nejvlivnější. Město (jednotlivé) mělo několik předností – kolektivní obrana proti násilným činům uvnitř i ze zevního okolí nebo svobodné místo, kde mohlo docházet k majetkovému obchodu. To, jak se vyvíjelo město, bylo spojeno s rozmachem a zaměřením profese.⁷⁵ Vše výše zmíněné (ovlivněné životním stylem ve městě) patří mezi nejdůležitější důvody, jak bylo nasměrováno – v úplném účinku – upevnění pozice žen. Normy města mimo jiné stvrzovaly, jaké rozsáhlejší kompetence náležely ženě v oblasti, která se týkala práva pozůstalostního.⁷⁶ To ukazuje, že rodina ve svém jádru – manželé a děti – představuje významnou ekonomickou složku v oblasti společenství města (manželský pár a potomci představují nejdůležitější pozůstalé, kteří dědí). Ve venkovském prostředí měla význam i další část příbuzenstva – tam vlastnictví více získávali rodinní příbuzní-muži ze strany manžela. Význam měla také skutečnost, která se týkala uzavření manželství – pozdě středověké období zaznamenalo, že se (v městských oblastech) pozvolna navyšovalo stáří při vstupu do manželství.⁷⁷ Tento poznatek mohl vést k tomu, že nastala významnější vyrovnanost mezi postavením mužů a postavením žen v manželském stavu. Vzhledem k pozdějšímu stáří je také více možné vybrat si manžela samostatně. To podporovalo také to, že ve městech bylo zvětšené seskupení občanů než na vesnicích. Protože ve městském prostředí se shromažďoval prodej a profese, existovalo v něm také více šancí najít zaměstnání a prosadit se v něm.⁷⁸ To se vztahuje také na práci žen. V jakém ekonomické stavu bylo město a na jak vysoké úrovni byl vývoj profesí a síla prodeje, bylo různé podle toho, jakou mělo město pozici a rozměr. Období vrchu středověkého období znalo Brno jako jedno z průměrně rozlehlých měst v Evropě.⁷⁹

To, že se ženy mohou dostat v hospodářské sféře na stejnou rovinu jako muži, představuje nejzásadnější část zrovnoprávnění žen v městských oblastech středověku.⁸⁰ Tehdy se ženská část populace samozřejmě nesnažila o úmyslné zrovnoprávnění, jak ho známe ze současnosti.

⁷³ Tamtéž, s. 83.

⁷⁴ Tamtéž, s. 83.

⁷⁵ Tamtéž, s. 83.

⁷⁶ Tamtéž, s. 83.

⁷⁷ Tamtéž, s. 83.

⁷⁸ Tamtéž, s. 83.

⁷⁹ Tamtéž, s. 83.

⁸⁰ Tamtéž, s. 84.

Zmíněné období bylo svědkem situace, kde sjednocení (které vyvolávalo soudržnost) představovala daleko pravděpodobněji skutečnost, že ženy patřily do totožné společenské třídy. Mezi odborníky na středověk se mnohdy projednává záležitost, jaká byla relace množství populace mužské a populace ženské v městských oblastech středověku. Původně se přiklánělo k hypotézám o převládajícím množství žen. Písemnosti z daňové oblasti z období středověkého Brna však takovouto, ani obdobnou skutečnost fakticky nedosvědčují.⁸¹ Písemné podklady z Brna ale dokládají, že relativně mnoho žen, jež podporuje soubor města – bezprostřední způsob, jak zdanit ve středověkém období populaci – taxou za to, že provádějí zaměstnání, že si na svou obživu získávají prostředky samostatně. Pokud by tomu tak nebylo, obsahovaly by písemnosti z daňové sféry informaci, že hlavní osobou domova – jak tomu bylo v souvislosti s pociťováním (ve středověku), jak byly v rodinném kruhu rozvrženy pozice – je muž-manžel. Prvních padesát let období století patnáctého dokládá, že brněnské ženy byly v této době nejběžněji zaměstnané jako hostinské – v daňovém soupisu, který pochází z roku 1432, představovalo toto zaměstnání přes padesát pět procent těch žen, kde písař věděl jejich profesi.⁸² Tento fakt se pravděpodobně vztahuje k zvyklosti lokálního pěstování vína a obchodu s ním. Vinohrady představovaly po budovách druhý nejběžnější druh nemovitosti v majetku bohatších obyvatel města Brna.⁸³

Ve středověku měl domov zpravidla mezi třemi až pěti příslušníky.⁸⁴ V Brně tato skutečnost platila. Jelikož v té době náboženská oblast vydobývala, aby se zamezovalo všem druhům kontracepce, jsou záznamy o větším počtu porodů, který ale vyrovnávala skutečnost, že významně větší počet dětí ve věku od šesti týdnů do jednoho roku a v dětském věku umíral. Rovněž nejčastější dosažený věk žen záporně usměrňovaly časté porody. Prameny archeologie, místem jejichž původu je Brno, jsou důkazem tohoto faktu – význačný počet obyvatel-žen se dožíval (přibližně) nižšího věku než obyvatelé-muži,⁸⁵ a to zhruba o desetiletí méně. Podle všeho jsou hlavním důvodem dopad časté gravidity a častých porodů. Že se ženy dožívaly nižšího věku, dokládají i záznamy v daňových soupisech z Brna (z období 1350–1400) – z nich vyplývá, že jedině devatenáct procent určitých obyvatel-žen se objevuje v alespoň pěti sbírkách z prostředí města (tyto soubory na sebe přímo navazují a jejich shromažďování se konalo po asi roce).⁸⁶

⁸¹ Tamtéž, s. 84.

⁸² Tamtéž, s. 84-85.

⁸³ Tamtéž, s. 85.

⁸⁴ Tamtéž, s. 85.

⁸⁵ Tamtéž, s. 85.

⁸⁶ Tamtéž, s. 85-86.

Ženy, které ve středověku v Brně tvořily buržoazii, se prosazovaly v oblasti obchodování a profesní vedle svých manželů.⁸⁷ Důležitý vliv měly ale stále v oblasti domova. Vzhledem k velkému množství všech činností domova je jasné, že v tomto období patřil domov ve městě mezi hospodářsky samostatné. Hlavní žena domácnosti měla ve svých povinnostech kontrolování nebo provádění opatrování zvířat, která náležela k domácnosti, a jejich přípravu pro stravu, přichystání pokrmů, uklízení... Žena tak tehdy vykonávala (případně kontrolovala – to se týkalo majetnějších rodin) tyto činnosti – pekla chléb, trhala peří slepicím, kachnám, husám..., vařila, starala se o vyprání prádla, ustýlala, předla, spřádala, šila, vytvářela výšivky, nastříhala rouno a látku a také se starala o nezletilé potomky, což a podporovala ho v oblasti obchodu nebo profese.⁸⁸

Manželství ve městě v období pokročilého středověku vytvářela mnohostranná součinnost obou manželů.⁸⁹ To, že žena vykonávala pracovní povinnost, jak v rodinném kruhu, tak mimo něj, představovalo nezbytnost, aby byl zachován stupeň existence příbuzenstva. Svobodné ženy se naproti tomu nacházely ve značně komplikovaném postavení. I pro tuto skutečnost je prokázáním rozbor daňových soupisů z Brna – ten naznačuje fakt, že ženská část pracujících obyvatel města Brna z nejhudších tříd populace zde zastávala mimořádné číslo.⁹⁰

Z dochovaných záznamů z Brna se lze domnívat, že převážná část mužů si vážila toho, že jim jejich manželky pomáhaly.⁹¹ Mysleli totiž na ně, když nechávali sepsat svou závěť a při vydávání zhotovení práva (mohl to být při prodání, nákupu...) uváděli nejen vlastní, ale také jednoznačně jméno své ženy. Analýza písemných pramenů, které pochází z Brna a vznikly mezi lety 1401–1450, dokládá mimo jiné skutečnost, že šestnáct případů ze sedmnácti písemností, které se týkají prodání pravidelného poplatku za půjčené peníze, je vyhotoveno jak mužem, tak jeho ženou, která je v převážné části jasně uvedena.⁹² Zřejmě to může znamenat (a shoduje se to také s okolnostmi dalších měst Evropy), že v období pokročilého středověku v Brně představovala jádro příbuzenstva manželská dvojice, zatímco dříve výhradně manžel. Pocházet to může z těsné součinnosti páru v okruhu působnosti. Ačkoli jak ustanovení Brna, tak ustanovení středověku je všeobecně manželka stále v opatrovnictví svého chotě, který na ní dává pozor v každém případě, ukazuje se, že ve způsobech města je tendence orientována více na společenství.⁹³ Pokud nastala situace, že neočekávaně zemřel

⁸⁷ Tamtéž, s. 86.

⁸⁸ Tamtéž, s. 86.

⁸⁹ Tamtéž, s. 86.

⁹⁰ Tamtéž, s. 86.

⁹¹ Tamtéž, s. 86.

⁹² Tamtéž, s. 86.

⁹³ Tamtéž, s. 86-87.

provozovatel řemesla nebo prodeje, znamenalo to, že ovdovělá manželka mnohdy převzala provozovnu nebo podnik a nezbytností bylo, aby měla schopnost rozumět otázkám podniku/provozovny a zvládat si pomoct. Z toho se lze domnívat, že měla povinnost se těmto věcem věnovat ještě v době, kdy její choť žil. Brno také zaznamenalo situace, kdy hospodářsky činné obyvatelky-ženy podávaly žalobu na příslušníky aristokracie kvůli peněžním nebo nedodrženým závazkům.⁹⁴ Rok 1409 byl svědkem situace, kdy žena jménem Dorota, žijící v manželství s Václavem Herlem, hnala k zemskému soudu muže, jehož jméno bylo Martin z Radonic, jelikož byl peněžně zavázán jí a jejímu někdejšímu manželovi Václavu Klarovi, který byl označen jako „*dřevní muž*“⁹⁵ (výraz tehdejšího českého jazyka), osmi sty čtyřiceti krejcary. Z roku 1412 pochází záznam, že Anna, provdaná za Hanuše, podává žalobu na muže Vznatu Hechta z Rosic, důvodem žaloby je, že zmíněný muž se zavázal jejímu otci, kterým byl tehdy už zemřelý Petr Furtraň, že mu uhradí částku 1320 krejcarů, jenže to stále neudělal. Tyto dvě výše zmíněné skutečnosti činí zřetelným, že za okolnosti, že půhon se týkal původní rodiny ženy, tak opatření předkládala právě ona, i když muž, za kterého byla provdaná, ještě žil.⁹⁶ Že měly tehdy ženy činnosti v obchodě, které měly internacionální působnost, svědčí a potvrzuje záležitost, která spadá do roku 1407 – tohoto roku žena Elška (měšťanka z Brna, provdaná za Dětricha Lichtnaurara) hnala muže jménem Bohuš z Popovic, že jí stále nevrátil osmnáct uherských zlatých, které mu zapůjčila, když se nacházela v Budíně.⁹⁷

Navzdory veškerým těmto činnostem žen v oblasti všeobecné vyzdvihuje znění středověku ustanovení, že muž má v kompetenci považováno za nezbytné, aby svou manželku nepřetržitě kontroloval a mohl ji potrestat hmotně. Tvrzení „*každá žena jest nesvobodná, dokudž muže má, a jest zároveň vězeň muže svého*“⁹⁸ to dokládá.⁹⁹ V některých úsecích Právní knihy města Brna je vyzdvihováno, že muž je postavený výše nad svou manželku a vede její vlastnictví a osobu. Vyhlášená převaha muže se neprojevovala jen v úřední oblasti, zaznamenány jsou následky, které vzbuzují hrůzu, dokazuje to situace, o které se vědělo a která se i tehdy stala otřesnou. Řehoř Ferreus, který náležel k měšťanstvu Brna, nelítostně trýznil svou velmi mladou manželku. Podle záznamů na ni používal fyzické násilí, tahal její vlasy, dupal po ní... Rodiče manželky a měšťtí reprezentanti usilovali o to, aby výše zmíněného muže odradili od

⁹⁴ Tamtéž, s. 87.

⁹⁵ Tamtéž, s. 87.

⁹⁶ Tamtéž, s. 87-88.

⁹⁷ Tamtéž, s. 88.

⁹⁸ Tamtéž, s. 88.

⁹⁹ Tamtéž, s. 88.

takového počínání.¹⁰⁰ Také se ho dotazovali, jaký prohřešek jeho manželka způsobila. Na to reagoval, že to není přikládání určitého provinění, ale jeho úmysl, aby ji zdokonalil již v mladém období, což by způsobilo, že by z něj měla strach a nevzpírala se jeho nařízením. Následující vyzývání mělo odezvu, že muž své manželce velí a je jejím vládcem a také ji hodlá dál instruovat tak, jak je mu příjemné. Jelikož rodiči i přísežnými zřejmě nebyl proveden jakýkoli jasný čin, stávala se okolnost čím dál horší a došlo až k okamžiku, kdy se muž snažil ženu neúspěšně zardousit.¹⁰¹ Manželka potom úspěšně unikla zpátky k rodičům, kteří konečně na jejího muže zdárně podali žalobu a domohli se zlepšení. Řehoř byl přísežnými napomínán a ti mu navrhovali odlišné způsoby trestu, které byly pokornější. Z v tomto případě zmíněném sousloví „*disciplina proutku*“¹⁰² lze soudit toto – záležitost se dá označit za krajní, ale z hlediska předpisů ne zásadně.¹⁰³

V *Právní knize města Brna* je prohlášení, že podmínkou, aby mohli oba zasnoubení lidé vstoupit do stavu manželského, je nezávislá shoda jak ženicha, tak nevěsty.¹⁰⁴ Dění se ale od teorie (především u bohatších tříd) odlišovalo (alespoň se o tom lze domnívat). Domněnkou je také to, že ve volbě manžela hrálo významné působení příbuzenstvo. Žena z bohatších rodin měšťanské třídy se často vdávala jako relativně mladá. Ustanovení – jak náboženské, tak profánní – výslovně trvají na otevřené svatbě schválené duchovním a na účasti svědků obou snoubenců. Svědci měli závazek, aby manželům byli přispěvateli pomoci uspořádat a odstranit možné nesrovnalosti mezi nimi rovněž v budoucnosti. Prameny cizího původu dokládají, že církev se zpočátku do samotné ceremonie nevkládá.¹⁰⁵ Od tchána přebírá nastávající budoucí manželku v domácnosti její původní rodiny nebo než snoubenci vkročí do kostela metodou propojení jejich pravých rukou. Až po tomto rituálu dvojice vešla do kostela a duchovní jim udělil souhlas se svatbou. Se zvětšujícím se smyslem církve a jejím uspořádáním se zvyšovala také důležitost duchovního u sňatkového ceremoniálu. Když se středověká éra dostala do fáze kulminované a do pokročilé, měl duchovní ve své kompetenci také propojení rukou snoubenců. Jsou zaznamenány sporadické situace, ve kterých bylo rozvedení dovoleno – jednalo se však jen o normativní odloučení, že spolu manželé nežili, ale skutečné rozvedení manželského svazku jako v současné době to nebylo. Ustanovení města pokládalo jak okruh společného života manželů, tak rozvod jako za vnímavou část.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 88.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 88-89.

¹⁰² Tamtéž, s. 89.

¹⁰³ Tamtéž, s. 89.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 89.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 89.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 89-90.

Důvodem této skutečnosti bylo, že jeho pravomoci nebyly jedinými, pronikala sem i působnost z oblasti duchovních norem. Profánní ustanovení se současně orientovalo více na implikace z odvětví ustanovení trestních a ustanovení občanských, jejichž vliv bezprostředně působil na společenství města. Ustanovení města Brna popisovalo uskutečnitelnost rozvedení manželství tak, že žena byla schopná doložit, že její choť se snaží o otrávení jedem, přidal se k vzbouření, je zlodějem, zloděje akceptuje, padělá, vede marnotratný a rozhazovačný život, před svou ženou dává úplatky, chystá jejímu bytí nástrahy pomocí meče, otravných látek... či obdobné věci, umožňovala jí norma předložit žádost o odluku a svého chotě opustit. To znamenalo, že jí bylo vráceno její věno a všechno, co jí bylo před sňatkem věnováno.¹⁰⁷ Pro muže ustanovení města Brna umožňovalo odloučení, pokud podal důkaz o tom, že jeho manželka je mu nevěrná, používá jed na druhé, spáchala vraždu, klame, něco znesvětila, eventuálně je ochotná pro zloděje, pak (aniž by o tom její manžel věděl a nedovoloval jí to) vyhledává radost u hodování lidí, mezi nimiž a ní není nic společného, navzdory manželovu rozhodnutí přespává ve venkovní oblasti bez racionálního argumentu, také přes přání svého chotě se věnuje zábavám, chystá jeho bytí nástrahy pomocí meče, otravných látek... či má vědomí, že jsou lidé, kteří uvažují, že proti panovníkovi uskuteční revoluci, anebo dává své smělé ruce na svého chotě. V těchto okolnostech ustanovení muži svolilo, aby se od své ženy oprostil. Pokud doložil pouze jediný z těchto argumentů, měl právo mít nadále ve svém vlastnictví její věno a všechno, co jí bylo před sňatkem věnováno.¹⁰⁸

Každý druh soulože mezi lidmi, kteří nebyli manželé, tehdejší mravnost vymezovala cizoložstvím. Později vznikl rozdíl – cizoložství se členilo na lehké a na nelehké. Mezi lehké se řadily přečiny, které lidé partikulárně připouštěli – soulož (aniž by bylo použito fyzického napadení) muže, který nebyl ženatý, a neprovdanou mladou ženou, eventuálně ovdovělou.¹⁰⁹ Když se tento vztah stal dlouhotrvajícím, začal být nazýván konkubinátem. Přestože se takové delikty dočkaly záporného posuzování, nepochybně představovaly obvyklou záležitost a jejich stíhatelnost byla obtížná.¹¹⁰ To byl důvod, proč se zájem soustředil na výstražné sankce nelehkého cizoložství. To zahrnovalo zneužití, incest, dvojženství, odvléčení a také nevěra vdané ženy. Jestliže nastala situace, kdy muž dopadl svou choť při činu, směl dvojici zbavit života, aniž by za to byl stíhaný. To však nebylo všechno – těla se potom nechala jako varování propíchnout tyčí.¹¹¹

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 90.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 90.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 90-91.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 91

¹¹¹ Tamtéž, s. 91.

Důvod, že ženy byly podceňovány kvůli obavám z jejich lascivnosti, spočíval také ve velkém vlivu tehdejší církve.¹¹² Ta totiž během všech fází středověkého období zpodobňuje ženy v představě osob, které jsou jak mravně, tak tělesně křehčí, a které ze srovnání s mužem vycházejí jako podřadné. Duchovní důležitosti dedukovaly svá mínění z Bible, kde začátkem byl moment, kdy vznikl člověk. První se zrodil muž a potom žena, což mělo znamenat vyvozená. Nejvíce to duchovním důležitostí potvrzoval prohřešek Evy, pro který museli lidé odejít z edenu. V dochovaných literárních památkách, které pocházejí ze světského prostředí a z období pozdějšího středověkého (bajky z Francie, divadelní díla a satiry ve staročeštině...), se objevuje hrubý projev zabarvení v souvislosti se ženami.¹¹³ Vzhledem k tomu, že ve výše zmíněné době se nepochybně zvětšovala úloha, kterou měly ženy v hospodářském a sociálním okruhu, lze to s určitou pravděpodobností vyložit tak, že to může být znamením předrážděnosti a hrůzy z představy, že pravidla země se obrátí a bude se to týkat především městských oblastí, odkud dochované písemnosti převážně pocházely. V husitském období nastává jistá kladnější změna, jak se nahlíží na ženy. Češi, kteří se podíleli na reformaci, totiž rozeznávají více než muže a ženy osoby čestné a ty protikladné, aniž by brali zřetel na to, jestli se jedná o muže, nebo o ženu.¹¹⁴

Ve středověku legislativa – jak předpisy, tak realita – dělila ženy do tří primárních skupin v souladu s rodinnou situací, ve které se nacházely. Ženy byly členěny jako vdané ženy, ovdovělé ženy a svobodné dívky.¹¹⁵ Výše zmíněné členění se shoduje s tříděním, které zastávali v období středověku bohoslovci. Ti klasicky nejvíce uznávali dívčí pohlavní čistotu. Ve městech ale byly v podstatě nejvlivnější ovdovělé ženy, a ještě více ty zámožné, což znamenalo splynutí činitelů hospodářského a z oblasti norem.¹¹⁶ Ovdovělá žena tak měla zmíněnou samostatnost, současně to však představovalo, že se rozšířil rozměr toho, za co zodpovídala v oblasti práva, pokud srovnáme ji a zbylé třídy žen. Nejlepší příklad pro tuto skutečnost je zřetelný v oblasti práva soudního. Slova *Právní knihy města Brna* objasňují fakt, že to, že nezávislá pozice ovdovělé ženy pocházela především z toho, že ovdovělá žena hospodářsky vyšla se svými vlastními prostředky. Od úmrtí svého chotě se v péči ovdovělé ženy ocitaly děti (tato péče se mimoto ženám nepovolovala). Opatrovníci dětí však byla žena do chvíle nového sňatku.¹¹⁷

¹¹² Tamtéž, s. 91.

¹¹³ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 91.

Situace skupiny svobodných dívek vypadala jinak.¹¹⁸ Za schopné byly shledány, jakmile sexuálně vyspěly. Dobové ustanovení se tak stalo dne, kdy dívka měla třinácté narozeniny. Dokud tento den nenastal, neměla dívka možnost být svědkyní a ani sestavovat testament. Řízení v oblasti práva měla možnost jednat nezávisle jen v případě, že se k tomu vyslovil vůdce příbuzenstva. Shodný stav náležel i vdané ženě.¹¹⁹ Její choť, když si to přál, měl možnost být jejím zástupcem v soudním řízení, což znamenalo, že on byl ten, na kterého přešly možné dopady. Pokud nastaly mimořádné možnosti, mohla být protichůdná skutečnost. Usutečnitelné také bylo následující – žena mohla převzít vedení vlastnictví příbuzenstva a se jměním nakládat a být odpovědná v totožném rozsahu se svým manželem, ten ale zmíněnou skutečností tuto možnost pozbýval. Tato skutečnost se ale týká nevšedních situací, ve kterých z důvodu nevyhovujících tělesných nebo duševních vlastností muže se odpovědnost přesunula na jeho manželku, ale jen, když byla členy městské komise shledána jako schopná.¹²⁰ Skutečností se mohla stát situace, ve které muž z vlastního rozhodnutí odstoupil jmění své manželce (což sděluje *Právní kniha města Brna*). Když tak udělal, neměl již oprávnění, aby zhotovil závěť, protože možnost ji vytvořit měli jen lidé s volným používáním jmění. Je možné se na základě výše zmíněného domnívat o relativní přizpůsobivosti tehdejšího porozumění, jak tehdy vypadal vztah sezdaného páru. Norma zřejmě považovala za významné především to, aby si příbuzenstvo jako souhrn udrželo hospodářský blahobyť.¹²¹

Výpovědi svědků tvořily ve zmíněné době významný díl soudního ustanovení. V *Právní knize města Brna* není žena jako osoba, která by mohla vypovídat, schvalována – stejně jako v občanských normách Říma.¹²² Jako vysvětlení uvádí, že je to pro jejich domnělou proměnlivost. Vyskytovaly se však okolnosti, kdy byla jako svědkyně uznávána (případy, ve kterých bylo nezbytné se přesvědčit, jestli byla vyznamenána nebo v jiném stavu, dále pokud měla potvrdit, že byla sjednána písemná dohoda svazku manželství, pak když bylo vykonána prohlídka, po které mohla být žena označena jako vyspělá, nebo jestliže mohla prokázat, že někdo vnikl do konventu žen a eventuálně některou zneužil. Týkalo se to tedy stavů, které byly převážně velice zvláštní, a kromě toho se v nich vyzdvihuje, že ženy a otázky tělesné jsou slučovány, což je pro středověké období příznačné.¹²³ Přesto je v *Právní knize města Brna* zaznamenána záležitost, ve které výpověď ženy z měšťanského stavu, která byla oloupena lupičem, za kterým utíkala a podala o něm zprávu rychtáři, zapůsobila na to, jak se

¹¹⁸ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 91.

¹²⁰ Tamtéž, s. 91-92.

¹²¹ Tamtéž, s. 92.

¹²² Tamtéž, s. 92.

¹²³ Tamtéž, s. 92.

vysloveno soudní řízení k zločincovu uspíšenému ztrestání. Podle výše zmíněného je možné se domnívat o následujícím – když žena jako svědkyně svou výpovědí byla schopná přispět k vyjasnění určité věci, bylo její tvrzení uznáváno také u zbývajících okolností.¹²⁴

U tribunálu bylo nezbytné, aby se mnohokrát věnoval záležitostem, které souvisely s vyhotovováním posledních vůlí a pozůstalostí.¹²⁵ U zmíněného okruhu tvoří přibližně nejzřetelnější část situace, kdy muž – hlavní představitel domova – pozbýval naprostou autoritu, kterou získali všichni další příslušníci z rodiny v jednom domě. I když i pak, co se týkalo hlediska ustanovení, měl muž úplnou nezávislost v situaci, kdy přenechával vlastnictví, v praktickém životě ale zřejmě pořizovatel znal své povinnosti k nejužším příbuzným. Ovdovělá žena, která neohraňovanou moc nad svými usedlostmi, měla pravomoc přenechávat podle svého svobodného rozhodnutí.¹²⁶

Protože ve středověkém období se ve vyostřeném měřítku vyskytovalo prosazování dílčích zájmů před pozorností celku, obyvatelé města (i když spadali pod celistvá pravidla ustanovení) neměli shodné hospodářské a společenské postavení.¹²⁷ Kromě toho, že ženy se členily tak, jak určovala jejich rodinná situace, se také primárně větvily pojetím hmotným a pojetím společenským. V brněnské oblasti se v období středověku vyskytovalo několik finančních tříd žen. Nejchudší okruh tvořily ženy, které musely žebrot a potulovaly se, což znamená, že neměly svůj přístřešek a byly odkázány jedině na to, jak k nim byli soucitní lidé z měst. Je nutné přemýšlet o tom, že ve středověku lidé chápali činy milostivosti – což zde byl milodar – tak, že tvoří nezbytnou dispozici, aby dosáhli vlastní záchrany. To je důvod, proč příslušníci měšťanského stavu ve svých posledních vůlích přenechávají skrovným obyvatelům stravu nebo tkaninu pro oblečení.¹²⁸

Srovnatelné okolnosti měly patrně také artistky (herečky, tanečnice, muzikantky...).¹²⁹ Ty putovaly po městech, ve kterých se právě pořádalo jisté dění, které přilákalo pozornost vyššího počtu obyvatel, což znamenalo, že výše zmíněné artistky zde získaly vyšší odměnu. Zároveň se nabízí možnost, že lidé artistky mnohdy osočovali kvůli postavení lidí, kteří putovali, vynalézavému oblečení, krášlení pomocí líčení a z toho, že účinkovaly před občany, z prodávání se nebo, že jsou spojeny se špatnými mocemi.¹³⁰

¹²⁴ Tamtéž, s. 92.

¹²⁵ Tamtéž, s. 92.

¹²⁶ Tamtéž, s. 92.

¹²⁷ Tamtéž, s. 92.

¹²⁸ Tamtéž, s. 92.

¹²⁹ Tamtéž, s. 92.

¹³⁰ Tamtéž, s. 92.

Příznačnou a zřejmě v nejvyšší míře okrajovou představovala pozice, v jaké byly prostitutky. Prodávání se bylo vnímáno jako snášené kvůli neodvratné nezbytnosti, jenže prostitutky osobně se pokládali za dolejšek obyvatelstva, a navíc musely podle závazku mít na sobě specifické oblečení, s pomocí kterého je lidé jednoduše rozlišili.¹³¹ Co se týče Evropy, zpočátku zde měšťtí radní směřovali k vystěhování nevěstek z centra města a centru blízkých ulic do lokality na předměstí, kterou jim již předtím vymezili. To znamená, že tato skupina obyvatelek byla ve skutečnosti odsunuta na kraj obyvatelstva – původ je v náznakovém odsunu. Přibližně mezi lety 1350–1400 ale nakonec nejedno městské prostředí přemísťuje prostitutky znovu na území městských opevnění z následujícího důvodu – radní měst věcně rozhodnou, že ideální metodu dozoru nad poskytováním pohlavního styku za peníze, a především těžení z toho, představuje, že bude založen veřejný dům, který bude ve vlastnictví městském. V něm byly prostitutky sledovány a zároveň se tak všeobecným prodáváním se přišlo ziskové výhradní právo pro městskou oblast.¹³²

Výše zmíněný vzor exaktně souhlasí se stavem, jaký panoval v oblasti města Brna. Dokládá to souhrn nařízení středověkého práva prostitutek, které pochází z prostředku století čtrnáctého a je jedinečným písemným dokumentem své kategorie.¹³³ Zpočátku se nevěstky z Brna ocitaly v osamocení za opevněním města na vrchu Puhlík, což jsou současné Denisovy sady. Jelikož ale ve jmenovaném místě nastaly zločiny, nesnesitelné především z důvodu, že nedaleko stál chrám svatého Petra, byly z vyslovení se kolegia města nevěstky z vrchu vypovězeny, budovy vypáleny a kolegium založilo čtyři veřejné domy v současné ulici Josefské, které náležely do vlastnictví města. Tato skutečnost je současně značně příznačnou se zřetelem k následujícímu faktu – nedaleko totiž bylo sídlo společenství Židů města Brna, což byli členové jiné kategorie, která byla tehdy také okrajovou částí populace. Výše zmíněné veřejné domy komise poskytovala jako pronájem domovnici nebo domovníkovi a čerpala z nich soustavně, za každých sedm dní výnosy, které byly určené pro pokladnici města Brna.¹³⁴ Ve všeobecné závaznosti bylo pro možnost vstupu do nevěstince několik restrikcí – jen svobodní muži, kteří nebyli kněží, ani Židé. Zmíněná vymezení měla ale více účinnost v rovině teorie, ve skutečnosti docházelo k jejich nedodržování. Také prostitutka měla mít povinnost být svobodná. I přesto jsou však v *Právní knize města Brna* zaznamenány údaje o svatbách s prostitutkami. U takových případů ale může nastat domněnka, že pokud se tak stalo v oblasti nevelkého společenství města, měla taková žena po uzavření manželství nadále

¹³¹ Tamtéž, s. 93.

¹³² Tamtéž, s. 93.

¹³³ Tamtéž, s. 93.

¹³⁴ Tamtéž, s. 93-94.

znamení, že je poskvrněná. Dokazuje to také skutečnost, že mezi největší existující urážky se řadilo – vlastně shodně se současností – tehdejší slovní spojení „*filius meretrici*“¹³⁵ (ve volnějším překladu syn prostitutky).¹³⁶

Veškeré zmíněné kategorie žen, jejichž hospodářské a společenské postavení bylo vymezeno (ženy, které žebrale, toulavé artistky, nevěstky) mohou být začleněny do třídy osob, které žily na kraji společnosti. Důvodem bylo (a nadhozením je i pojmenování této kategorie), že se již nemohly účastnit všeobecné existence ve městské oblasti ve středověkém období, a to jak kvůli svým hmotným okolnostem, tak pro to, že prováděly práci, která byla v té době označována jako podvodná.¹³⁷

Následující třída žen sociálně vyšší postavení než výše zmíněné – tvořily ji ženy, které se vzhledem ke svému zaměstnání nazývaly služebné, děvečky a nemajetné v oboru vyučené ženy. Tato kategorie žen byla povinna žít se zaměstnáním, které prováděly samy a která byla sociálně povolena.¹³⁸ Následná sociální kategorie žen představují dcery, ženy vdané za v oboru vyučené muže a dílovedoucí cechů. Tyto ženy zmíněným mužům z rodiny vypomáhaly, nicméně se nespolehaly jen na vlastní příjem. V případě, že se žena, která byla hospodářsky zabezpečená, stala vdovou, měla ve významném rozsahu postavení nezávislosti.¹³⁹

Na čele v oblastech sociální a hmotné měla místo nevelká třída výkvětu města, kterou tvořili lidé, kteří byli nejzámožnější a současně v oblasti veřejné činnosti – politické – největší činnost a vliv. Vzhledem k tomu, jakým stylem ženy z této kategorie žily a jaké měly hmotné zabezpečení, byly podobné více aristokratkám.¹⁴⁰

Poslední třídou žen-obyvatelek městské oblasti byly židovky. Ty nespádaly do sféry ustanovení města – díky tomu obklopuje způsob běžného života těchto žen větší neznámo ve srovnání se zbývajícími třídami žen.¹⁴¹

Zvláštní pozici zaujímaly ženy, které se vydaly církevní cestou.¹⁴² Náboženskou třídu na území města Brna tvořily ženské cisterciácké kláštery v oblasti Starého Brna, ženský herburský klášter a ženský dominikánský klášter u svaté Anny. K této kategorii žen náleží

¹³⁵ Tamtéž, s. 94.

¹³⁶ Tamtéž, s. 94.

¹³⁷ Tamtéž, s. 94.

¹³⁸ Tamtéž, s. 94.

¹³⁹ Tamtéž, s. 94.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 94.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 94.

¹⁴² Tamtéž, s. 94.

také bekyně, které vedly v ženských společenstvích přísný duchovní život, ale současně i ve městské oblasti, vně kláštera a pravidel. Způsob života pobožných žen, které byly pojmenovány jako bekyně, se na severu evropského kontinentu vyskytuje již od závěru století dvanáctého.¹⁴³ Zásadní podnět, proč se zrodila a začala zdokonalovat výše zmíněná organizace, spočívá v celkové nevoli, co se týče úřední církve. Bekyně se vyskytovaly výhradně ve městech. A právě tam se v nejvýraznější míře ukazovaly také sociální okolnosti – a ty mohly připojit důvod, proč si ženy zvolily začlenění se do výše zmíněných společenství. Když se měnilo stáří, ve kterém proběhla svatba, tak se současně zvyšovalo množství svobodných žen – to je také důvodem, proč se ženy rozhodly pro život ve společenství bekyní, které poskytovalo získání zaměstnání a pomáhalo prosadit se mezi ostatními obdobně založené ženy.¹⁴⁴ Mimo české země se rodila a existovala úplná sídla bekyní, v českých zemích se příznačné sdružení bekyní skládalo ze šesti až dvanácti žen, pro které byl domovem dům, který mohl být dědictvím jedné z nich či dům, na který všechny přispěly. Daňové prameny z druhého půlstoletí čtrnáctého poskytují informace o seskupeních bekyní v oblasti města Brna v období středověku.¹⁴⁵

Bekyně byly poslední částí stupnice výchozích společenských a hospodářských vzorových stavů, díky kterým lze porozumět, jací činitelé a jaké příznaky působili na pozice žen, které žily ve městě v období středověku. Souhrnně je možné vyslovit následující – ženy, které žily v oblasti městské, měly na rozdíl od těch, které sídlily na vesnici, více příležitostí.¹⁴⁶ Zároveň však byly usměrňovány svou hospodářskou základnou a z hlediska tehdejšího ustanovení i rodinnou situací. U souhrnného posuzování nastíněného postupu proměny se však musí myslet na skutečnost, že v období, kdy se středověk dovršoval, sídlilo v souvislosti Evropy v oblasti městské přibližně pouze třicet procent populace té doby.¹⁴⁷

7.1. Obyvatelky Brna v daňových záznamech od roku 1343 do roku 1477

Dochované daňové záznamy mají podle velkého počtu českých vědců obrovskou hodnotu k výzkumu o životě obyvatel, místopisu a rozloze městských oblastí ve středověku.¹⁴⁸ Tyto doklady z minulosti se v oblasti českých zemí používají k bádání v okruhu genderových studií dosud sporadicky, přestože zvláště z nich je možné zjistit četné skutečnosti o existenci

¹⁴³ Tamtéž, s. 94.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 94-95.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 95.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 95.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 95.

¹⁴⁸ MALANÍKOVÁ, Michaela. Brněnské ženy 1343–1477 ve světle berních pramenů. In: NOVÁK, František a kol. *Brno v minulosti a dnes: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna 18*. Brno: Magistrát města Brna, Archiv města Brna, 2005, s. 21. ISBN 80-86736-01-6. ISSN 0524-689X.

obyvatelek městského území. Tam se vazby populace ve středověku v největším množství oslabovaly, a proto se tu ženám zpřístupňovala relativně rozsáhlá volnost. Na území ohraničeném opevněním města Brna se okolnosti ocitaly v silnější stálosti a tím je také poskytnuta hodnotnější uskutečnitelnost pozorování žen na rozdíl od okrajů městského okruhu. Ze středověkého období se zachovala z brněnské proveniencí v podstatě plynulá linie daňových záznamů.¹⁴⁹ Díky tomu je možné zjistit typy žen-obyvatelek v zápisech, jakou představovaly procentuální část ze všech zapsaných ve své době, které z nich byly ovdovělé, jak dlouho lze samostatně jedince pozorovat... Je ale nezbytné mít u zabývání se jimi na mysli následující – ačkoli je eventualita jejich zužitkování takto vysoká, obsahují konkrétní nástrahy. Přednostní důvod, proč byly zaznamenávány, nepředstavoval přehled veškeré populace, nýbrž pro shromažďování souboru města, což znamená, že jejich pozornost se soustředila jen na tu skupinu, která byla schopná finančně přispívat ze svého imobilního jmění, řemeslné práce nebo zaměstnání. Především daňové záznamy tedy neuvádějí nejspodnější společenské kategorie, u nichž tedy současně není známo, jaký podíl obyvatelstva představovaly.¹⁵⁰ Jiná potíž spočívá v tom, že v roli vůdce příbuzenstva a tím pádem také poplatníka daňových dávek stál převážně muž, z čehož vyplývá, že zbylí příslušníci domova se nezapisovali. To velmi vymezuje soustavu žen, které zmiňují daňové soupisy a spisy. Nejstarší zachovaný abstrakt z daňového rejstříku je datován rokem 1343, z roku 1477 existuje uchovaný finální daňový spis z let 1401–1500. Kromě toho jsou uchované výpisy seznamů z období od roku 1345 do roku 1347, pak 1348 a potom z období, které začíná rokem 1350 a končí rokem 1360, soupisy datované roky 1365, 1367, 1387, 1389, 1432 a 1471 a daňový spis, který byl vytvořen v roce 1442. Výše zmíněné představuje partikulární zachování linií k oběma druhům daňových zdrojů (střed se týká prvních padesáti let století patnáctého). Když se porovnají informace, které z této doby dají stanovit statistikou, a písemnostmi datované lety 1351–1400, lze uvažovat, které proměny nastaly u populace se zřetelem k pozici, kterou měly ženy, a co bylo nejvyšším podpořením uvedených přeměn.¹⁵¹

Výše zmíněné písemnosti – soupisy a spisy – se zaznamenávaly pro přehled souboru města. Ten platila městská populace dvakrát do roka v podobě bezprostřední daňové dávky.¹⁵² Zdanění byli všichni majitelé nemovitostí a vykonavatelé výdělečné činnosti v městské oblasti. Ze začátku se to ale netýkalo aristokracie, náboženské oblasti a jejích reprezentantů i Židů (těm byla u uhrazení udělena výjimka). Každá samostatná věc, které se týkalo zdanění, měla

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 21.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 21-22.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 22.

¹⁵² Tamtéž, s. 22.

trvale určený poplatek. Když se ale stalo, že se nutně musela shromáždit vyšší suma, tak se tento poplatek zvětšoval. Pomůcka, se kterou se zdaňovaly imobilie, představovala plocha místa – to moc netvořilo řádnost, protože k hodnotě budovy se nepřihlíželo. Reforma nastala teprve s rokem 1442 – v té době se suma určila dle toho, jakou cenu měla budova. Tak, jako tomu bylo i u jiných městských oblastí v období středověku, se také Brno rozčlenilo takovým způsobem, že mělo čtyři úseky, které byly různě rozlehle i různě obydlené.¹⁵³ Každý z nich byl pojmenován – oblast Brněnská, Veselá, Běhounská a Měnínská, jejich cizojazyčná jména zněla Brunnense, Letorum, Cursorum a Menesense, všechny měly vhod se shodným nazváním a do městské oblasti, kde žili Židé, se vstupovalo Židovskou částí vchodu. Inkasisté etapovitě obcházeli tyto části ve výše zmíněné posloupnosti a počínali si plánovitě každá budova a ulice samostatně a i v soupisu zachovali stejné rozčlenění. Záznamy, které se nachází v soupisech, jsou krátkého rozsahu, obsahují křestní jméno, popřípadě příjmení, v některých se objevuje profese a také zaplacená suma, která je v některých případech zaznamenána slovy „*solvit*“¹⁵⁴ nebo „*dedit*“.¹⁵⁵ Shodný druh záznamu se během zmíněné doby objevuje s menšími upraveními.¹⁵⁶ Slovo „*Item*“¹⁵⁷, po kterém následuje jméno plátce, umožňuje v soupisu rozlišit, kdo vlastnil budovu a kdo byl b nájmu (ten je určen slovem „*Ibidem*“¹⁵⁸).¹⁵⁹ Soupisy se aplikovaly na kratší dobu, daňové záznamy se naproti tomu týkaly větší fáze. V daňových záznamech se nachází v seznamu plátců více detailností a zahrnuje také kompletní zhodnocení jmění, které vlastnili. Negativum daňových záznamů ale představuje fakt, že vzhledem tomu, že se v záznamech nachází mnoho přeškrtnutí a přepsání, umožňuje pouze velice obtížně rozřešit, ke kterému roku patří. K tomu ještě přispěje, že mnohem větší část záležitostí obsahuje zanesení jen majitelů imobilního jmění – to představovaly ve středověkém období v brněnské městské oblasti především budovy a vinohrady.¹⁶⁰

Také rozeznat, která jména patří mužům a která ženám, nepředstavovalo ve všech situacích lehkou práci. Jednotlivé rozpoznávání tak může být vždy samostatné. Překážky se neobjevují u pojmenování Margaretha pincera (a podobných) nebo také u pojmenování českého původu Withoslava.¹⁶¹ Pokud se hledání týká ovdovělých žen, je to také uspořádané, protože se u nich

¹⁵³ Tamtéž, s. 22-23.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 23.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 23.

objevuje poznamenání „*relicta*“¹⁶², sporadicky také „*vidua*“¹⁶³, pak přichází záznam o jméně chotě, případně také jeho příjmení nebo přezdívka.¹⁶⁴ V případě, že u ovdovělé ženy za jménem muže, kterých byl jejím chotěm zaznamenána profese, je to zřejmě zaměstnání, které měl. V podstatě lehké určení představují také pojmenování, u kterých se objevuje ženské zakončení, vyskytují se však také situace, ve kterých se forma pojmenování jeví jako zcela nejasná a východiskem by se mohlo stát vytvoření nezávislé skupiny, do které by se zařadily.¹⁶⁵

Vymezení druhu žen, které se vyskytují v daňových zdrojích, se týká hlediska hospodářského a hlediska společenského. V daňových materiálech se neobjevují ženy, které nedisponovaly žádným majetkem a tedy ani nebylo možné, aby přispívaly do souboru města (týkalo se to žen, které žily v bídě a žebraly, a žen, které se potulovaly). Pozice, jakou měly v okruhu struktury města prostitutky, byla příznačná a pravděpodobně v nejvyšší míře okrajová. Z let 1351–1400 zůstal uchován jedinečný písemný doklad svého charakteru, který je brněnské provenience. Je jím souhrn nařízení pro prostitutky a vznikl v roce 1353. Díky němu se ví, že prostitutky se v Brně nacházely už v nejdávnější fázi, kdy stálo, a navíc je také zmíněno, kde se nacházel prostor, který tvořil jejich doměnu – vrch Puhlík, který tehdy ležel před městským opevněním nedaleko Brněnské části vchodu do městské oblasti. Když byl ale souhrn předpisů sepsán, stály už veřejné domy v interiéru městského opevnění v současné Josefské ulici, kam se přesunuly z důvodu poručení radními města. Také byly založeny čtyři nevěstince, které byly úředně přijímány, a tím se nadto prodávání se proměnilo v ziskové výhradní právo Brna. Soupisy obsahují nejen zaznamenání, která se týkají veřejných domů, ale také v letech 1384 a 1389 podávají zprávu o ženě „*musa meretricum*“,¹⁶⁶ která žila v místě první městské části.¹⁶⁷ Jelikož první slovo označuje ženu a druhé muže, lze se domnívat, že toto pojmenování mohlo určovat, že se jedná o domovníka/hospodáře veřejného domu. Dále se ve výše zmíněném období řadily na předměstí ženy, které bydlely s partnerem v nesezdaném soužití. *Právní kniha města Brna* dokazuje, že nesezdané soužití partnerů nepatřilo uprostřed století čtrnáctého cizí koncepci. Ačkoli je nejisté a sporné, když se přemýšlí o nesezdaném spoluzití partnerů v situacích, kdy se v daňových záznamech objevují zápisy o muži a ženě, kteří

¹⁶² Tamtéž, s. 23.

¹⁶³ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 23-24.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 24.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 24.

finančně podporují soubor města spolu za shodný domov (mimo jiné mezi ně patří „*Ibidem Mix et Affra pincerna*“¹⁶⁸), lze to pokládat za potenciální.¹⁶⁹

Další kategorii tvoří ženy, u kterých bylo nutné, aby si obživu získávaly svým zaměstnáním.¹⁷⁰ Tyto ženy byly služkami, děvečkami a nemajetnými ženami, které měly řemeslnické povolání. V minulosti se mělo za to, že v městských oblastech v období středověku bylo více žen než mužů, v současnosti je posuzování obezřetnější. Takové mínění není možné vydedukovat ani z dochovaných písemností, které pocházejí z Brna. Je však možné, že na území Brna žila početnější skupina žen, které byly zaměstnané, osamocené. Dochované daňové záznamy z Brna také ukazují, že počet žen, které se živily jen svou prací, byl zvláště v nižších kategoriích mimořádný. To zprostředkovaně dokazuje i hodnotu spolupůsobení v okruhu příbuzenstva – každý příslušník byl svým ziskem podstatný pro domov, aby se udržel řádný existenční stupeň.¹⁷¹

Do kategorie měšťanské a jeho nejzámožnější skupiny náleží převážný počet žen, které jsou zaznamenané v daňových spisech a soupisech. Je nutné mít na mysli, zřetel hospodářský i zřetel pozice v příbuzenstvu, kterou měly ženy, které se objevují v daňových záznamech. Tato skutečnost měla totiž na ženy velké působení.¹⁷² Nejvíce kompetencemi disponovaly ovdovělé ženy – ty díky tomu, že si hospodářsky vyšly samy, byly poměrně nezávislé. Také ze žen zapsaných v daňových písemnostech představovaly značnou skupinu, a to z důvodu, že po úmrtí manželů se staly dědičkami jejich jmění a mnohokrát přejaly také provozovnu, přispívaly souboru města a tak se v daňových záznamech objevují více.¹⁷³

Také v této době byly součástí brněnské populace členky náboženské obce. V daňových písemnostech se však tyto ženy neobjevují konkrétně, uveden je zde jen název náboženského zařízení, které bylo jejich domovem. Odlišná je situace u bekyní – ženy, jejichž způsob žití kolísal v rozmezí náboženském a profánním. Zmíněné skupiny, které byly příznačné pro oblast města, se vyvinuly jak z duchovních příčin, tak z čistě profánních. Aby se žena stala členkou této skupiny, představovala hlavní sociální důvod skutečnost, že mnoho obyvatelek, které nebyly vdané, městské oblasti mělo neurčitou pozici.¹⁷⁴ Ve středověkém období společenství netušilo, co dělat se ženami, které byly svobodné, ovdovělé bez dětí, letité

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 24-25.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 24-25.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 25.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 25.

¹⁷² Tamtéž, s. 25.

¹⁷³ Tamtéž, s. 25.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 25-26.

služebné a další nezabezpečené. Jelikož zaměstnání, která patřila mezi zákonná a otevřená ženám, bylo málo, staly se skupiny bekyní východiskem – poskytovaly totiž příležitost provádět zaměstnání a osvědčit se mezi jinými srovnatelně založenými ženami. Dochované daňové materiály, které pocházejí z let 1351–1400, bezprostředně potvrzují, že v této době se již tyto skupiny na území města Brna nacházely. Ženy, které byly v těchto skupinách v Brně, jsou v těchto písemnostech nazvány různými pojmy – „*monialis*“¹⁷⁵ (jeptiška), „*munialis*“¹⁷⁶ či „*pegina*“¹⁷⁷.¹⁷⁸ V roce 1343 se domovy bekyňských komunit nacházely v městské části Měninské před františkánským klášterem – to představuje příznačnost nejenom v Čechách a na Moravě. V Brně jich sice nebylo tolik jako v Praze, lze je však zaznamenat od začátku do konce pozorovaného časového úseku a s proudem času frekvencovanost se těchto žen stupňovala. Existenci skupiny, která se nacházela nedaleko františkánů, písemnosti prokazují do závěru roku 1350 a navíc se dochovalo několik jmen žen, které v ní žily – jedná se o Kateřinu, Irmgardu, Adlétu a Markétu. Uhrazovaly všechny jednotlivě samy za sebe – pozoruhodná skutečnost, která se však shoduje se stavem v jiných městských oblastech, protože i tam ženám poté, co se staly členkami spolku, zůstávalo jejich jmění.¹⁷⁹ Částky ale dosahovaly relativně malé hodnoty. Městskou část Běhounskou obývala mezi lety 1350–1355 bekyně, jejíž jméno bylo Gisela. Další byla Klára, obyvatelka z městské části Měninské, v letech 1350–1353 označena děvčetem, pak rokem 1355 řeholnice a roku 1357 se objevil termín „*domus Clare*“¹⁸⁰ – to může znamenat, že byla založena skupina bekyní.¹⁸¹ Díky tomu přetrvaly do dnešní doby záznamy, které originálně informují, jak se vytvářel náboženský život brněnské ženy ze středověku. Shodný stav měla také žena jménem Žofie – ta se v písemnostech objevuje (aniž by byla podrobněji upřesněna) roku 1350, potom 1351 a pak 1353 a vždy bezprostředně v dohledu od výše zmíněné Kláry. Roku 1365 již Žofii zaznamenali slovem „*pegina*“¹⁸² (a Kláru také).¹⁸³ Z tohoto roku pocházejí záznamy o čtyřech jiných sdruženích bekyní, jednom v místě, kterým je městská část Běhounská, a třech na území městské části, která se nazývá Veselá. Žena zvané bekyněmi se soustavně objevují v daňových písemnostech až do závěru roku 1400, na předělu 1400–1401 se však z tajemného důvodu přestávají vyskytovat. Příčin této skutečnosti může být několik – na území Prahy se v době husitství ztratilo přes šedesát procent souborů, mohlo se tak stát i v brněnské městské

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 26.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 26.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 26.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 26.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 26.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 26.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 26.

¹⁸² Tamtéž, s. 26.

¹⁸³ Tamtéž, s. 26.

oblasti, ačkoli politika se na těchto dvou místech různila. Jedna z teorií je také, že obyvatelky Brna přestaly mít zájem žít takovým způsobem, nebo také to, že společenský stav obyvatelek, které žily samy, se přetvořil a mělo to vliv na konec výskytu v záznamech.¹⁸⁴ Další variantu může představovat chování církevní oblasti – od ní mohl přijít do stavu bekyňských skupin zásah neústupným způsobem a pod jejich nátlakem se stát členkami klášterního života. Vzhledem k tomu, že v brněnské městské oblasti bylo nejrozšířenější katolické náboženství, mohly bekyňe ze strachu z obžalování z hereze vlastní osazenstvo ukončit. Jasná příčina se nedá dohledat, protože jiných písemností je malé množství. Daňové písemnosti dokazují, že v nich zanesených lidí, kterých žili na interním brněnském městském území, bylo markantně méně a méně, avšak procento žen se relativně neměnilo, bylo to od osmi do patnácti procent. V Brně to ale nepředstavovalo žádnou mimořádnost. Větší číslo podílu do roku 1351 má spojitost s tím, že množství lidí zanesených v daňových písemnostech (včetně osob, které platili malé obnosy) se také zvětšilo. Následující roky ukazují, že zvláště nemajetné lidi tvořilo hodně žen.¹⁸⁵ Zmíněnému názoru pomáhá také zachycení, kolik žen vlastnilo nemovitost a kolik jich žilo v pronájmu. Navíc žen, které měly v držení nemovitost, bylo více a více a současně bylo méně žen, které byly zaneseny do daňových písemností. Když se přihlédne také k tomu, že se snížilo množství žen, u kterých je zapsáno povolání, lze se domnívat, že ve výpisech soupisů, které pocházejí ze závěru padesátých let čtrnáctého století, se neobjevují ženy, které patřily mezi nemajetné, ty, kterým domov někdo pronajímal a které se ze značné majority živily nezávisle svým výnosně aktivním zaměstnáním. Když se vezme v úvahu tento zřetel, tak jsou výpisy soupisů podobné jako daňové spisy.¹⁸⁶

Mezi zanesenými ženami také lehce přibýlo ovdovělých žen – to může znamenat, že zvláště ty se díky vlastnímu jmění, které získaly jako dědičky v mnoha případech pozici, která byla hospodářsky příznivější a pevnější.¹⁸⁷

V roce 1348 byl na den svatého Michala shromážděn soubor od lidí, kteří byli jeho plátcí. Těchto lidí bylo osm set dvacet tři a z toho devadesát osm žen, dvě ovdovělé, osmdesát držitelek nemovitosti a u jednatřiceti je zapsáno povolání. Tato písemnost je ze všech, které pocházejí z výše uvedeného období, nejplnější. Pokud se pozornost bude věnovat ženám, které jsou v ní zanesené, ukáže se, že mnohé byly zaneseny v roce 1343 do relativně uceleného výpisu soupisu a opět teprve v soupisu z roku 1348. Zmíněné vyjadřuje skutečnost, že stále obývaly totožnou lokalitu, do současnosti zachované daňové písemnosti to však

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 26-27.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 27.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 27-28.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 29.

neuvádějí. Závěry, kterých se dosáhne pomocí analýzy výpisů soupisů, se vzhledem k tomu velmi zpochybňují.¹⁸⁸ Relativně nečekaně působí, že ovdovělé žen je uvedeno nemnoho, není však nutné, že by to vyjadřovalo, že by jich bylo tak nepatrné množství, nýbrž pravděpodobněji skutečnost, že se nejednalo o jejich pečlivé zanesení, že byly ovdovělé.¹⁸⁹ Když se propojí menší podíl žen, podle daňových písemností držitelek nemovitosti, a větší část žen, které vykonávaly povolání, dosáhne se správnějšího obrazu, jakou pozici měly ženy, které jsou zanesené v daňových písemnostech. V případě, že získávaly obživu prostřednictvím své profese, nemohly si převážně pořídit vlastní nemovitost, a proto byl jejich domovem podnájem. Ženy prováděly rozdílná zaměstnání a rozmanitost těchto profesí se vyznačuje notně. Byly to mimo jiné obory jako pekařka, obuvníková, kupcová, obchodnice, písařka, pícnice, rourařka...¹⁹⁰ Poslední dvě jmenovaná zaměstnání je v současnosti možné určit pouze s náročností. V některých situacích se v soupisu objevuje manželský pár, kde dvojice uhrazovala jednotlivě a u dvou záležitostí je zapsán důvod. U manželky je zaznamenáno, že vlastnila část oblečení (jak v první, tak v druhé věci je to svrchník), zhodnocen jednotlivě a začleněn mezi veškeré jmění, z něhož se hradila částka pro soubor.¹⁹¹

Mohlo se také stát, že ženy byly zdařilé a vyskytují se současně dvakrát, třikrát, čtyřikrát i vícekrát v souborech, které na sebe navazovaly v době určitých let. Určení, jestli je to stejná osoba, je několik. U krátkých záznamů představuje to nejspolehlivější, jestli bylo stejné pojmenování, posloupnost záznamu a zaměstnání.¹⁹² Přesvědčivost znamenají i situace, ve kterých se pojmenování zaznamenalo zvukovou transkripcí, která se lišila. Ukazuje to mimo jiné Wulschinna (zaznamenáno v roce 1343) a Wulczinna (záznam na totožné části z roku 1345). Když nastane situace, ve které souhlasí jen pojmenování, ale zařazení nikoli, nemusí se to týkat totožné ženy, což platí i za okolnosti, ve které souhlasí zaměstnání a zařazení, avšak není zaznamenáno pojmenování.¹⁹³

Při detailnějším zkoumání uskutečnitelnosti, jak lze pozorovat individuální ženy, které jsou zaznamenané v na sebe navazujících souborech, dojde se k rozpoznání, že skutečnost, aby se mohlo na procenta stanovit, kolik bylo samostatných žen, byla nejznačnější roku 1355, ze kterého lze najít plných osmdesát tři procent žen, které byly zaznamenané již do druhého soupisu z roku 1354.¹⁹⁴ Dále se v něm objevuje sedmdesát dva procent stejných pojmenování

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 29.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 29.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 30.

¹⁹² Tamtéž, s. 30.

¹⁹³ Tamtéž, s. 30.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 30.

jako v prvním soupisu z roku 1354, pak čtyřicet čtyři procent ze soupisu z roku 1353 a také třicet tři procent žen ze soupisu z roku 1355 se současně vyskytuje v dalších od dnešní doby vzdálenějších soupisech. Je to dané i tím, že v letech 1354–1355 byly založeny soubory, které se uchovaly do současnosti, krátce po sobě, což znamená, že stav se příliš nepřetvořil.¹⁹⁵ Dva na sebe navazující soubory obsahují padesát dva procent totožných žen, tři třicet pět procent, čtyři dvacet dva procent a vyšší počet na sebe navazujících souborů pouze devatenáct procent. Zmíněná realita naznačuje četné informace, kolika let se ženy, které příslušely ke kategorii měšťanstva, přibližně dožívaly. Zajímavost představuje případ ženy, jejímž domovem byla lokalita městské části Veselá. Tato žena se stále objevuje pod rozmanitými verzemi svého jména – Ringshudlinna, Ringshutlinna, Rincshitlinna... – poprvé v počátečním zachovaném výňatku ze soupisu z roku 1343 a naposledy v počátečním souboru z roku 1354.¹⁹⁶

Jiný daňový zdroj představuje důkladný soupis, který má propojenost daňovým spisem, který vznikl v roce 1365 (doba před dovršením osamostatnění výše zmíněných druhů dokumentů). Zaznamenávání do něj začalo pozvolna od pátého listopadu 1365 a skončila dvacátého osmého června 1366. V roce 1365 tvořily zaznamenané ženy nejpočetnější podíl z fáze zahájené rokem 1343 a zakončené rokem 1477. Důvodem může být, že začali být pečlivě zaznamenáváni všichni lidé, včetně těch, kteří finančně nepodporovali nebo pouze velmi malými částkami – to může představovat další důkaz, že v nejnemajetnějších kategoriích se vyskytovalo mnoho žen.¹⁹⁷ Údiv také vyvolává skutečnost, že žen, které byly držitelkami budov, je velmi málo oproti soupisu z roku 1348, kdy takových žen tvořilo více než osmdesát procent. Roku 1365 se tedy stav takřka úplně otočil. Podíl žen, jejichž domovem byl pronájem, tvoří o něco méně než osmdesát procent, což znamená, že nepochybně především ony byly roku 1365 začleněny mezi poplatníky souboru a velmi podstatně přetvořily relaci statistiky.¹⁹⁸ Daň, která se výše zmíněného roku platila z pracovní činnosti (řemeslná, živnost), činila osm krejcarů. Když se uskuteční komparace obnosů od žen, které žily v pronájmu, dojde k rozpoznání, že necelých osmdesát procent těchto žen hradilo menší sumu, kterou ospravedlňovaly uvedením slov „*de gracia*“¹⁹⁹ (z milosti), eventuálně „*paupercula*“²⁰⁰ (chudá, chudička).²⁰¹ Zmíněná realita může pomoci zhodnotit postavení žen, které žily v pronájmu. Ovdovělých žen, které jsou zaneseny, se vyskytuje o něco více oproti

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 30-31.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 31-32.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 32-33.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 33.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 33.

²⁰¹ Tamtéž, s. 33.

středu z předcházejících období, současně však o mnoho méně ve srovnání se stoletím patnáctým. Převážná část ovdovělých žen současně disponovala budovou – to představuje obdobu se soubory předešlými a nadcházejícími. Také v tomto roce lze nalézt značnou rozmanitost zaměstnání, které prováděly ženy. Pozoruhodnost představuje, že ve výše jmenovaném období mnohdy byla jedna budova domovem pro několik žen a v některých situacích to byly ženy, které dělaly totožné zaměstnání.²⁰²

Pozoruhodnost představuje také analýza dvou dalších soupisů, první vznikl v roce 1367 a druhý roku 1387. Záznamy z roku 1367 se od těch z roku 1365 notně odlišují, a to i přes dvouletou vzdálenost. V roce 1367 se z důvodu, že se zmenšilo naprosté množství lidí, kteří byli zaneseni, zmenšilo množství zanesených žen a současně tohoto roku nápadně stouplо množství žen, které byly ovdovělé a držitelkami budovy.²⁰³ I když nedochází k tomu, že by se jmenované skupiny prolínaly a mísily, zřejmě jsou propojené, což zprostředkovaně prokazuje zvláště situace, kdy dojde ke komparaci obou výše zmíněných daňových písemností. Závěry z písemností z roku 1387 mají se stavem, jaký byl zaznamenán v roce 1365, daleko větší podobnost. Lze však předpokládat, že se pomocí této metody nezrcadí rychlé obraty situace mezi populací, nýbrž daleko pravděpodobněji reforma, která nastala v metodě, jakou se zaznamenávalo.²⁰⁴

V letech 1360 a 1365 lze najít zároveň v obsahu obou písemností jen čtyři zanesené ženy. Během komparace soupisů z let 1365 a 1367 se vzhledem ke kratší vzdálenosti dochovaných materiálů dojde ke stavu, který je srozumitelnější – v soupisu z roku 1367 souhlasí z devadesáti dvou zanesených pojmenování žen dvacet šest (to tvoří plných dvacet osm procent).²⁰⁵

Soupis, který vznikl v roce 1387, je poslední z období let 1301–1400, ostatní jsou z fáze let 1401–1500 a první je daňový soupis vytvořený v roce 1432, jelikož během z doby mezi lety 1387–1432 plně vládních záležitostí nezůstala do současnosti uchovaná jiná daňová písemnost. Ženy, které jsou v tomto soupisu zanesené, tvořily ve výše jmenovaném období desetiprocentní podíl všech zanesených lidí. Když se udělá komparace s pražským daňovým soupisem z roku 1429, dojde k rozpoznání o nevelké rozdílnosti stavu.²⁰⁶ Ve větší míře se v brněnské městské oblasti projevilo pomezí nemajetných žen, jejichž domovem byl

²⁰² Tamtéž, s. 33.

²⁰³ Tamtéž, s. 33.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 33.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 34.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 34.

pronájem, na jedné straně a na druhé žen, které disponovaly budovami. V podílu žen, držitelek budov, není u většího počtu než devadesát procent zaznamenáno zaměstnání a současně takřka sedmdesátiprocentní část z nich byly ovdovělé ženy. Tím se ukazuje následující skutečnost – když bylo u ženy zaneseno, že do jejího vlastnictví patří budova, byla tato žena v převážné části ovdovělá.²⁰⁷ Na rozdíl od toho u více než padesát procent žen, které bydlely v pronájmu, se objevuje také jejich zaměstnání. Lze zobecnit, že když ovdovělá žena získala dědictvím po své zemřelé choti jmění, stala se více zabezpečenou a nebylo nutné, aby se živila svou činností. Domovem jiných žen byl pronájem a převážná část z nich měla vlastní zaměstnání (zásluhou příbuzenstva nebo svatby nedisponovaly peněžitými zásobami, proto tak žily). Reálně bydlelo ve středověku v městských oblastech mnoho lidí osamoceným způsobem.²⁰⁸

Když se výše jmenované ženy roztrídí do kategorií na základě obnosu, který byl jejich podporou pro soubor města, lze dosáhnout o něco správnějšího obrazu, jak vypadaly hospodářské eventuality těchto žen.²⁰⁹ Třináct procent zanesených žen nemá zapsáno, že by uhradily nějakou sumu, dvacet osm procent hradí příspěvek maximálně osmi krejcarey, což znamená, že pro čtyřicet jedna procent žen, které jsou v daňové písemnosti zaneseny, představovalo finanční podpoření souboru potíží. Není však správné, aby byly nazvány těmi nejnemajetnějšími, jelikož také existovala kategorie lidí, kteří do soupisu ani nepronikli z důvodu, že zcela nemohli hradit finanční obnos. Do další kategorie patřili nejmajetnější lidé a právě v té se neočekávaně objevují ženy nejvíce. V ní je však zmíněné připojení naprosté, a to proto, že nebylo uskutečnitelné, aby někdo byl vlastníkem značného kapitálu a zároveň finančně nepodporoval soubor města. Naprostou převážnou část žen z této třídy představovaly ovdovělé ženy.²¹⁰

V okruhu třídy podle povolání se v soupisu vyhotoveném v roce 1432 objevuje zajímavé množství žen, které byly krčmářky. Během počáteční třetinové části století patnáctého byly osoby, jejichž zaměstnání byla krčmářská oblast, čtvrtou největší třídou z veškerých plátců, u kterých byla zapsána profese. Souhrnně se na interním území městské oblasti vyskytovalo čtyřicet sedm krčmářů a přibližně třetinová část z nich byly ženy.²¹¹ S ohledem na jiné ženy, u nichž byla zanesena profese, bylo ale krčmářek nad padesát pět procent. Když dojde ke komparaci stavu v Brně s okolností Prahy, vznikne jakási zvláštnost Brna a zřejmě se u tohoto

²⁰⁷ Tamtéž, s. 34.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 34-35.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 35.

²¹⁰ Tamtéž, s. 35.

²¹¹ Tamtéž, s. 35.

vztahu objeví kontinuitu, která se týká zvyklosti s prací s vinnou révou v Brně. Se zřetelem k míře finanční podpory pro soubor se dospěje k úsudku, že tato profese byla nepříliš výdělečná a sloužila jedině pro prosté přečkání. Že ho mnohokrát vykonávaly ženy, může být kromě uvedené zvyklosti také z důvodu, že na způsobilost této profese nebyly tak velké požadavky, která se už žen vzhledem k tomu, jakou strukturu mělo tehdejší školství, v naprostém množství nevyskytovala. Skutečnost, že ženy prováděly zaměstnání, mezi kterými nebyly tak velké rozdíly, může být projevem ustrnutí ekonomické aktivity na území brněnské městské oblasti, která byla unavená z důvodu zdlouhavého válčení.²¹²

Z let 1401–1450 se z daňových písemností brněnské provenience uchovala daňová kniha pro rok 1442. Jelikož se oproti daňovému soupisu zrodila za odlišných skutečností (je to další druh zdroje), různí se také zmíněná data. Tento daňový spis obsahuje pojmenování plátců a u nich je také důkladně formulováno, jakým imobilním vlastnictvím disponovali a jak vysoký je obnos, který byl posouzen z důvodu berních využití. Zápisy v něm se týkají jen jmění imobilního, které je navíc vyšší než tři hřivny, proto se v něm nedají najít žádné informace, které se vztahovaly k příjmům, mobilním a také poplatkům, které plynuly z práce. To znamená významné ztenčení skupiny lidí, kteří jsou zde zaneseni.²¹³ Tato skutečnost se ukazuje také u závěrů, kterých bylo dosaženo. I pak je možné v tomto spise objevit obyvatele, jejichž domovem byl pronájem, avšak pouze tehdy, když měli ve své držbě imobilní jmění. Se zřetelem k tomu, že značná skupina žen, které jsou v této písemnosti zaneseny, byla příslušnicemi kategorií s menším kapitálem, nabízí se, že jejich počet v daňovém spisu je zásluhou odlišné zásady, jak se zdaňovalo, ve srovnání se soupisem daleko nižší. Přesně je v daňovém spisu zaneseno celkem čtyři sta padesát lidí a jen dvacet šest z nich jsou ženy – to znamená, že představují šestiprocentní podíl.²¹⁴ Padesát osm procent výše jmenovaných žen byly ovdovělé ženy a osmdesát pět procent se shoduje s třídou, do které patří ženy, které vlastnily budovu. Současně jen vedle tří ženských jmen je zapsána profese. Ačkoli tyto dvě písemnosti nevznikly v poměrně dlouhém rozmezí času, představuje nezbytnost pochopit, že během deseti let, které od vzniku první písemnosti uplynuly v době vzniku druhé, se stalo mnoho dění v oblasti politiky a stav se tak musel velmi přetvořit. Dosvědčuje to například také to, že v těchto dvou daňových písemnostech se vyskytuje celkem nepochybně jen jedna žena a čtyři jiné se nedají označit jako naprosto přesvědčivé.²¹⁵

²¹² Tamtéž, s. 35.

²¹³ Tamtéž, s. 35-36.

²¹⁴ Tamtéž, s. 36.

²¹⁵ Tamtéž, s. 36.

Jmenované ženy z daňového spisu vlastnily souhrnně dvanáct set devět hřiven. To je přibližně čtyřprocentní podíl z veškerého kapitálu lidí, kteří žili v interním Brně.²¹⁶ Cena tohoto kapitálu byla zhodnocena na částku třiceti tisíc sedmi set dvanácti hřiven. Jelikož ženy ztělesňovaly šestiprocentní podíl veškeré populace, je to také potvrzení, že ženy náležely ke kategorii, která nebyla tak zámožná. Daňový spis obsahuje jen ženy, které vlastnily imoblie, předpokládané povolání je zaneseno jen vedle čtyř jmen, to tvoří přibližně patnáctiprocentní podíl v komparaci s pětaticetiprocentní částí žen, u jejichž jména je zanesena profese, které se vyskytují v daňovém soupisu, který vznikl v roce 1432. To znamená, že do spisu nepronikly ženy, které získávaly příjem na živobytí samostatně prostřednictvím vykonávané práce v oblasti řemesla nebo obchodování.²¹⁷

Z roku 1471 pochází daňový soupis, který představuje daňovou písemností, která je ze zachovaných písemných zdrojů daňovému spisu, který vznikl v roce 1442, nejpodobnější. Při pohledu na závěry z této písemnosti a na závěry z daňového rejstříku, který vznikl v roce 1432, dojde k povšimnutí, že ačkoli množství lidí a žen, kteří jsou v nich zaneseni, je přibližně shodné, mezi jinými třídami jsou významné rozdíly. Roku 1471 bylo ovdovělých žen bezmála dvakrát tolik. Od toho pak dochází k následujícím vystižením – to představuje vzestup žen, které vlastnily budovy, a u velmi málo žen je zapsáno povolání.²¹⁸ Důvod, proč bylo o tolik více ovdovělých žen, může spočívat ve dvou možnostech. Tou první je, že došlo ke spojení zvyklosti, jakou se údaje zaznamenávaly, tou druhou pozdní vliv, který způsobila bojová dění. Zřejmě tyto dvě jmenované možnosti platí, může to však znamenat, že rozměrné množství ovdovělých žen, které se objevují ve veškerých do současnosti uchovaných daňových písemnostech, které pocházejí ze století patnáctého, nestranným způsobem zrcadlí vlivy bojových úkonů na území a sousedství města Brna. Lze si také všimnout, že se velmi snížil počet žen, které bydlely v pronájmu a zároveň vykonávaly povolání (tyto obyvatelky Brna představovaly rozsáhlý podíl všech žen, které byly zaneseny v předchozích soupisech. I to se dá považovat za následek bojového stavu, ve kterém nejhůře strádali především chudí lidé. Je možné se domnívat, že v oblasti okraje města by se dopady bojového stavu ukázaly ve výraznější podobě.²¹⁹

Že se stav obměnil, dokazuje také daňový spis, který vznikl v roce 1477. Daňové knihy se obtížně vykládají, jelikož záznamy k samostatným letům je možné rozeznat pouze složitě, a to z důvodu, že byly zaneseny nepřetržitě. I tak je ale uskutečnitelné jejich představení. Roku

²¹⁶ Tamtéž, s. 36.

²¹⁷ Tamtéž, s. 36.

²¹⁸ Tamtéž, s. 37.

²¹⁹ Tamtéž, s. 37.

1477 podpořilo soubor čtyři sta osmdesát šest osob, které žily v interní části Brna.²²⁰ Žen bylo čtyřicet sedm (přibližně desetiprocentní podíl). Zmíněný závěr naprosto souhlasí s běžností města Brna, nadto ji trochu přesahuje oproti předpokladu k daňovému spisu, který obsahuje záznamy především o vlastnících imobilií. Roku 1442 představovaly ženy šestiprocentní podíl všech osob, které byly zaneseny do daňového spisu. Celá jednaděadesátiprocentní část žen nebyl před rokem 1477 nazváno ovdovělou ženou. Pro tuto třídu je to největší hodnota a také ladí se závěry k roku 1471. Veškeré ženy, které jsou v této daňové písemnosti zaneseny, současně vlastnily budovu a u šesti je napsána profese. U tohoto roku lze s přesností učinit prohlášení, jaké ovdovělé ženy přežaly po svém choti práci, jelikož se při vyjmenování vlastnictví těchto žen jednoznačně objevuje údaj „*de artificio*“²²¹ (o zaměstnání, řemesle, umělecké činnosti).²²² Individuální ženy lze pozorovat v letech 1471 a 1477 z přibližně jedenácti procent.²²³

Městské oblasti byly v čase, kdy středověké období dosahovalo nejvyššího bodu a pozdější části, prostředím, které se se zřetelem k uskutečnitelnostem, které dávalo lidem, kteří v něm žili, vyznačovalo velmi příznačně. V okruhu organizace města bylo ženám umožněno, aby se chovaly s větší nezávislostí – proto jsou zaznamenány také v daňových písemnostech, které se uchovaly do současnosti. V nitru opevnění panovala silnější neměnnost, proto zde byly popsány jen ženy, jejich domov se nacházel v nitru městské oblasti kromě aristokratek a jeptišek.²²⁴

Daňové písemnosti se neseписovaly, aby byly využity k potřebám statistiky – to je důvod, proč v nich nejsou zaneseny všechny ženy (nejnemajetnější, které nemohly finančně podporovat soubor města, se v nich neobjevují). Na okraji byla tehdy pozice prostitutek, ty se v daňových písemnostech objevují jen s nedůležitým připomenutím. Speciální pozici měly ženy, jejichž domovem byla společenství bekyní. Ty byly ve století čtrnáctém soustavně zapisování, v patnáctém století se však v písemnostech z neznámého důvodu přestávají objevovat.²²⁵

Také postavení v rodině představovalo zásadní důvod, aby byla osoba zanesena do daňových písemností. Hlavu domova reprezentoval v převážné části muž, který byl označen poplatníkem souboru. To znamená, že se ukazuje, že ženy, které byly zaneseny do daňových

²²⁰ Tamtéž, s. 37-38.

²²¹ Tamtéž, s. 38.

²²² Tamtéž, s. 38.

²²³ Tamtéž, s. 38.

²²⁴ Tamtéž, s. 38.

²²⁵ Tamtéž, s. 38.

písemností, byly hlavně ženy, které nebyly vdané a obživu si obstarávaly výkonem vlastního zaměstnání, a ovdovělé ženy, které po smrti svého chotě převzaly vedení vlastnictví příbuzenstva. Z období od roku 1343 do roku 1477 přečkaly do současnosti tři daňové spisy a množství daňových soupisů, které je relativně plynulé. Ženy tvoří v těchto daňových písemnostech od šesti do devatenácti procent. V soupisech je tento podíl soustavně větší z důvodu, že řád, který se používal pro zaznamenávání, se odlišoval. Daňové soupisy tak obsahují kompletnější množství informací. Do nich byli zaznamenáváni také chudí lidé, kteří žili na městském území, a rozsáhlý podíl z nich byly ženy.²²⁶ U žen, které byly nemajetné, je v mnoha případech zaznamenáno, jaké bylo jejich zaměstnání, a pro převážnou část z nich byl domovem pronájem. Ovdovělé ženy na rozdíl od nich představují naprostou nadpoloviční část z těch žen, které byly zaneseny do daňových spisů, ve kterých se objevují především zápisy o majitelích imobilního jmění. Třída ovdovělých žen se rovněž v daňových soupisech značně shoduje s třídou žen, které měly v držení budovy a ani u těchto žen se v mnoha případech neobjevuje záznam o zaměstnání. Lze se tím pádem domnívat, že pozice těchto žen měla větší hospodářskou pevnost, a proto neměly povinnost žít se prováděním své profese.²²⁷

Když se porovnají písemnosti ze století čtrnáctého a písemnosti ze století následujícího, zjistí se, že ve století patnáctém bylo více ovdovělých žen – to může být vliv, který na městskou oblast měla doba bojů. Chudí lidé totiž soužením bojů trpěli v nejvyšším měřítku. Doba, která nebyla naplněná mírem, se ukázala notným snížením počtu žen, které prováděly povolání a bydlely v pronájmu. Zápisy v daňových soupisech ze čtrnáctého století obsahují rozsáhlý počet těchto žen v porovnání se všemi ženami, které jsou v těchto písemnostech z tohoto století zaneseny.²²⁸

7.2. Závěti žen z Brna v období pozdně středověkém

Brno bylo v této době panovnickým městem.²²⁹ Závěti mají významné postavení mezi prameny, které umožňují seznamovat se s tím, jak vypadal život žen, jejichž domovem byla města. Jsou jedinečným dokladem, který dává možnost (a to asi nejideálněji) se dostat k rozpoznání, jak vypadala uspořádání příbuzenství tehdejší éry. Důležité je toto hledisko také z toho důvodu, že v období středověku obzor role žen v podstatném rozsahu stanovovala a

²²⁶ Tamtéž, s. 38.

²²⁷ Tamtéž, s. 39.

²²⁸ Tamtéž, s. 39.

²²⁹ MALANÍKOVÁ, Michaela. Několik poznámek k ženským testamentům v pozdně středověkém Brně (diskusní příspěvek). JÍŠOVÁ, Kateřina, Eva DOLEŽALOVÁ a kol. *Pozdně středověké testamenty v českých městech: Prameny, metodologie a formy využití. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky*. Praha: Scriptorium, 2006, s. 139. ISBN 80-86852-11-3.

poznamenávala pozice, kterou v rodině měly. Poslední vůle také umožňují studovat, jaké bylo hmotné zabezpečení, kolik potomků měly rodiny, jak velké bylo běžné věno, jak činné byly měšťanské ženy v oblasti ekonomické a sociální, jak měli manželé rozvržené své úkoly v oblasti činnosti... Na rozdíl od zdrojů, jejich povaha byla předpisující, nejsou testaments jen předlohou – představují reálný existenční fakt městské oblasti ve středověku.²³⁰

Město Brno z tohoto období nemá k dispozici městskou knihu, která by jako nezávislá zachycovala zaznamenané testaments (neznamená to ale, že by to tak bylo s každým městem, Znojmo se v této věci od Brna liší, ale zároveň se jeho stav v četných hlediscích Brnu jeví obdobně). Poslední vůle jsou zde zahrnuty jako součást dvou podrobných děl – „*Pamětní knihy*“²³¹ a „*knihy nesporného soudnictví*“.²³² *Pamětní kniha* pojímá záznamy, jejich povaha je nejrozmanitější, začínají rokem 1343 a končí roku 1376 a jsou podle abecedy. *Knihy nesporného soudnictví* – významné období začíná v roce 1391 a končí rokem 1515 – nemá takové pořádání. Poslední vůle je možno od začátku do konce záznamů rozlišit podle nadepsání „*testamentum*“.²³³ V případě závětí žen to bylo trochu jiné. Poslední vůle žen začaly být takto nazývány ve větším počtu až v období patnáctého století, konkrétně v šedesátých letech. Současně tehdy svazek, který obsahuje nepochybnou justici, dosahuje, že jeho povaha je svazkem posledních vůlí. Testaments mužů mají tuto podobu příznačnou od období patnáctého století, přesněji od jeho první třetiny. Tato rozdílnost mohla být z důvodu – zvyklost písaře nebo důvodem mohlo být zrcadlení, že bylo ohraničeno oprávnění žen k jejich nezávislému sepsání testamentu. Také u počínání ovdovělých žen dohlíželi jmenovaní, kteří měli funkci poručnictví. Stav ovdovělé ženy ale byl na rozdíl od jiných kategorií a tříd žen na nejnezávislejší pozici.²³⁴ Vdovy také z žen nejvíce publikovaly poslední vůle. Pokud toho ohraničení skutečně existovalo, tak by (spektakulativně) mohlo existovat jeho vyjádření a působení během doby, kdy se testament vyhotovován a to z důvodu, že možnost sestavení testamentu měli pouze lidé, kteří měli nad svým vlastnictvím úplnou moc a kontrolu. Ženy, které držely vlastnictví, ale rovněž s ním nemohly zcela kompletně nakládat, měly toto ve své závěti znázorněno tím, že zde nebylo nadepsáno, že se jedná o „*testamentum*“.²³⁵ Tento výraz totiž představuje skutečnost, že pořizovatelův úmysl je naprosto nezávislým. Tuto domněnka ale nelze zcela dokázat – nejen z toho důvodu, že v době, která je předešlou výše zmíněná a

²³⁰ Tamtéž, s. 139.

²³¹ Tamtéž, s. 140.

²³² Tamtéž, s. 139-140.

²³³ Tamtéž, s. 140.

²³⁴ Tamtéž, s. 140.

²³⁵ Tamtéž, s. 140.

kteřá je zaznamenána v *Pamětní knize*, se nevyjadřuje taková rozdílnost, protože poslední vůle mužů i žen spojuje, že za jejich vyhotovením stojí shodná metoda.²³⁶

V brněnské oblasti byly závěti vyhotovovány latinsky (tento jazyk byl pro tuto činnost v této oblasti příznačný). Padesátá léta století patnáctého zahajují období, kdy má převažující postavení jazyk německý. Rok 1462 je rokem, kdy má v Brně vznik první testament vyhotovený v českém jazyce, zhotovila ho Dorota, žena měšťanské třídy.²³⁷

V posledních pořízeních jsou doloženy ženy jako adresátky dědictví, mimořádné situace je zaznamenaly rovněž skutečnovatelkami závěti – k tomu nejvíce docházelo ve skutečnosti, že šlo o manželský pár. Oblast města Brna, přesněji ustanovení tohoto města, nedávalo ženám (kromě osobitých záležitostí) oprávnění, aby mohly vydávat svědectví během řízení sporu i vyhotovení závěti. Vypadá to, že výše zmíněná zásada měla přísné zachování.²³⁸ Dává to smysl, pořizovateli záleželo, aby mohl oslovit jedince, kteří byli spolehliví (a nikým to nebylo nepopíráno). Jelikož žena byla ve zmíněné době považována za člověka s vlastnostmi proměnlivost a rozmar, nebyla zcela začleněna do výše zmíněné funkce (což byl úmysl tehdejší etiky). Naproti tomu jsou ale doloženy ojedinělé situace, ve kterých žena mohla mít funkci realizátorky – to znamená, že jí uznává způsobilou, aby mohla nahradit svého chotě v každodenní existenci příbuzenstva a zprostředkovaně tak získala možnost, aby mohla dosáhnout splnění manželovy žádosti ve všeobecné oblasti. Díky tomuto přesnému případu je ověřeno, že existovala jasná dvojstrannost a rozporné stanovisko ve vztahu k ženě, kde představovala jedince ustanovení a zároveň spoléhání na způsobilost, kterou měla, co se týkalo rozsahu obvyklého bytí společenství města.²³⁹

Ženy, které zhotovovaly závěti, se výrazně neodchylují z okruhu, jež je naznačen studii, které se vztahují na města v Čechách a na Moravě. Poslední vůle žen z Brna, jsou čtvrtinou všech zachovaných závětí v tomto moravském městě (shodně jsou na tom také Praha nebo Znojmo), což je dost malý podíl. Důvodem jsou – kromě výše zmíněného charakteristického citění žen – hospodářské potenciality, které měly ženy zmenšené.²⁴⁰ Mnohé ženy v městském prostředí měly v období středověku osamoceny život. Brno se v pozdním období středověku v tomto ohledu nelišilo. Z daňových pramenných materiálů, které jsou zachované, je dokázáno, že výše zmíněná skupina žen získávala jmění k obživě vlastními zaměstnáními a

²³⁶ Tamtéž, s. 140.

²³⁷ Tamtéž, s. 140.

²³⁸ Tamtéž, s. 140-141.

²³⁹ Tamtéž, s. 141.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 141.

náleží více a pravděpodobněji mezi ne tak movité sociální třídy, naproti tomu závěti si zhotovovala především těsná kategorie, kterou tvořily nejzámožnější skupiny.²⁴¹

Rozsáhlý díl postavení rodiny pořizovatelek poslední vůle představují ovdovělé ženy, které byly v právním okruhu celkem nezávislé a to se kromě dalších ukázalo v situaci, kdy byl zhotovován testament. Ovdovělá žena, která zdědila vlastnictví, se ovšem mohla ocitnout ve stavu, ve kterém se jí objevilo nezbytným, aby srovnala vlastní otázky z důvodu, že by nastala situace zemření. Ženy, které ovdověly, měly – na rozdíl od jiných tříd – velký rozsah eventuálností.²⁴² To podporovala jasná nezávislost v oblasti hospodářské a vyrovnávala zesílená velikost ručení v oblasti práva. V Praze a Znojmě byly pořizovatelkami závětí ovdovělé ženy z necelých sedmdesáti procent, v případě Brna tvořily méně než čtyřicet procent. Výše zmíněná informace ale měla faktory, které na ni mohly zapůsobit – ne ve všech případech ovdovělou ženu pečlivě pojmenovali pojmy osamocená nebo ovdovělá. Struktura záznamů, kterou mají mimo jiné písemnosti, jejichž charakter je daňový, byla důvodem, proč jednu ženu nazvali jak prvním, tak druhým postupem současně. Jedna žena je nepochybně zaznamenána v prvním záznamu slovem Harmanissa a v druhém, že se jedná o ženu, která se po smrti Hartmana stala vdovou.²⁴³ Určování totožnosti žen podle rodinných spojitostí je příznačné nejen u ovdovělých žen, ale také u vdaných (to dokazuje a potvrzuje závěť vyhotovená v roce 1430 ženou Kateřinou, která byla provdána za muže, jehož jméno bylo Erhard), a také u svobodných slečen (poslední vůle Barbory, která byla dcerou Meidlina, rok 1412, záznam ze svazku justice nesporné). Metoda zaznamenávání, která je výše nastíněna, mohla být z důvodu, že v tomto období nebylo běžné označování příjmením a křestních jmen žen existovala v omezeném množství. Jiný důvod představoval vliv postavení žen, které se pojilo k muži, který suploval příbuzenstvo a měl ho v kompetenci. To byl zprvu otec a potom manžel, který jím byl i v případě, že už byl po smrti.²⁴⁴

Ovdovělé ženy a dosud neprovdané dívčiny nebyly jedinými ženami, které vydávaly závěti. Existují mimořádné případy, kdy vydavatelkou poslední vůle byla provdaná žena – zde je spojitost, kdy je právnicky podepřeno, že vdaná žena měla právo, které jí umožňovalo, aby činila určování o svém jmění, které patřilo do její bezprostřední držby, což bylo v odlišnosti od kapitálu, kterým disponovala spolu s manželem – u tohoto jmění neměla možnost cokoli zanechávat, aniž by o tom její manžel nevěděl a nedal k tomu jednoznačné svolení. Materiály, které pochází z Brna, zaznamenávají stavy, ve kterých sezdaný pár vydával jednotný

²⁴¹ Tamtéž, s. 141.

²⁴² Tamtéž, s. 141-142.

²⁴³ Tamtéž, s. 142.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 142.

testament, kde si zanechával své vlastnictví vzájemně jeden druhému. Srovnatelné okolnosti dokládají také znojemské písemnosti, avšak co se týká souvislosti s veškerým okolím v českých zemích, se ukazuje – a to dokonce navzdory skutečnosti, že má malé množství – v podobě určité zvláštnosti oblasti jižní Moravy, hodné důkladnějšího zkoumání.²⁴⁵

Jelikož se ženy stávaly pořizovatelkami, je možná zamyslet se, jestli mezi podobou brněnských závětí mužů a závětí žen existuje zásadní různost se zřetelem ke skupině lidí i případně ústavů, jimž se přenechává – dosud to vypadá více tak, že se nejedná o nápadné odchylky. Pokud by někdo zhotovil plánovitým způsobem dílo, které by zachycovalo možné odlišnosti ohledně závětí, které vydávaly neprovdané mladé ženy, závětí, jejichž vydavatelkami byly manželky a závětí, které zhotovily ovdovělé ženy, mělo by to prospěch.²⁴⁶

Pro ženy, které byly adresátkami dědictví, platí (dosud jen podle analýzy písemností charakteru předpisujícího a univerzálního shledávání), že ohledně odvětví závětní dovednosti a otázek pozůstalostních, mezi nimiž je těsná soudržnost, můžeme vidět, že vlastník domova přišel o naprostý vliv pro blaho všech dalších lidí, kteří žili v jednom domě. Zřejmě to znamená, že se přetvořil skrytý názor k příbuzenstvu, aby mezi jeho příslušníky bylo více rovnocenného postavení.²⁴⁷ V právní oblasti je stále u vedoucího člena situace, kde má naprostou nezávislost v oblasti testamentů, ale je zde již znatelné, že je možná vědomost pořizovatele ohledně jeho povinností k nejužšímu příbuzenstvu. Pozvolna na místo soupisu, kde byla zákonné pořadí, nastupuje přenechávání, které bere ohled na to, co pořizovatel soukromě chtěl.²⁴⁸ V případě, že po zemřelém nezůstala závěť, našlo se zpravidla východisko tak, že vlastnictví bylo rozčleněno mezi vdovu a potomky (vztah jedna ku dvěma třetinám). V případě, že z manželství nepocházely děti, po manželově smrti získala vlastnictví jen jeho vdova.²⁴⁹

7.3. Konkrétní příklad ženy z Brna v období středověkém – Reginy Španové

Regina Španová byla žena, která v období středověku žila ve městě Brně. Do historie významně nepřispěla, avšak za pomoci písemností, které přečkaly generace do dnešní doby, je možné rekonstruovat, jaký byl její život. Rekonstrukce je možná za pomoci heuristiky,

²⁴⁵ Tamtéž, s. 142.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 143.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 143.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 143.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 143.

mikrohistorie, sehnání, seskupení a spojování záznamů a zápisů v pramenech a historické antropologie.²⁵⁰ Ačkoli se jedná o domněle nedůležitou osobu, znamená mikrohistorie nejen v tomto případě působit efektivně hned dvěma argumenty. Tím prvním je existence, že je uskutečnitelné, aby se za pomoci podstoupení zjišťovat, jestli jsou závazné všeobecněji vyjádřené teoretické názory u určité ukázky, druhý představuje skutečnost, že v případě, kdy se soustředěnost orientuje na jedince, lze to současně propojit s možností podmanit zjišťování „mezi“ bytí člověka v souvislosti s výchozím obdobím, tedy pomezí rozměru, ve kterém má jeden nebo více lidí možnost vydobývat vlastní osobní nutnosti v podřízenosti k stávajícím předpokladům. Zmíněný druh pojetí se hodí například také ke studování pozic, které ve sféře gender ovlivňuje tehdejší příbuzenstvo a ostatní lidé. Díky tomu se projevuje skutečnost, že výzkumníkům je tak poskytováno velké množství příležitostí také v tuzemské oblasti.²⁵¹

Regina přišla na svět před rokem 1450, její původní rodina byla velice bohatá a také velice mocná.²⁵² Její otec Hanuš byl příslušníkem rodu Ryšanů a její matka Kateřina příslušnicí rodu Kunigsfelderů.²⁵³ Poprvé ji prameny uvádějí v roce 1464 – tehdy se spolu s rodiči, sourozenci a babičkou účastní věci smíru rozepře mezi příbuznými, čeho se konflikt týkal, není známo, výsledek se však stal úředně a za přítomnosti radních města. Toho roku už byl Regininým manželem Štěpán Zlabinger, podle dochovaných písemností zámožný obchodník, který byl víckrát jedním z radních města. Tento muž dokazuje skutečnost, že na území města v období středověku mohli způsobit a aktivní lidé dosáhnout významného hospodářského zvýšení a díky němu i pokračovat ve společenském stoupání.²⁵⁴ V období třicátých let patnáctého století žil jako nájemník a podíl na jeho podpoře do vybírání města činil dvanáct krejcarů, což tehdy nebyla velmi značná suma. Asi to může být období krátce po jeho nastěhování se do této městské oblasti. Po uplynutí deseti let je však už v daňovém záznamu zmiňováno, že vlastní dva domy, vinohrad a lázně. Souhrnná cena jeho jmění překročila sedm set hřiven – to znamenalo, že mezi tři nejmovitější příslušníky měšťanského stavu v tehdejším období. Štěpán Zlabinger pravděpodobně (ačkoli to není přímo doloženo, je možné se tak domnívat) získal výše zmíněné bohatství činností obchodování, kromě finančních uvažování ve jmenovaném období nejzřejmější uskutečnitelný způsob, jak získat tak obrovský kapitál.²⁵⁵

²⁵⁰ MALANÍKOVÁ, Michaela. Regina Španová – možnosti využití mikrohistorie na příkladu života obyvatelky středověkého Brna. In: NOVÁK, František, Radana ČERVENÁ, Jana ČERMÁKOVÁ a kol. *Brno v minulosti a dnes 22: Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna, 2009, s. 75. ISBN 978-80-86736-15-0. ISSN 0524-689X.

²⁵¹ Tamtéž, s. 75.

²⁵² Tamtéž, s. 75.

²⁵³ Tamtéž, s. 75.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 76.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 76.

Jako o radním města je o něm první zmínka roku 1443. S ohledem na skutečnost, že neměl původ v klasické movité rodině v Brně, a že svatba se ženou, která jednou mohla zdědit výjimečné vlastnictví, se dá předpokládat nejdříve v období, ve kterém se již vypracoval mezi hospodářsky a sociálně nejdůležitější místa (nadto první záznam o něm pochází již z roku 1432 a to už nepochybně patřil k nezávisle pracujícím), lze mít bezmála pevné přesvědčení, že jeho choť Regina byla o značný počet let mladší než on.²⁵⁶

Podle *Právní knihy města Brna* bylo určeno, že dospělou se dívka stávala v den třináctých narozenin, to odpovídá věku, kdy přišla první menstruace, a to z důvodu nejučinnějšího zužitkování období, kdy měly ženy plodnost. Zmíněné zjištění ale platí jen pro čelní společenské třídy města, jejichž život byl podobný aristokracii, ne však pro kategorie s menším jméním – tam se stav nápadně lišil.²⁵⁷ Nicméně v oblasti města Brna existuje nejméně jeden záznam – jehož skutečnost je prokázána – o tom, že v praktickém životě se minimální věk ženy, která se vdávala, nedodržel v každé situaci. Zmíněný záznam se týká záležitosti, která je neblahá a relativně vešla do povědomí – Jiří Ferreus, příslušník měšťanského stavu města Brna, si od muže jménem Petr Smelclin vyžádal jeho dceru, které v té době bylo deset let. Dochované prameny podávají svědectví, že Jiří Ferreus se na své velmi mladé choť dopouštěl krutého teroru na těle a tuto realitu několikrát projednávala soudní instance, a posléze navíc i soudní dvůr města, kdy se soudního líčení účastnil i moravský markrabě.²⁵⁸

Regina se v takové drastické chvíli, kdy by bylo nutné východisko zpřístupnit, neocitla, avšak prameny mlčí o přesnosti skutečných charakterech jejího manželství a společného života se Štěpánem Zlabingerem.²⁵⁹ Nepochybně ale lze říci skutečnost, že svatbu rodina Štěpán a rodina Reginy, popřípadě Štěpán a Reginina rodina, nejdříve s důkladností domluvila (ačkoli nezůstal do současnosti jediný psaný dokument, který by se týkal přímo výše zmíněné svatby, díky četnosti jiných zachovaných úmluv o svatbě z provenience města Brna, není možnost pro nejasnost, že svatba byla rozvržena za svědomitých předpokladů). Že žena se svatbou svolila, představovalo podle výše zmíněného hlediska více bezvýznamnou povinnost.²⁶⁰ V *Právní knize města Brna* se díky působení církevní normy objevuje v některých úsecích upozornění, že k svatbě je nezbytné, aby s ní muž i žena byli nezávisle ve shodě. Při nahlédnutí do záznamů svateb čelních tříd obyvatel města Brna v období středověkého vrcholku

²⁵⁶ Tamtéž, s. 76.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 76-77.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 77.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 77.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 77.

(zmíněná předloha samozřejmě platí také pro další města Evropy) lze však usoudit následující skutečnost o volbě manžela/manželky – vybírání budoucích manželů/manželek se konalo promyšleným způsobem a se zdáním, že se zvýší hospodářská základna a sociální vážnost jak rodiny ženicha, tak rodiny nevěsty. Ukázkou, kdy byla svatební strategie zvážena, představuje přímo rodina Reginy.²⁶¹

Po matce byla Regina vnučkou Michala Kunigsfeldera, který patřil mezi nejmarkantnější příslušníky měšťanského stavu města Brna v prvním půlstoletí patnáctého století. Velice činně a zdatně se věnoval obchodu a byl zástupcem města, radním, soustavně od roku 1428 do roku 1451. Na území města vlastnil značný počet nemovitostí a rozsáhlou řadu vinogradů (daňový záznam v roce 1442 stanovil jejich hodnotu vyšší než čtyři sta padesát hřiven). Za své výtěžky si zakoupil usedlosti na vesnici. V roce 1445 získal od členů řádu maltézských rytířů jako záruku artikly z Orlové a Ivanovic a roku 1447 zakoupil vesnice Žabovřesk a Manice, vklad do nemovitosti je zaznamenán v deskách zemských.²⁶² Díky dosvědčení z knih pohonných je známo, že jmění shromažďoval především finančním obchodováním. Zámožným se asi stal díky obchodování s révou a potom zásluhou svého jmění mu bylo umožněno, aby se stal členem oblasti finančního obchodování a současně své výnosy umísťoval imobilního majetku. Díky nastíněné taktice a následným znakům (být systematicky radním, mít mnoho let spojitost s městskou oblastí) se přiblížil k třídě letitého měšťanstva, které se na území města Brna objevuje v období půle čtrnáctého století.²⁶³

Chotí Michala Kunigsfeldera, matkou Kateřiny a babičkou Reginy byla Markéta, jejíž původ mohl být v majetné kategorii nějakého města v Čechách, nebo na Moravě, a to z důvodu, že Regina ve své poslední vůli sděluje, že rozměrný úsek vlastnictví příbuzenstva pramení právě od Markéty.²⁶⁴ Nicméně je eventuelní, že díky své původní rodině, byla příslušnicí menší aristokracie, naznačovat to může, že byla pohřbena u kostela svatého Michala v Brně, který měl popularitu mezi menší aristokracií. Zmíněná možnost je ale problematičtější, a to z důvodu, že světské ustanovení stanovovalo ženám sociální postavení stejné, jako měl její manžel, ne protikladně, tedy žena získá stejnou pozici jako její manžel, ale jeho pozice se nezmění a od ženy nic nezíská, podobně jako děti dědí otcovo postavení, ne matčino. Tím, že se Markéta

²⁶¹ Tamtéž, s. 77.

²⁶² Tamtéž, s. 77-78.

²⁶³ Tamtéž, s. 78.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 78-79.

provádala za příslušníka měšťanského stavu, sice značně majetného, by se dostala v pořadí společnosti mezi spodnější místa.²⁶⁵

Dcerou Michala Kunigsfeldera a jeho manželky Markéty a matkou Reginy byla Kateřina, která do manželství vstoupila podvakrát. Poprvé byla vdaná za Štěpána Langema, z jejich manželství pocházejí dva synové, Václav a Anthonius, kteří vstoupili jako kněží do kartuziánského řádu, a dcera Marta – ta se svatbou přestěhovala k manželovi Wolffgangu Salczerovi do Vídně. Podruhé se Kateřina provdala za Hanuše Ryšana, se kterým měla podle všeho dceru Reginu.²⁶⁶ Hanuš Ryšan měl původ v Brně v rodině, která byla majetná a mocná a je možné, že také měla spojitost s politickou strategií českého krále Jiřího z Poděbrad. Měl rovněž nadání na obchodování, vlastnictví, které získal dědictvím po otci, a jmění, kterého dosáhl svatbou s Kateřinou, dokázal významně rozšířit – desky zemské roku 1464 zaznamenaly jeho vklad vlastnického práva o zakoupení obce Řečkovice a roku 1466 zakoupil vesnici Vítovice. Do usedlostí z desk a koupi mezd umísťoval výtěžky, které měly původ v krámech a obchodování s vínem, včetně vzdáleného – zachovalo se psaní, které napsal v roce 1464 Janovi z Rožmberka, ve zprávě mu oznamuje, že jeho sloužící jménem Janek byl jím poslán spolu s révou do města Pasova z důvodů zakoupení a domluvení nutností.²⁶⁷ Jiné výnosy Hanuš získával díky vyřiznutí látek a rovněž zásluhou, že s aristokracií finančně obchodoval, což dokazují četné žaloby z výše zmíněného období. Regininou sestrou byla Kateřina, která se svatbou s Lukášem Saltzerem stala členkou příbuzenstva Saltzerů, kteří patřili mezi čelné rodiny v Olomouci, a druhou svatbou se zařadila do rodiny majetného měšťana Bernadina Molera.²⁶⁸

Roku 1469 Regina ovdověla. Štěpán Zlabinger výše zmíněného roku sepsal závěť, ve které určil dědičkou takřka veškerého svého imobilního vlastnictví dceru Kateřinu, své choti Regině přenechal z imobilí svého jmění menší budovu v přilehlé oblasti – to však ihned neznamená, že by pár Štěpán a Regina měli napnutou vztahovou situaci a neměli klidné manželství.²⁶⁹ Lze se domnívat a považovat zde za předpokládané skutečnost, že Regina disponovala jměním, které nebylo jejímu manželovi Štěpánovi podřízeno, protože normy, které se týkaly ustanovení města Brna, dovolovaly fakt, že manželský pár může být držitelem kapitálu samostatně, aniž by byl podřízen druhému, přestože byl choť-muž byl pokládán jmenovitým hospodářem jmění. Rovněž se lze domnívat, že Štěpán měl za to, že se Regina

²⁶⁵ Tamtéž, s. 79.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 79.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 79-80.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 80.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 80-81.

podruhé vdá. Štěpán Zlabinger se spoléhal na vlohy své manželky Reginy²⁷⁰ Důkazem toho je následující skutečnost – ve své závěti sice jednoznačně určil, že dva spolehliví muži budou sledovat jeho obchod, ale zároveň zde vyzdvihl, aby během toho všechno konzultovali s jeho manželkou Reginou.²⁷¹ Předpokládá se, že Regina se ještě v době, kdy její manžel Štěpán žil, angažovala také v jeho činnosti v oblasti obchodování. Dokazuje to existence pře, konané mezi ovdovělou Reginou a jejím tchánem (otcem jejího zemřelého manžela Štěpána) Hanzlem a švagrem (manžellovým bratrem) Erhardem. Na Reginu byla jimi podána stížnost, podle které požadovali, aby jim Regina finanční obnos, lžíce ze stříbra, pásek pro ženu a růženec z korálů, které předtím svěřili jí a Štěpánovi v podobě kauce, finančně uhradila. Lze se domnívat, že Regina byla alespoň v elementárních věcech vzdělaná, tedy uměla číst, psát a počítat a to byl jeden z důvodů, které jí umožňovaly, aby Štěpánovi, přestože byl o mnoho let starší, pomáhala jak vést fungování jejich domova, tak věci, které se týkaly oblasti jeho obchodování.²⁷² Nepochybně Ryšané, Zlabingerové, Saltzerové a pak také Španové mluvili mezi sebou německy, jelikož veškeré jejich dochované psané dokumenty, které souvisely s konáním před radními města, jsou v tomto germánském jazyce. Naznačuje to také skutečnost, že Reginina starší polorodá sestra Marta se svatbou přestěhovala do Vídně, a rovněž to, že toto příbuzenstvo a kupci-Němci byli ve spojení. Zároveň ale bylo nutností, aby veškerí tito příbuzní mluvili bezpečně česky se zřetelem jejich funkce radních města a činné přítomnosti na zemských shromážděních. V městských oblastech v Čechách a na Moravě bylo běžné, že lidé užívali aktivně dva nebo i tři jazyky.²⁷³

Z hlediska, jak byly ženy činné v okruhu přístupném všem je znát jasná spojitost a návaznost v ženském pokolení příbuzných Reginy.²⁷⁴ Reginina babička z matčiny strany Markéta, matka Kateřina a také starší sestra Marta se ve výše zmíněném období zařadily mezi relativně významné osoby, nejméně záznamech v dochovaných písemných materiálech. První případ, kdy ji dochované písemné dokumenty zaznamenávají jejím jménem, je z roku 1444. V tomto roce s manželem získali zakoupením mzdu, která se vztahovala k malému městu Ivanovice.²⁷⁵ Její manžel v půli let 1450–1459 zemřel a Markéta se poté jako vdova soudila před zemskou soudní instancí s osobami Machna a Anna z Valdštejna (sourozenci) o budovu (na území městské oblasti), jejíž hodnota byla tři sta hřiven a která zůstala po muži jménem Pušek z Kunštátu, který byl bratrem Machny a Anny. Ve výše zmíněné budově zřejmě setrval

²⁷⁰ Tamtéž, s. 81.

²⁷¹ Tamtéž, s. 81.

²⁷² Tamtéž, s. 81.

²⁷³ Tamtéž, s. 81-82.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 82.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 82.

Ladislav Pohrobek roku 1453, kdy zavítal do Brna. Je možné, že pak i jeho nástupce Jiří z Poděbrad, a to roku 1458, a potažmo také Matyáš Korvín roku 1489.²⁷⁶ Vzhledem k výše zmíněné spojitosti, kterou měl Hanuš Ryšan, manžel Kateřiny, s politickou strategií Jiřího z Poděbrad, je možné se domnívat, že zmíněný český král se nechal poctit v domově nejvýznamnější rodiny z měšťanské třídy a rodiny, která se navrch řadila mezi jeho nadšené stoupence. Že kontinuita k českému králi byla větší, může dokazovat také rozhodnutí zemské soudní instance, které se týkalo obžaloby, kterou podaly nevlastní sestry Puška z Kunštátu. Toto vyslovení se předává králi, aby tuto při definitivně rozsoudil a rozřešil on.²⁷⁷

Pozoruhodností je, že výše zmíněná soudní pře se znovu otevřela roku 1480, tedy po uplynutí více než dvaceti let. Tohoto roku Machna z Valdštejna předvolává pro poznamenanou budovu – v této době hodnocen osmi sty hřiven – Kateřinu (dceru Markéty) a následujícího roku také za toto stavení se stejnou cenou Martu, dceru Kateřiny.²⁷⁸ Dochované záznamy dokládají, že roku 1490 povolává Ctibor z Cimburka pro stejnou budovu (což prameny zcela výslovně vystihují) ženu Rosinu, jejíž matkou byla Regina, babičkou z matčiny strany Kateřiny a prababičkou z matčiny strany Markéty. Vzhledem k tomu, že zmíněná pře se táhla mnoho let a zemská soudní instance ji pokaždé předala českému králi, aby ji rozsoudil, dá se považovat za zřetelné, že tato neobvykle hodnotná budova, která se nacházela na území středu městské oblasti, byla v rámci dědictví čtyři pokolení získávána ženou z příbuzenstva Kunigsfelderových, což několik aristokratů a aristokratek neslo velmi nespokojeně.²⁷⁹

Kateřinu, matku Reginy, rovněž veškerá právní opatření poznamenávají soustavně s Hanušem Ryšanem, který byl jejím druhým chotěm.²⁸⁰ Roku 1466, kdy bylo možné, že se předpokládalo, že Hanuš Ryšan brzy zemře, a také bezpečně z důvodu zabránění znejistění práva rodiny k usedlostem z desk, se stali Hanuš, jeho manželka Kateřina a jejich děti členy sdružení na vesnici Řečkovice. Zmíněný úmysl se dočkal dalšího rozšiřování roku 1478. Tohoto roku už ovdovělá Kateřina přenesla svá oprávnění k vesnici Řečkovice na svou dceru Reginu, tehdy již manželku muže jménem Jindřich Špan. Záznamy daňových knih ze závěru sedmdesátých let patnáctého století uvádějí, že Kateřina v této době vlastnila jmění v ceně bezmála devět set hřiven. Roku 1480 Kateřina a její dcery Marta (patrně již byla v tomto roce rovněž ovdovělá a poté, co její choť zemřel, se z Vídně odstěhovala do Brna) a Regina vešly

²⁷⁶ Tamtéž, s. 82.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 82.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 82.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 82-83.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 83.

do organizací vesnic Řečkovice a Vítovice.²⁸¹ Netrvala dlouho a Kateřina a její dcera Marta spolu asi měli nějaké rozpory, jelikož roku 1482 Mikuláš ze Santova ve svém dokumentu uvádí a potvrzuje svou svědeckou výpověď z doby, kdy byl pozorovatelem situace, ve které Kateřina Ryšanka a její dcera Regina vykročily před podkomořího, kterého Kateřina prosbou žádala, aby nezapomněl, že Kateřina Reginu přivedla do sdružení a ke všemu svému vlastnictví z důvodu, že Regina – podle Kateřiny – řádně zná, jak může s kapitálem své matky Kateřiny potom nakládat. Že mezi Kateřinou a Reginou byly silné soudržnosti, dokazuje také situace z roku 1481 – tehdy spolu jednotně a bez odlišností předvolávají muže jménem Dobeš z Boskovic, vůči kterému se legitimují pomocí písemnosti od krále. Jako opatrovník ve výše zmíněné věci vystupoval Jindřich Špan, druhý manžel Reginy Španové. Je prokázáno, že nejen Kateřina, ale i Marta měly svou pečeť – to je další důkaz o jejich nezávislém počínání.²⁸²

Vzhledem ke všemu výše zmíněnému je jasná iniciativa zmíněných žen na otevřeném prostoru.²⁸³ K jejich přání a souladu se přihlíželo i v době, kdy žili jejich manželé, avšak nezávisle mohli úplně činit teprve jako ovdovělé – tehdy jednájí ve své současnosti jako více zrovnoprávněné, než by se ve městech v českých zemích předpokládalo. Přesto se mezi nezbytnosti řadí, aby byla zohledněna pozice, jakou měly v oblasti jmění v deskách majetkových, které závisely na ustanovení zemském jakožto činitel, jehož podpora jejich výše zmíněného zrovnoprávnění měla významný rozsah, ačkoli z tohoto období pochází záznamy jiných věcí, kdy ženy – příslušnice měšťanského stavu – podávaly obžalobu k zemské soudní instanci. Markéta, Kateřina a Marta přečkaly své chotě o dobu delší než deset let. Tento fakt dosvědčuje, že se provdaly za nápadně starší muže a také, že v případě vrcholných tříd měšťanů se lze domnívat, že schéma, že snoubenka byla na počátku zletilosti a snoubenec byl vyzrálějších let, bylo velice běžné.²⁸⁴

Poté, co Štěpán Zlabinger zemřel, nebyla Regina delší dobu bez partnera. Jelikož byla ovdovělá a majetná, je nutno tušit, že možní uchazeči ji považovali za značný zisk.²⁸⁵ Důkazem je záznam (zachoval se díky štěstí) notáře jménem Jan Thabrarr – ten ve funkci státního zástupce z moci úřední delegátem Konráda Huebara (příslušník měšťanského stavu v Řezně) v soudní při proti Regině. Záznamy ukazují, že Konrád Huebar zabraňoval, aby se Regina, která byla již v tomto roce – 1470, neúplný rok od ovdovění – snoubenkou svého

²⁸¹ Tamtéž, s. 83.

²⁸² Tamtéž, s. 83-84.

²⁸³ Tamtéž, s. 84.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 84.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 84.

budoucího chotě Jindřicha Špana, provdala a používal během toho s nějakou dohodou manželů. Regina proto podala žalobu k biskupovi města Olomouc a ten rozhodl, že všechno v této otázce bude vyšetřeno. Konrád však nepřišel na líčení a to znamenalo, že Regina se dočkala samočinného zproštění a Konrád dostal poručeno, aby se k tomu trvale nevyjadřoval. Zmíněná skutečnost má pozoruhodný a neobvyklý význam – je odhalena další část v životě této ženy, její metoda počínání a dosažení jejích cílů a současně i postup, pomocí kterého se v období vrcholného a pozdního středověku a v oblasti města docházelo k východisku choulostivých otázek neshod mezi manžely, ve kterých docházelo ke kolizi pravomocí okruhu ustanovení občanského a ustanovení církevního.²⁸⁶

Jindřich Špan, druhý choť Reginy, patřil mezi nejmajetnější členy měšťanského stavu v oblasti města Brna.²⁸⁷ Z jeho rodinného původu se nedochovaly konkrétní informace. Daňové záznamy dokládají, že byl majitelem dvou budov na území městské oblasti, pár vinogradů, mlýna, zahrady a lázně. Byl také poplatníkem částky, která se týkala vykrojení látky a obchodů. Také peněžně pomáhal patrně především aristokracii a rovněž provozoval obchod v rozlehlejší rozsahu. Nedochovalo se však, jestli byl někdy jedním z radních města. Když se oženil s Reginou, byla to pravděpodobně jeho druhá svatba. Z předchozího manželského svazku pocházel jeho syn Wolfgang.²⁸⁸

Dochované písemné prameny jsou důkazem, že ke konci společného života zažili Jindřich a Regina velké pře, které se týkaly vlastnictví.²⁸⁹ V roce 1481 žaloval Reginu duchovní Hynek, představený Kounického, kvůli čtyřem stům hřivnám krejcarů z vesnic Holubice a Kroužek. Roku 1482 byla Regina předvolána Václavem Ryšanem z Modřic pro tři sta zlatých z (podle něj) důvodu nepředání oprávněné části z obce Řečkovice. Pak následovala choulostivá část – ta se týkala jmění, které se nacházelo v Ivanovicích, ve kterých Jindřich a Regina vedli spor pro devět set zlatých s představeným kartouzského gaminského kláštera. Výše zmíněnou částku prý měla budově kláštera zanechat prostřednictvím Ivanovic Reginina matka Kateřina Ryšanová.²⁹⁰ V Ivanovicích se také Jindřich a Regina domáhali tisíce zlatých (ty získalo kartouzské osazenstvo kláštera z Králova Pole přenecháním od Václava, vlastního polorodého bratra Reginy Španové). V tomto období se také Regina a její starší polorodá sestra Marta hádaly pro jmění z Ivanovic – Marta se domáhala svého práva k pěti stům zlatých. U situací sporu o devět set zlatých, o tisíc zlatých a o pět set zlatých Jindřich a Regina na doporučení

²⁸⁶ Tamtéž, s. 84.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 84.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 84-85.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 85.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 85.

lidí označovaných jako ušlechtilí kamarádi slíbili výše zmíněné povinnosti pozvolna zaplatit, ale u každé záležitosti méně, než bylo vyžadováno. Regina a její starší polorodá sestra Marta se setkaly proti sobě i v hádce, která se týkala kapitálu vesnice Troubsko/Trúbsko/Trúbště – tu zapsal do desk zemských Jan z Heršpic (Geršpic) roku 1481 k vlastnictví Jindřicha a Reginy.²⁹¹

Tak jako u Reginy, i u Jindřicha je nejrozsáhlejším pramenem, který se týká jeho života, teprve jejich společná závěť, která je datována rokem 1482.²⁹² Obsahuje informaci, že během jejího vyhotovení, se oba potýkali s nějakou chorobou. Do současnosti přetrvalo neobvykle mnoho posledních vůlí a tak lze předpokládat trápení oblasti města Brna z důvodu blíže neurčeného přenosného onemocnění. Poslední vůle, kterou nechal vyhotovit Jindřich a Regina, je neobvyklá svým rozsahem a detailností.²⁹³ Z její náplně je patrný její vznik z nejbližších záznamů, což je v písemnosti zčásti dodrženo. Jindřich, jeho psychické zdraví bylo na lepší úrovni než fyzické, v přítomnosti nejméně čtyř náboženských jednotlivců přenechal veškeré mobilní a imobilní majetky, které vlastnil, své manželce Reginy a jejich dvěma dcerám, které se jmenovaly Rosina a Marta. Od uskutečňovatelů své závěti jednoznačně požaduje blízkost a nápomoc svým příbuzným a chránění je před veškerými lidmi, kteří by je trápili.²⁹⁴ Zmíněná poslední vůle pak ohlásili Regině, jejíž fyzické zdraví se také potýkalo s chorobou, ale psychicky byla v pořádku a způsobilá řádně uvažovat. Ve stejný byl vyslán Reginou, podle náplně již dvojnásobnou vdovou, její kněz Bernardin, aby znovu přivedl notáře. Regina tohoto dne odsouhlasila Jindřichův testament a výběr přísězných a také vykonala mluvené v přítomnosti četných pozorovatelů vlastní konečné, velice podrobné a srozumitelně vyjádřené zhotovení, v němž veškeré své mobilní a imobilní vlastnictví přenechala pro své dvě dcery.²⁹⁵ Uvedla obec Ivanovice, kde poukázala, že je nezbytné realizovat úmluvu s kartouzským řádem), vesnici Řečkovice, mlýny, budovy na území města Brna a na jiném místě, lázně, vinohrady, nádvoří, rybníky, lesy, palouky, lesíky a usedlosti s veškerým obyvatelstvem, pak sukna, tkaniny, révu, oděvy a klenoty. Ve své závěti, která je sestavená jednostranně, pak poprosila požádáním uskutečňovatele poslední vůle o povolání veškerých lidí, kteří jim byli podřízeni a vymohli z nich s pojmenováním osiřelých slib, že jim budou oddaní. Částku, která přesahuje tisíc zlatých, v závěti rozčlenila mezi rozmanité duchovní zařízení a nemocnice na území města a nedaleko něj, a současně u několika věcí

²⁹¹ Tamtéž, s. 85.

²⁹² Tamtéž, s. 85.

²⁹³ Tamtéž, s. 85-86.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 86.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 86.

jednoznačně pokračovala v předchozím vytvoření své matky Kateřiny a prvního chotě Štěpána Zlabingera, k značnějším sumám nařizuje, aby příslušely k místu posledního odpočinku někoho z příbuzenstva.²⁹⁶ Toto místo se nachází u svatého Michala, svatého Tomáše a svatého Jakuba a Regina ve své poslední vůli sděluje, že se zde nalézá krypta jejich rodiny. Svůj vztah ke svým dcerám Regina projevuje velice vroucně. Její dcery, Rosina a Marta, se tehdy nacházely pod dohledem kláštera svaté Anny, starší dceři mohlo být nejvýš deset let. Regina vyzdvihla, aby jejich výchova byla neoptimálnější uskutečnitelnou metodou a aby se s nimi zacházelo za pomoci lásky. Svou sestru Martu tady Regina vůbec nepřipomněla, ačkoli je doloženo, že tehdy stále žila. To může být další důkaz, že mezi příbuznými panovaly hádky. Naopak tu Regina pamatuje na svou služebnou – tou byla žena Uršula, která o Jindřicha a Reginu řádně pečovala, když byli nemocní.²⁹⁷

Veškeré výše zmíněné skutečnosti se staly dne desátého září a jedenáctého, kdy už byl Jindřich pochován (což potvrzuje rychlou přenosnost choroby), svolala Regina znovu všechny uskutečňovatele své poslední vůle a s rychtářovou účastí a účastí dalších osob je žádostí prosila o ujmoutí se povinnosti poslední vůle, splnění závěti jejího druhého manžela Jindřicha i její a ochranu bránění cílů jejich dcer Rosiny a Marty.²⁹⁸ Pokud by se stalo, že by obě zemřely, nařídila, aby bylo celé jmění rozčleněno mezi církev, nemajetné přátele, členy rodiny Reginy, rodiny Štěpána a rodiny Jindřicha. Realizátoři, kteří měli být dojati žádostmi, se potom zavázali, že veškeré zmíněné uskuteční, jak je nakloněna.²⁹⁹

Krátce naznačený přehled závěti ukazuje (je možné, že díky práci a dovednosti notáře), že prostředí bylo dojaté a vyhocené.³⁰⁰ Z hodnotného pramene lze vyvodit, že Regina Španová měla na konci života dvě hlavní přednosti – tou první byla záchrana jejího ducha a ducha zemřelých lidí, kteří s ní byli spřízněni jako pokrevně, tak jinak, a tou druhou bylo, aby bylo zabezpečeno jmění jejich dvou nezletilých dcer, k nimž i přes několik teoretických názorů, že v období, kdy ještě societa nebyla pokroková a relace mezi rodiči a potomky nebyly moc vroucné, měla pevný emocionální vztah. Pak je zřetelné, že jmění Španových muselo být o něco rozličnější proti tomu, jak se projevuje v daňových záznamech a dalších zdrojů. Pravděpodobně to je důvodem, že úmrtí Jindřicha a Reginy byla tehdy současná věc pro veškeré obyvatele Brna, což se ukazuje díky překvapivě detailnímu líčení příhod, které se děly okolo zanesení závěti Jindřicha a závěti Reginy, a díky soupisu pozorovatelů. Smrt se

²⁹⁶ Tamtéž, s. 86.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 86.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 87.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 87.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 87.

z tohoto hlediska zdá být otevřenou otázkou, a to udivuje ještě větší měrou, že choroba, která patřila mezi rychle přenosné – to je jasné díky tempu, se kterým byl Jindřich pochován.³⁰¹

Jaký měla Regina Španová charakter, odkrývají tyto záznamy větší měrou než předchozí písemnosti.³⁰² Lidé, kteří žili ve stejném prostředí jako ona (matka Kateřina, manželé Štěpán a Jindřich...) jí důvěřovali ve věcech z hlediska, která měla pro příbuzenstvo primární důležitost. Sama Regina si zachovala do konce svých dní – je doloženo, že po vyhotovení závěti skutečně zemřela – přesný názor o rozvoji dění a věnovala veškerou energii, která jí zůstala, k uskutečnění tohoto názoru, přesněji zaručila, že budou vykonány.³⁰³

Ačkoli se Jindřich a Regina činili provést všechno, co zvládli z důvodů zabezpečení vlastnictví rozlehlého jmění svým dvěma dcerám, krátce poté, co zemřeli, se ukázalo, že stav je neustálený.³⁰⁴ Už dne šestnáctého září napsali olomoučtí radní radním města Brna jako zástupci osiřelých dětí Salzerových, aby jim podali odezvu z třinácti set zlatých z Ivanovic. Tyto osiřelé děti byly zřejmě potomky Kateřiny, Regininy sestry, a jejího manžela Lukáše Salzera, ke kterému se Kateřina svatbou přestěhovala do Olomouce. Radní z Olomouce také oznamují radním Brna, že o této otázce poslali zprávu králi Matyáši Korvínovi. Následujícího roku uveřejnila zemská soudní instance zjištění, které se týkalo pře Jaroslava z Boskovic, správcem z Olomouce, a příslušníků měšťanského stavu města Brna, kteří zastupovali osiřelé děti Španovy. Příslušníci panského stavu zde s upozorněním na svolení krále souhlasí se stranou z Brna. Spolehlivě se nedochovalo, o jakou při šlo. Ze stejného roku pochází další záznam, ten se dochoval v detailnější podobě.³⁰⁵ Týká se totožných protichůdných účastníků, avšak liší se tím, že spolu s Jaroslavem z Boskovic je zde uveden také Dobeš, který byl jeho bratrem. Tento případ se týkal platu za výrobky z Orlové a Ivanovic (ty přestoupily do vlastnictví osiřelých dětí po dědečkovi Reginy Španové, Kunigsfelderovi) a také zde šlo o Troubsko/Trůbšče, Řečkovice a Vítovice, které dle výše zmíněného rozhodnutí setrvaly jako jmění Marty, sestry Reginy, jejíž nároky se obracely také na Holubice a Kroužek/Krůžek. Zmíněné nařízení je zachováno rovněž jako přepis, který se zařadil mezi *Staré paměti brněnské*, které sepsal radní písař Jan Munka z Ivančic.³⁰⁶ Do dnešní doby zůstal zachován na totožném prostoru také přepis dokumentu, který přišel radním města Brna v záležitosti, která se týkala osiřelých dcer Španových, od krále Matyáše Korvína. Ten tímto dopisem dává

³⁰¹ Tamtéž, s. 87.

³⁰² Tamtéž, s. 87.

³⁰³ Tamtéž, s. 87.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 87.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 87-88.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 88.

schválení radě, aby vykonávala poručnictví nad osiřelými dětmi, dokud on nerozřeší odlišným způsobem nebo panský stav na shromáždění vyhlásí další rozsouzení.³⁰⁷

Lze považovat za předpokládané, že zletilosti dosáhla z dcer manželů Španových jen Rosina, jelikož po uplynutí roku 1486 se písemnosti jednoznačně nevyjadřují o Martě nebo o jiné dceři výše zmíněného manželského páru.³⁰⁸ Během rozboru závětí z proveniencie Brna, které jsou datovány do druhé půle století čtrnáctého, se dospěje k usouzení, že děti, které se stávaly dědici a přestály velkou hrozbou úmrtí jako kojenci, bylo málokdy u jednoho páru manželů tři a více. Právě z toho hlediska patří mezi mimořádné děti Kateřiny, sestry Reginy, a jejího prvního manžela Lukáše Salczera – těch se dospělosti dožilo šest, tři synové, což byli Wenclaw, Cristof a Ssebastian, a tři dcery, které nesly jména Barbara, Anna a Ludmilla.³⁰⁹

Počátkem devadesátých let století patnáctého se Rosina a její teta z matčiny strany Marta finančně srovnaly, co se týkalo obce Řečkovice – Marta vzala svou neteř Rosinu jako členku sdružení do výše zmíněné vesnice.³¹⁰ Je známo, že po ovdovění se Marta nikdy znovu nevdala, určitě neporodila žádné potomky, kteří by se stali jejími dědici, a to mohl být také důvod, proč pro ni skutečnost, že se se svou neteří Rosinou vyrovnala, znamenala ke konci života akceptovatelné řešení, kterým by se zabránilo rozpory mezi příbuznými, které byly mezi Martou a její sestrou a Rosininou matkou Reginou Španovou. Fakt, že Marta a Rosina nemohly mít spolu neshody, dokládá také štědré dědictví, které Marta vymezila pro Rosinu ve své závěti, která je datována rokem 1495 a která byla zanesena do záznamů knihy nepochybného dědictví v Brně.³¹¹ Poslední vůle je obsáhlá a pozoruhodná je skutečnost, že Marta nejdříve utřídila vlastní hmotné situace, které se týkaly Vídně, a teprve potom těch brněnských. Z toho lze považovat za jasné, že i jako vdova soustavně navštěvovala Vídeň, protože s ní měla činné styky a řídit rozlehlé vlastnictví – zaznamenány jsou tři budovy, vinohrad, zahrada a mlýn – nepochybně potřebovalo, aby na to přímo ona dávala pozor. Když se Marta nenacházela v oblasti města Brna, mohl její jmění vést Wolfgang Polzmacher, příslušník měšťanské kategorie města Brna, který se v jejím posledním pořízení stal dědicem vesnice Vítovic za loajální práci.³¹²

³⁰⁷ Tamtéž, s. 88.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 88.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 88.

³¹⁰ Tamtéž, s. 88.

³¹¹ Tamtéž, s. 88-89.

³¹² Tamtéž, s. 89.

Ve výše zmíněném období už Rosina žila ve Vídni, kam se přestěhovala svatbou.³¹³ V tomto městě jí její teta Marta zanechala z tří výše zmíněných budov dvě a výše zmíněnou zahradu. Je možné, že Marta byla člověkem, který domluvil svatbu Rosiny a Štěpána Rauchenpergara, příslušníka měšťanské kategorie ve Vídni. Ten byl prokazatelně Rosininým chotěm roku 1496 – tehdy se on a jeho manželka stali členy sdružení na vesnici Řečkovice. Po svatbě se Štěpánem ale Rosina po jistý čas udržela styk s Moravou, což dokazují půhonné prameny u zemské soudní instance, které jsou datované k roku 1498 a které ona a její manžel (v těchto písemnostech je jméno jejího chotě uvedeno jako Romperger) předkládali.³¹⁴ Pozornost tohoto manželského páru se ale v budoucnosti soustředila zřejmě více na Vídeň. To může dokazovat, že v roce 1497 od nich koupil vesnici Řečkovice Štěpán Karnar, který byl příslušníkem měšťanské třídy města Brna. Tohoto muže rovněž označují daňové záznamy ze závěru století patnáctého čerstvým vlastníkem budovy a lázně po Jindřichu Španovi, který byl otcem Rosiny. Z roku 1509 pochází evidence, že v prostoru, kde se nacházela budova Ryšanky (dnes expoziční budova na náměstí Svobody, v níž – jak je známo z pohonných pramenů – i Rosina bydlela), je zaznamenán muž jménem Jan Hofilmayer.³¹⁵ Ten – podle srovnání záznamů v daňových pramenech – získal zakoupením i několik vinogradů a lázně, které předtím měly ve vlastnictví rod Ryšanů a rod Španů. To dokazuje skutečnost o přerušení spojení Rosiny a Brna a její stálé přesídlení do Vídně. Dochované písemnosti z Moravy z předělu patnáctého a šestnáctého století neobsahují nejen o Rosině, ale ani o jejích dětech, vnoučatech... ani jednu poznámku.³¹⁶

Výše zmíněný průzkum s pomocí mikrohistorie mezi nejvrcholnější třídy obyvatel města Brna v patnáctém století se snaží pomocí postupu, kdy jsou setříděny, strukturovány a spojovány v největším uskutečnitelném množství faktů, které se vztahují k jednomu člověku, přesněji řečeno ke kolektivu lidí, kteří jsou propojeni příbuzenskými vztahy, a vyzdvihnout záznamy v rovině etap života určitých lidí (jak mužů, tak žen), které se v ostatních situacích za velice nelehkých okolností uspořádaněji vypracovává.³¹⁷ Patří sem mimo jiné údaje, které se vztahují k politické strategii v oblasti uzavření manželství v bohatých rodech ve městě, kolik je ženichovi a nevěstě v době svatby let, rozměr o převládající vědomosti ve sféře ustanovení, hospodářská taktika, zapojení jednoho člověka nebo příbuzenstva do vlivných skladeb... Jasně je, že výše zmíněný průzkum nepřinese odezvu, která by postačila

³¹³ Tamtéž, s. 89.

³¹⁴ Tamtéž, s. 89.

³¹⁵ Tamtéž, s. 89-90.

³¹⁶ Tamtéž, s. 89-90.

³¹⁷ Tamtéž, s. 90.

k zodpovězení dotazu, který se týká veškerých odborných prací uchopených za pomoci mikrohistorie – jak je důležitá vybraná „ukázka“ a jestli jsou nutná i jiná srovnání. Ve věci, která se vztahuje k příslušníkům rodům Kunigsfelderových, Ryšanových a Španových, se projevuje neobyčejně jasně jejich mimořádnost v oblasti hospodářské a sociální v souvislosti s obdobím. Výše zmíněné rody jsou propojeny díky několika hospodářským a sociálním taktikám s kategorií tak řečeného starobylého zámožného měšťanského stavu.³¹⁸ Ten se na území města Brna nacházel ve století čtrnáctém. Lze se domnívat, že průzkumy srovnatelného založení, které budou v budoucnu realizovány, rozvinou záležitost, která se týká toho, jestli lze výraz starobylý zámožný měšťanský stav aplikovat i na mladší období. Když se zájem soustředí na jednu přesnou osobu, je současně možné zjišťovat, jaká rozmezí mělo prostřední, ve kterém mělo jedna nebo více osob možnost, aby dosáhli svých vlastních požadavků s podřízeností přítomných okolností.³¹⁹ Příklad Reginy se soustředí hlavně na ženy z těchto rodů, ale také muži jsou zde zmiňováni.³²⁰ Nejdůležitější část představuje život této ženy, která se (obdobně s dalšími svými příbuznými-ženami) projevuje činorodě, sebejistě a že si jí její prostředí vážilo i přes ohraničení, která obyvatelky měst měly mimo jiné v předpisech v oblasti práva.³²¹ Záznamy o Regině Španové a jejích další příbuzných-žen se ale ukazuje jako pravděpodobné, že výše zmíněná iniciativnost byla závislá na neobvyklém jmění této ženy a také způsobem, jakým žila, který se více shoduje se znaky, které se ve výše zmíněném období objevují u aristokracie – kněz rodiny, krypta, disponování pečeti...).

Jmenované vlastnosti mohou zesíleny tím, že jde o bezprostřední spojitost s vladařem. Vyjmenované věci ukazují pravděpodobnost, že místo, kde ženská část populace měla možnost v období středověku a na území města zdokonalovat vlastní činnosti, bylo celkem rozsáhlé, ale byla nutnost jeho spojitosti s kapitálem a pozicí v rodině. Byly to klasicky ovdovělé ženy, kterým náleželo největší množství příležitostí.³²²

³¹⁸ Tamtéž, s. 90.

³¹⁹ Tamtéž, s. 90.

³²⁰ Tamtéž, s. 90.

³²¹ Tamtéž, s. 90.

³²² Tamtéž, s. 90-91.

8. Příklady z Právní knihy města Brna

8.1. Ženy – předložení obvinění a obrany

Tento záznam se vztahuje k situacím, k obvinění nebo obranu předkládají ženy a jejich postavením – jestli jsou provdané, ovdovělé, vykonávají slavnostní slib (přisahají), konají a hájí se pouze ony samostatně či to místo nich vykonávají muži, za které jsou provdané. Ustanovení nemá možnost, aby muže přimělo, aby předložil obvinění nebo řídil hájení on a ne jeho manželka, když se to vztahuje na ni. V případě, že to vezme na sebe z vlastního nezávislého rozhodnutí, dochází k situaci, že když se během slibu (přisahání) dopustil omylu, stal se v tom procesu poraženým, a to způsobem shodným se situací, kdy by šlo o jeho proces.³²³

Když se žena stane navrhovatelkou a dopustí se nesprávnosti během slibu, stává se ve sporu poraženou za stejných okolností, jako kdyby byl navrhovatelem muž. V situaci, kdy je proti ní vedeno obvinění, nelze, aby se v procesu stala poraženou, způsobila omyl ve chvíli, kdy skládala slavnostní slib.³²⁴

V případě, že je ovdovělá žena, která vlastní své jmění, v procesu v pozici navrhovatelky nebo na místě hájícího se člověka a dopustí se nesprávnosti během skládání slavnostního slibu, stává se v procesu poraženou za stejných okolností jako muž. V případě, že se dopustí nesprávnosti v době skládání slavnostního slibu druhá strana, zdolá je ovdovělá žena za stejných okolností jako muž.³²⁵

V případě, že se ženin choť nachází zákonně jinde než v městské oblasti, ve které pár žije, nelze ženu v průběhu času, než uplyne dvanáct měsíců a dvacet čtyři hodin od chvíle, kdy městskou oblast, ve které žijí, opustil, přimět, aby se v civilním procesu z důvodu kapitálu, peněžních závazků... používala obranu. Jakmile uplyne výše zmíněné období, je její povinností použít obranu vůči obžalobě, která na ni byla podána. Zároveň v rozmezí výše jmenovaného časového intervalu nelze, aby zasedání soudu reagovalo, když bude mít tato žena výhrady. Příčinu představuje skutečnost, že je vdaná a její choť, přestože se momentálně v městské oblasti nenachází, vlastní kapitál, ze kterého jeho manželka nedrží žádný podíl, a proto nelze, aby o ně přišla a rovněž, aby je dostala do svého vlastnictví na základě rozřešení

³²³ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 308. ISBN 80-7029-041-2.

³²⁴ Tamtéž, s. 308.

³²⁵ Tamtéž, s. 308.

soudní instance. V případě, že se to vztahuje na předměty, které souvisejí s oblekáním žen (to může být páska, diadém, ozdoba ve vlasech...), je umožněno, aby se proces u soudu konal, aniž by se ho muž účastnil (v případě, že předměty nemají velmi velkou hodnotu), a to z příčiny, že ženy si takové předměty mnohokrát pořizují.³²⁶

8.2. Fyzická agrese na ženách – poskvrnění, nevěra, zneužití a další výtržnosti konání fyzického napadení žen tohoto typu

Každý, komu bude dokázáno, že se dopustil fyzické agrese u žen, přijde o hlavu.³²⁷ Když byla zneužita vážená žena či neposkvrněná dívka v oblasti lánu, je nutné potvrzení jednou svědeckou výpovědí například ovčáka nebo jiných takových lidí, když v městském prostředí potom dvěma. Jejich povinností je doložení skutečnosti, že žena, když na ni viník zaútočil či bezprostředně potom nahlas volala. Jestliže žena bude bez pozorovatelů, avšak dostaví se podat obžalobu se stopami fyzické agrese, což může být oděv od krve nebo rozpáraný, má obviněný možnost ospravedlnění se dvěma váženými pozorovateli. Když ale bude ženino oblečení neporušeno, získá muž ospravedlnění slibem na krucifix.³²⁸

Povinností ženy je pokaždé doložení skutečnosti jejího hlasitého volání, když tomu tak nebylo, považuje se, že k tomu svolila.³²⁹

Jsou stanoveny dva týdny, kdy může být viník odrazen. Když během zmíněného času dojde díky sedmi pozorovatelům k situaci, kdy nastane jeho doložení viny, nepřísluší mu šance ospravedlnění.³³⁰

8.2.1. Zneužití zákonnitě provdané ženy

Když nějaký muž zláká ženu, která bude provdaná, a doloží to sedm pozorovatelů či dva lidé, kteří žijí v nejbližším okolí muž, za kterého je žena provdaná, budou pachatel a žena odsouzeni k smrti.³³¹

8.2.2. Nevěra

³²⁶ Tamtéž, s. 308.

³²⁷ Tamtéž, s. 309.

³²⁸ Tamtéž, s. 309.

³²⁹ Tamtéž, s. 309.

³³⁰ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 309. ISBN 80-7029-041-2.

³³¹ Tamtéž, s. 309.

Když nějaký muž překvapí jiného muže se svou manželkou při nevěře, dvojici okamžitě usmrtí, dovede hlasem na místo soudního vykonavatele a vykonavatele funkce přísežných a mrtvé dá do takové polohy, která je varováním jiných obyvatel. Když však někoho z dvojice nechá živého a doloží jeho uprchnutí, nevztahuje se na něj peněžité trest a nutnost odškodnění za usmrcení. Když jiný muž ženu zláká, vystupuje muž, za kterého je žena provdaná, samostatně (nikoli za pomoci státního zástupce). Když se však jednomu z dvojice podaří raněnému uprchnout, musí být sedm výpovědí pozorovatelů k vynesení a vykonání ortelu smrti nad ním.³³²

8.2.3. Soužití s jinou ženou bez rozvodu předchozího manželství

Když dojde k situaci, kdy bude nějakému muži doloženo, že odešel od své manželky a nyní je jeho partnerkou další žena, přestože jeho manželka je stále živá, přijde o hlavu.³³³

8.2.4. Zlákání neprovdaného děvčete

Když nějaký muž zláká neprovdané děvče a podaří se ho dopadnout, má si děvče stoupnout na střed a svobodně – aniž by byla pod vlivem výhrůzek či závazků – rozhodnout, jestli se rozhodne být s ním (když se tak stane, je povinností muže se s ní oženit), nebo s rodiči (když se tak stane, přijde muž o hlavu).³³⁴

8.3. Nahlášení zneužití ženy po delším čase

Když nějaká žena nahlásí, že před jednadvaceti či více dny ji nějaký muž zneužil, tak se na toto obvinění vůbec nebere zřetel, když v čase, ve kterém se mělo zneužití udát, ženě nepříslušela žádná zákonná příčina, pro kterou by nebylo možné, aby podala obvinění.³³⁵

8.4. Situace, ve které nelze, aby se muž nařčený ze zneužití ospravedlnil díky pozorovatelům

Když nastane situace, ve které se muž nařčený ze zneužití dozná, že to byl on, nicméně činil tak se svolením ženy, jelikož jí již předtím dal finanční částku, a bude v jeho zájmu, aby se ospravedlnil díky pozorovatelům, stává se obrana hájením nedovolenou a výpověď těchto pozorovatelů nelze schválit. Příčina se zakládá na tom, že když nastane výše zmíněný

³³² Tamtéž, s. 309.

³³³ Tamtéž, s. 309.

³³⁴ Tamtéž, s. 309-310.

³³⁵ Tamtéž, s. 310.

přestupek, lze dosáhnout, aby se to vyřešilo, když se týká čestných osob. Když to však byla dohoda před přestupkem, jsou tyto osoby nepoctivé.³³⁶

8.5. Milostný vztah s ženami, které patří mezi pokleslé, nepředstavuje příčinu, aby byly tomuto muži odcizeny jeho předměty

Když dojde k situaci, že duchovnímu či světskému člověku jiný odcizil oblečení nebo předměty, protože výše jmenovaný duchovní nebo světský člověk souložil se ženou, která patří mezi pokleslé, bude soudní instance s člověkem, který předměty odcizil, jednat shodně, jako by byl zloděj.³³⁷

8.6. Rozhodování o pravomoci ženy někoho obvinít v době, kdy se její manžel v obci nenachází

Záznam se týká ženy, která obvinila nějakého člověka, jehož kuň na území obce zabil udupáním potomka jmenované ženy. Obviněný majitel koně však tvrdil, že nelze, aby ho žena obvinila, a to proto, že její manžel již více než jeden rok patří mezi pohřešované. Soudní instance poskytla jmenované ženě čtyřicet dva dny k pátrání po jejím manželovi. Když tyto dny uplynuly, žena se dostavila a uvedla, že manžela nevypátrala a chce na to pronést slavnostní slib, že je to pravda.³³⁸ Uvedené ale obviněnému nestačilo a požadoval zavázání se nějakého člověka pro ženu, díky kterému by byl obviněný chráněný, když by nastala situace, že by se vrátil její manžel. Jelikož ale jmenovaná žena patřila mezi nemajetné, nebylo v jejích možnostech to učinit. Zavázala se však, že potvrdí, že v případě návratu muže, za kterého byla provdaná, svého chotě odradí, aby na majitele koně nepodával obvinění, pokud by na tom měl zájem. Zmíněná žena tak má v dané situaci právo podat obvinění na majitele koně, protože v případě, že během dvačtyřiceti dnů nevyhledala muže, za kterého je provdaná, je povinností muže, kterého našla, aby se z toho vyznal. Žena má nárok na veškerou oprávněnost stejnou měrou, která by měla příslušnost k muži, za kterého je provdaná.³³⁹

8.7. Neúčast žijícího muže

³³⁶ Tamtéž, s. 310.

³³⁷ Tamtéž, s. 310.

³³⁸ Tamtéž, s. 310.

³³⁹ Tamtéž, s. 310-311.

V případě, že nějaká žena prohlašuje, že je vdaná, ale její choť se v tu chvíli v obci nenachází, avšak žije, je její povinností, když na tom trvá protější účastník, o tom podat důkaz.³⁴⁰

8.8. Obvinění ženy kvůli peněžním závazkům

Když nastane situace, že bude proti nějaké ženě vzneseno obvinění kvůli peněžním závazkům jejího bývalého nebo zesnulého chotě, je její povinností se vyznávat rovněž v případě, kdy uvede, že je provdaná, ale její choť se v té chvíli v obci nenachází.³⁴¹

8.9. Omyl pozorovatelů během slavnostního slibu

V případě, že se pozorovatelé, kteří jsou na straně ženy, dopustí během slavnostního slibu omylu, stanou se ve sporu poraženými, přestože se žena samostatně vůbec nedopustila omylu. V případě, že se ale nachází v situaci, kdy se vyznává, co se týče jejích vlastních peněžních závazků již v době vdovství, vztahují se na ni veškerá ustanovení shodně jako na muže.³⁴²

8.10. Slavnostní slib ovdovělých žen

V případě, že někdo předvolá ovdovělou ženu k soudní instanci z důvodu peněžních závazků muže, za kterého byla dříve provdaná, má ochranu a nelze, aby se stala poraženou z důvodu omylu během slavnostního slibu.³⁴³

8.11. Právo ženy vést jmění

Když je provdaná žena obdařena chytrostí, je dovoleno, aby se samostatně starala o jmění vzhledem k tomu, že její choť patří mezi nepracující marnotratné.³⁴⁴

8.12. Postavení ženy ve vychovávání nezletilých

Když se žena stará o své osiřelé synovce a neteře, nelze, aby používala jejich jmění z důvodu, že své synovce a neteře z jejich kapitálu zabezpečuje, jelikož toto zajišťování členové funkce přísězných dávají slušným mužům.³⁴⁵

8.13. Všeobecné instituce – žádné místo pro ženy

³⁴⁰ Tamtéž, s. 311.

³⁴¹ Tamtéž, s. 311.

³⁴² Tamtéž, s. 311.

³⁴³ Tamtéž, s. 311.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 311.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 312.

Ženy nemohou vyvodit nějaký závěr, jelikož podle předpisu civilního ustanovení nelze, aby ženy zastávaly funkce ve všeobecných institucích.³⁴⁶

8.14. Kapitál zesnulé ženy

V případě, že ovdovělá žena s kapitálem a potomky uzavře nový sňatek, a pak zesne, získá část vlastnictví, které této ženě přísluší její choť navzdory námitkám jejích potomků. Důvod je v tom, že muž vládne a řídí jak osobu, tak kapitál ženy.³⁴⁷

8.15. Čarování žen v jiném stavu

V případě, kdy nastane situace, že se na ženu, která čeká dítě, podá žaloba za čarování, nelze jí udělit trest smrti, nýbrž slabší sešvihání. Jestliže nastane nejasnost, zda opravdu čeká dítě, mají ji neveřejně prohlédnout dvě spolehlivé ženy, na jejichž výsledky se má spoléhat.³⁴⁸

8.16. Situace přijatelnosti žen jako pozorovatelek

Výpověď žen jako pozorovatelek je přijatelná v situacích, kdy je nutné zjistit, jestli děvče přišlo o neporušenost, jestli žena čeká dítě, jestli je nezbytné prokázat dospělost mladého muže či za situace, kdy člověk vstoupí do společné ložnice oblasti kláštera či do dalšího prostoru, ve kterém většinou jsou pouze ženy, a na jedné se dopustí zneužití.³⁴⁹

8.17. Vytvoření posledního rozhodnutí ženy

Provdaná žena smí jen v situaci, kdy svolí její choť, určit dědictví vlastních předmětů, které jí dali rodiče při vstupu do manželství, oblečení, svrchníků, klenotů a jakýchkoli dalších předmětů. I zde je důvod v tom, že muž vládne i předmětům choti. Ovdovělé ženě však náleží právo, aby s vlastním jměním jednala tak, jak si přeje.³⁵⁰

8.18. Určení dědictví ženy v rozporu s rozhodnutím chotě

Žena má právo určit dědictví v rozporu s rozhodnutím chotě v situaci, kdy vstoupí do manželství, ale skoná, aniž by měla děti. V této situaci to smí vytvořit z dílu vlastnictví, o

³⁴⁶ Tamtéž, s. 312.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 312.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 312.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 312.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 312.

němž se zavázala choti, že nebude patřit mezi předměty, které jí dali rodiče při vstupu do manželství.³⁵¹

8.18.1. Konkrétní příklad

Záležitost tohoto typu je zaznamenána – jedna žena byla majitelkou pláně a její poloviční část od ní dostala darem její dcera jako jmění při vstupu do manželství. Krátce před smrtí určila výslovně svou dceru – ne však svého zetě – dědičkou své části pláně. Ta krátce před svou smrtí určila, že dědicem této části pláně se stane její strýc. Její choť to však neshledával správným a obrátil se na soudní instanci. Ta vynesla následující rozřešení – žena má právo ve své poslední vůli učinit zůstavení takového kapitálu, který má velmi malou hodnotu.³⁵² Strýc však podal rekurz k brněnské soudní instanci. Ta vynesla následující rozřešení – část pláně dostala dcera jednoznačně od své matky, ženě tak náleží oprávnění nakládat s ní podle svého uvážení z důvodu, že její choť nedisponuje nárokem na tuto pláň. Z kapitálu svého chotě náleží ženě možnost provádět dědictví až tři velmi malé peněžní částky, s vlastním vlastnictvím má oprávnění zacházet jakkoliv. Rovněž v situaci, ve které by zesnula bez potomků, tak její výše zmíněné vlastnictví by pravděpodobněji získala matčina rodina a ne její choť.³⁵³

8.19. Poslední vůle ovdovělých žen

Když se ovdovělá žena, z jejíhož předchozího manželství pocházel syn, provdala za ovdovělého muže, z jehož předchozího manželství pocházela dcera, narodilo se jim pak několik dětí a manžel pak ve své poslední vůli určil některými částmi svého kapitálu jednoznačně svou manželku, která později před svou smrtí určila jejich dědicem svého syna, kterého měla s předchozím chotěm. Avšak její potomci, které měla s otčímem tohoto syna, měli otázku, jestli jmenovaný kapitál neměli získat pravděpodobněji oni vzhledem k tomu, že na rozdíl od staršího bratra jsou vlastními příbuznými zesnulého muže. Na tuto jejich otázku přišla odezva, že konečné pořízení je závazné z důvodu, že je povoleno, aby se vším, co jednoznačně žena získala darem, zacházela v konečném pořízení podle sebe.³⁵⁴

³⁵¹ Tamtéž, s. 312.

³⁵² Tamtéž, s. 313.

³⁵³ Tamtéž, s. 313.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 313.

8.20. Ženy – normy o nich ve svazku manželském, majetku darovaném při sňatku, zlepšení špatného a rozvedení svazku manželského

V případě, že vdaná žena podá důkaz, že jí je její manžel nevěrný, dopouští se otravování pomocí látek nebezpečných organismu, povstávání, krádeží, odvlеченияmi, existence vyšší než svůj stav, v přítomnosti manželky spojování se s dalšími lidmi, připravování nástrah na ni za pomoci šavle, látek nebezpečných organismu... a uplatňování důtek, je jí dovoleno, aby ho zavrhl a získala nazpátek jak jmění, které dostala před sňatkem, tak jmění, které dostala při sňatku, v situaci, kdy bude dokázán alespoň jediný z výše jmenovaných skutků.³⁵⁵

Také muž je oprávněn, aby svou manželku zavrhl a zůstalo by mu v držení její jmění, které jí bylo darování při uzavření manželství, v situaci, kdy je mu nevěrná, provádí otravování pomocí látek nebezpečných organismu, zabíjení, odvlечения, znesvěcení, podporování zlodějů, aniž by o tom choť věděl nebo proti jeho nařízení, je přítomná na slavnostních hodováních, kde jsou neznámí lidé, aniž by je s ní něco vázalo, neopodstatněně spí na jiném místě, navštěvuje zábavy, aniž by to její choť schvaloval, usiluje o existenci svého chotě, dělá nekalosti či je jí známo, že probíhají konspirátorská úsilí, aby se uskutečnilo povstání vůči panovníkovi, v situaci, že troufale ublíží sobě či svému choti, a stačí, když bude dokázán alespoň jediný z výše jmenovaných skutků.³⁵⁶

8.21. Situace, kdy má žena oprávnění vést jmění, ačkoli je vdaná

Když se muž ocitne v situaci, ve které nemá způsobilost, aby činil starost o domov a vše další k němu příslušející, nebo to opomíjí z důvodu, že je starší, churavý, pozbyl soudnost, způsobilost hovořit, je nutné, aby byl v izolaci, což se dělá u bláznů, zběsilých, lidem, kteří prodělali cévní příhodu, trpí malomocenstvím, poranil si nebo pozbyl končetiny či si to udělal on (zahálčivost, soutěžení v zábavě vrhcáby...), představuje se jako smysluplnost, že zákonná choť, když je obdařena obezřetností, prozřetelností a poctivostí, začne s činěním, organizováním a určováním, aniž by jí v tom nějaký jev překážel, o všem, co se vztahuje na zpeněžování předmětů, koupí a jiná srovnatelná působení, která předtím příslušela jejímu choti, a shodnou závaznost představuje situace, kdy muž naprosto moudrý, aniž by trpěl

³⁵⁵ Tamtéž, s. 313-314.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 313-314.

nemocí, poraněním a kteroukoli nevýhodou, úmyslně a otevřeně postoupí manželce vedení výše jmenovaných záležitostí.³⁵⁷

8.22. Zlákání a odvečení děvčat a ovdovělých žen a obelhávání těchto skutků

Předpisy o obelhávání žen se dočkala podoby vyhotovení již dříve, protože však nezůstala v paměti, byla nově vypracována.³⁵⁸ Z důvodu, že mnoho nerozvážných lidí a mnoho lidí s nevyplněnou existencí a zdržováním se v krčmách, plýtváním vlastních předmětů a jmění, bez věnování se zaměstnání, si osvojilo obelhávání a zlákáni ženských potomků všech generací, spřízněných s počestnými rodinami či děvčata, která mají v umístěná v péči či osvojena, a ovdovělé ženy nikoli pro společný oddaný svazek manželský, nýbrž pravděpodobněji pro mrhání financemi těchto žen, byla určena pravidla, která jsou v následujících osmi podkapitolách.³⁵⁹

8.22.1. Zlákání dívky umístěné ve vlastní péči

V případě, kdy muž jmenovaných nedobrých vlastností zláká potomkyni, kterou mu jiní umístili do péče, dostanou oba vykázání z té městské oblasti na pět desetiletí. Po tento čas nelze, aby jak muž, tak žena obdrželi cokoli, co by se týkalo pozůstalosti, která by se na ni vztahovala. V případě, že muž skoná dříve, než uběhne výše jmenovaných pět desetiletí, je ženě dovoleno, aby přišla do městské oblasti natrvalo. Jestliže nastane situace, ve které rodina této ženy získá na členech funkce přísežní možnost jí nějakou věc darovat, dostane ji, avšak k žádným jiným předmětům se nebude vztahovat její právo. V případě, kdy se pár o jmenovaných pět desetiletí později ocitne v městské oblasti natrvalo, nelze, aby ženinu rodinu o cokoli prosili, musejí se živit pouze svým zaměstnáním.³⁶⁰

8.22.2. Zlákání ovdovělé ženy, na kterou už se nevztahuje rodičovská kompetence

Člověk, který se odhodlá a zláká ovdovělou ženu, která s nikým nebydlí, dostane on i ovdovělá žena vykázání po čas jednoho desetiletí.³⁶¹ Jmění, které vlastní ovdovělá žena, přejde rodině jmenované ženy a od této rodiny nezíská muž ani ovdovělá žena žádnou věc.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 313-314.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 315.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 315.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 315-316.

³⁶¹ Tamtéž, s. 316.

Jedině v situaci, kdy žena projeví po kratší době než výše jmenované desetiletí přání žít v městské oblasti znovu natrvalo, jestliže ten muž zesnul, či v jeho doprovodu o jmenované desetiletí později, náleží jim možnost obdržet nějaké množství z ženina kapitálu jediné v případě, kdy jim radní městské oblasti udělí milosrdenství, jejich právo se však nebude k žádné věci vztahovat.³⁶²

8.22.3. Zneužití děvčat a ovdovělých žen

V případě, že nějaký muž zneužije na jakémkoli místě děvče, kterému je méně než dvanáct let, či děvče nad jmenovaný věk či ovdovělou ženu na území budovy, chrámu či na jiném místě, na kterém je možné, aby se s ní zamkl v nějaké místnosti, a tam se bude snažit o její zlákáni, dostane trest smrti či vykazání z městské oblasti natrvalo v případě, kdy s úspěchem uteče.³⁶³

8.22.4. Obelhání mladého muže

V případě, kdy žena za pomoci úskočnosti přiměje jakéhokoli mužského potomka, mužského sourozence... slušné osoby k situaci, kdy se s ní skrytě ožení, nezaměnitelně prohlásí, že se s ní ožení či v její přítomnosti opustí domov, aniž by to jeho rodina tušila a jeho věk by byl maximálně sedmnáct let, dostanou oba na pět desetiletí vykazání z městské oblasti se shodnými okolnostmi, které jsou uvedeny výše v podkapitole *Zlákáni dívky umístěné ve vlastní péči*. V případě, že se však muže již netýká závislost na rodině, tak se zmíněný nerozum připisuje jediné jeho osobě.³⁶⁴

8.22.5. Povinnost poručníka vypravit svatbu zletilým osiřelým dětem a postup při jeho otálení

V případě, že někdo z rodiny či někdo jiný dostane do poručnictví osiřelé děti (jak chlapce, tak dívky), do jejichž vlastnictví spadají jistá jmění, a ohledně vypravení svatby těchto dětí se vyskytne jeho otálení z důvodu, že díky kapitálům svých svěřenců získává prospěch, dostaví se tyto děti k nějakému členovi funkce přísežných, faráři či k jinému duchovnímu, kterému se již dříve svěřovaly, a jmenovaní lidé následně předloží radním městské oblasti, že tyto děti chtějí vstoupit se svými partnery do manželství. Radní městské oblasti v návaznosti na to

³⁶² Tamtéž, s. 316.

³⁶³ Tamtéž, s. 316.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 316.

zajistí vypravení sňatku, aniž by brali zřetel směrem ke skutečnosti, že poručník proti tomu protestuje.³⁶⁵

8.22.6. Platnost těchto předpisů podle věku

Veškeré předpisy, které jsou jmenované v předchozích pěti podkapitolách, žádným způsobem neomezují osoby, kterým je více než třicet let.³⁶⁶

8.22.7. Ztrestání osob, které obstarali zlákaní nebo zneužití

V případě, že se určité osobě dokáže, že obstarala zlákaní či uzavření manželství, aniž by to bylo oznámeno rodině a jiným lidem, dostane vykázání z městské oblasti po čas pěti desetiletí.³⁶⁷

8.22.8. Potrestání otců a matek, kteří postupovali v rozporu s výše zmíněnými předpisy

V případě, že otcové a matky a jiní členové rodiny navedou chlapce, děvče či ovdovělou ženu, aby přestoupili výše jmenované zákony, budou muset uhradit městu či vesnici, ve které žijí, takové finance, jaké se rovnají části pozůstalosti, která náleží chlapci, děvčeti nebo ovdovělé ženě.³⁶⁸

8.22.9. Výše zmíněné předpisy nejsou v nesouladu s výsadami města

V případě, že existuje vyslovení, že žena sama rozhoduje o tom, jestli se provdá či neprovdá za muže, kterého si přeje, vyjadřuje to následující – není možné, aby ženu kdokoli tlačil ke svatbě s jakýmkoli mužem. Není také možné jakéhokoli člověka tlačít k uzavření sňatku za pomoci teroru. V případě, že nastane situace, ve které nějaký muž zláká/zneužije děvče/ovdovělou ženu, nemá tento muž příležitost, aby se ubránil díky výsadám města.³⁶⁹ Je to z důvodu, že člověk, který přestoupí ustanovení, nemá nárok chtít, aby ho ustanovení ubránilo. V případě, že nějaký muž zláká nebo zneužije ženu, tak již zprostředkováním tohoto činu se na ženě domáhá za pomoci teroru, aby si ho vzala. Rovněž v situaci, ve které by žena k tomuto činu vyslovila skrytě svolení, je stanoveno, aby tento čin považoval za zneužití a zlákaní. Též verdikt, podle kterého je pro děvče, které bylo zlákáno, povinnost stanout na

³⁶⁵ Tamtéž, s. 316.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 316.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 316.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 317.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 317.

místě, kde z jedné strany vedle ní bude muž, který ji zlákal, a z druhé budou její otec a matka, se vztahuje pouze na muže, kteří jsou slušní a poctiví. Ačkoli by se děvče za těchto okolností rozhodlo zůstat s ním, beztak z důvodů jmenované agrese žena nezíská vlastní část pozůstalosti, a v případě, že by ji získala, tak jedině v situaci, kdy by se nad ní její otec a matka slitovali.³⁷⁰

8.23. Normy

8.23.1. Norma o sexuálním zneužití žen

V *Právní knize města Brna* je uvedena norma, která se týká případů, kdy byly ženy sexuálně zneužity.³⁷¹ Tato norma říká, že pokud by se stalo, že by byla žena nebo dívka zneužita nebo okradena a do dvou týdnů by se dvěma muži z panského stavu byla ubráněna od zneuctění, že se bránila hlasitým voláním, tak se měla zbavit provinění, za které by jí hrozilo použití žhavého železa. Pokud se však muž, který ji zneuctil, nezbaví provinění, tak přijde o hlavu, nicméně když ho zneužitá žena nebo dívka se sedmi muži z panského stavu do dvou týdnů překoná, tak se ten muž nedovolí zbavit provinění u soudní instance nebo přijde o hlavu. Když se ale stane, že nevěstka prohlašuje, že ji nějaký muž zneuctil, je povinností radních, aby uznali, že mluví skutečnost a náleží jí oprávnění.³⁷²

8.23.2. Norma o mincích

Norma o mincích zní následovně – v případě, že ve státě bude vydána nová měna, tak bude určeno, že ta předchozí, která byla dříve na jejím místě, nebude již dále platit a její působení se dostane ke konci, či kdyby v nadcházejícím období existovaly obě, tak u sezdaného páru, tak situace vypadá tak, že v případě, že muž, jehož domovem je městská oblast, najde zde někoho u manželky určité provádění, je doporučeno, aby se nechal zavolat k místu soudce a radní a byl by oznámen verdikt.³⁷³ Pokud se však přihodí, že muž skoná či žena uteče, může její choť žádat, aby byl ubráněn před proviněním těchto dvou lidí, aby skončil, aniž by se provinil. Když však muž nebo žena budou po ublížení na zdraví, které zůstane trvalé, tak když

³⁷⁰ Tamtéž, s. 317.

³⁷¹ Edice – Přílohy – II. – Nejstarší soubor brněnského městského práva (z počátku 30. let 14. stol) v rozšířeném podání notáře Jana (1353) – [A a]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 453. ISBN 80-7029-041-2.

³⁷² Tamtéž, s. 453.

³⁷³ Edice – Přílohy – II. – Nejstarší soubor brněnského městského práva (z počátku 30. let 14. stol) v rozšířeném podání notáře Jana (1353) – [B a]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 456-457. ISBN 80-7029-041-2.

jsou zadrženi a dokážou mužovu vinu za pomoci sedmi pozorovatelů, tak bude muž za zlé odsouzen k smrti.³⁷⁴

8.23.3. Norma o odsouzených a vystěhovaných

V případě, že dojde k situaci, kdy bude nějaký člověk soudem uznán vinným nebo bude panovat obava, že někoho úmyslně zabil, stane se jeho povinností uhradit sumu třiceti marek nebo přijde v době dlouhé rok o vlastnictví, které bude mít stejnou cenu. Z toho získá jeho choť deset marek, padesát navrhovatel, tři soudní úředník, dvě případnou Brnu a to, co bude vyšší než výše zmíněná částka, dostane pomocnice v domácnosti a jeho potomci.³⁷⁵

8.23.4. Norma o výrobcích sladu

Předchůdci výrobců sladu získali poté, co žádali radní, určení, že nikdo z výrobců sladu ode dne syna svaté Jorgy ke dni žen (mariánskému dni) nemá produkovat slad. Pokud by se stalo, že budě někdo z nich v průběhu výše zmíněné doby přistižen při výrobě slad, tak ho ztratí a polovinu z něj by získalo Brno a polovinu soudní úředník.³⁷⁶

8.24. Verdikty o usilování o náležitá oprávnění v brněnské městské oblasti

Záznamy v *Právní knize města Brna* o lidech, kteří usilovali o náležitá oprávnění na území brněnské městské oblasti, zahajuje úsek, který se vztahuje k justičnímu procesu, a je zde také zmíněno, jakou metodou, v jaké době a v jakém prostoru se mají konat.³⁷⁷

8.24.1. Setkání navrhovatele a obžalovaného v záležitosti obžalování žen, které měly zaříkáváním a čáry obstarat zavraždění

Pokud se sešli navrhovatel a obviněný v záležitosti obžalování žen, které měly zaříkáváním a čáry obstarat zavraždění, to vypadalo například takto – jeden mladý muž v oblasti Lautscheins byl churavý a přivolal k sobě svého otce a několik poctivých mužů a řekl jim, že na tuto chorobu zakrátko skoná, a to z důvodu, že ho dvě jím přesně uvedené ženy uhranuly nebo

³⁷⁴ Tamtéž, s. 457.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 459.

³⁷⁶ Edice – Přílohy – II. – Nejstarší soubor brněnského městského práva (z počátku 30. let 14. stol) v rozšířeném podání notáře Jana (1353) – [E]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 479. ISBN 80-7029-041-2.

³⁷⁷ Edice – Sentencie *Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte* – [A] – [DE ACTIONIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 163. ISBN 80-7029-041-2.

špatným způsobem zaklely. Mladý muž doopravdy později v důsledku tohoto neduhu zesnul a jeho otec pak podal na zmíněné ženy žalobu, že mu zabily zavražděním syna svými zaříkadly.³⁷⁸ Tyto ženy se ale zeptaly, jestli se musí vyznávat z osočení, které je vedené proti nim a které je vinné ze zavraždění, přestože si celý svůj život počínají ve shodě s představou, jak ctihodná je pozice žen, a rovněž za celý svůj život je nikdo neobvinil z takového špatného skutku a také, že mrtvola muže po prozkoumání přísězných (těmi mohli být ustavení lidé, pozorovatelé...) se zjistilo, že muž nebyl nijak vražedně poraněn, ani zasažen, což u zabití předpisy určují jako nutnost. U této otázky se rozsoudilo, že se (bez zřetele na výpověď muže a obvinění, které podal jeho otec) nepovažuje za přijatelné podávání výpovědí žen (v případě, že výroky, které pronesou, považována za skutečnost), která představuje podle legislativních ustanovení metodu o vyznávání se ze zabití zavražděním. Avšak z důvodu znění univerzálního zákona civilního ustanovení uvádí, že každý obviněný má povinnost se k obvinění vyjádřit, a to vzetím, či zavržením, je pouze nutné, aby ženy vypovídaly a ospravedlnily se běžným slibem.³⁷⁹ Jelikož však, pokud se jedná o špatnosti, se vymáhá, aby argumentace byly tak srozumitelné, jak je to možné, a daleko pečlivější oproti civilním přím, tak když se řeší uhranutí a analogická klamání (což se zpravidla koná v největším možném utajení), představuje nutnost podložení se tím, vytváří předpoklad – jestli žena měla milenecký vztah s mužem, a jestli v přítomnosti spolehlivých lidí, se o výše zmíněném muži vyjádřila, že v případě, že něco neuskuteční či toho nezanedá, zbaví ho života, a zvláště v případě, že běžně uplatňovala zaklínání a během toho ji v nějaké době někdo přistihl. Zmíněná žena má (v situaci, která je jako výše zmíněná) povinnost se – pokud je na ni podána žaloba – ospravedlnit za přítomnosti pozorovatelů takovým způsobem, jako by někoho zavraždila. Je to z důvodu originality jednotlivých situací – ne u všech je nutné shodně energický způsob prokazování a ospravedlnění je různé podle vázanosti na typ záležitosti.³⁸⁰

8.24.2. Možnosti žen podat žalobu na vykonavatele kurately

Další záznam se týká skutečnosti, že také ženám bylo umožněno podat žalobu na osoby, které vykonávaly kuratelu (opatrovnictví nebo poručnictví).³⁸¹ V oblasti Gosteel došlo k situaci, kdy lidé, kteří měli v poručnictví děti a vlastnictví, vznesli prosbu o pomoc k přísězným v rozporu s určitými ženami. Tyto ženy měli výše jmenované lidi osočovat, že tito lidé nejsou

³⁷⁸ Tamtéž, s. 163.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 163.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 163.

³⁸¹ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [C] – [DE CURATORIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 198. ISBN 80-7029-041-2.

pečliví a nesmyslně rozhazují kapitály, které jim bylo dáno, aby se o něj starali. Ti lidé tak přísežné prosili, aby přísežní tyto ženy donutili k nevyjadřování se a napomenuli je. Přísežní z tohoto důvodu zjišťovali, jestli má tato prosba odůvodnění, či jestli je povinností přísežných pro tvrzení jmenovaných žen zahájit šetření, jestli jsou jmenované osoby s funkcí poručnictví ledabylí. Zmíněná záležitost se dočkala následujícího vyslovení se – jelikož i přísežní si přejí vhodnou péči o vlastní jmění a vlastní potomky po smrti přísežných, je jejich povinností důkladná pozornost k vlastnictví a potomkům těch, kteří zesnuli, než jejich potomci dospěli. To je důvod k nutnosti umožnit předkládání obžalob z pochybnosti nad prováděním kurately také ženám, které jsou tím vázány s vážností, která má svůj původ v nevzdálené rodině, tedy matka, babička, sestra a další žena, a zároveň také ženou, která sice není členkou rodiny, ale arbitr a přísežní u ní poznají, že s rodinou má pevný a skutečný vztah. Všem těmto výše zmíněným ženám tak bylo umožněno v takové záležitosti někoho obžalovat.³⁸²

8.24.3. Nevěra muže a nevěra ženy

Jiný záznam se týká situace, kdy muž, který je sezdán se ženou, ale má zároveň pohlavní styk s jinou ženou. V případě, že muž, který žije v manželství se ženou, soud dokáže pohlavní styk s ženou, která není provdána, tak tento muž nehradí peněžité trest. Avšak v situaci, kdy dojde k přistižení muže se ženou, která žije v manželství s mužem, tak dostane přistižený muž ztrestání, které bude uvedeno v obžalobě, kterou podal její choť.³⁸³

8.24.4. Malý peněžité trest pro ženu, která žije v manželství

Další záznam informuje o malém peněžitém trestu pro ženu, která žije v manželství.³⁸⁴ Lidé z oblasti města Bzenec se mluvením zeptali na následující – choť jednoho muže z tohoto města podala k soudní instanci obžalobu na nějakého muže, který jí měl odcizit šest stříbrných denárů, které měla ve váčku, a ona to chce prokázat v harmonii s ustanovením. Muž, kterého označila za zloděje, byl zadržen, avšak v soudním procesu, ve kterém mělo padnout vynesení rozsudku nad ním, žena uvedla, že si již nepřeje na něj podávat žalobu, a to z důvodu, že výše jmenovaných šest krejcarů našla tam, kde byly předtím umístěny. Soudcem bylo pak vzneseno zeptání se, jak vysoký bude peněžité trest, který mu musí žena, nebo její choť uhradit. A zodpovězení, které mělo finální závaznost, bylo následující – choť

³⁸² Tamtéž, s. 198-199.

³⁸³ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [E] – [DE EMENDIS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 224. ISBN 80-7029-041-2.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 233.

této ženy, nemusí hradit žádný finanční trest z důvodu, že případ své manželky nepřenesl na vlastní osobu. Žena není hlavním vlastníkem jmění, není tak možné, aby hradila náhradu či poskytovala uhrazení justičních výdajů z vlastnictví svého chotě větší množství než cena tři nepatrné peněžité tresty. V případě, že soudce má zájem o vzetí této částky, má mu to uhradit ve formě finančního trestu choť jmenované ženy. Ten však považuje za uspokojivé potrestání skutečnost, že jeho choť pronáší nepravdivé tvrzení.³⁸⁵

8.24.5. Loupeže a způsob řízení jejich šetření

Dále se zde objevuje záznam, který se vztahuje k loupežím a způsobu řízení, jaký je pro jejich šetření nezbytný.³⁸⁶ Radní města Chrumnava předložili záležitost, ve které bylo obyvateli zmíněného města odcizeno z jeho klece pro drubež sedm kuřat. Tohoto muže vyzval kastelán, aby k němu přišel. Muž tak udělal a kastelán se ho ptal, jestli je možné, jestli by zvládl odhalit zloděje. Muž odvětil, že to se spolehlivou určitostí netuší, nicméně v případě, že by výpověď ženy představovala nepochybnost, bylo by v jeho schopnosti podat potvrzení o místu, na které se kuřata dostala. Kastelán na základě zmíněné odezvy oslovil přísežné s nárokem k vyhlášení, jestli tento muž musí člověka, o kterém si myslí, že je tím zlodějem, u soudní instance neskrytě obžalovat. Záležitost byla vyřešena tak, že z důvodu, že ve zmíněné situaci není možné, aby ženy vypovídaly, nedá se výše jmenovaného nabádat k podání obžaloby otevřeným způsobem, když o to nestojí. Avšak jelikož výše jmenované svědectví velmi působí tak, že k loupeži došlo, je povinností přísežných, aby skrytě nechali oloupeného a muže, který by mohl být zlodějem, vypovídat a obviněného zapsat, jestli v minulosti jeho jednání nebylo poctivé či kvůli možnosti, kdyby v pozdější době vystupoval ve srovnatelné záležitosti, jelikož přísežní s prozítkostí a obezřetností jsou povinni člověka, který se dopustil nezákonné činnosti, prověřovat v rámci šetření a jakmile skončí, tak ho neprodleně vykázat ze spolku pobožných lidí zaprvé podle činu, a to z důvodu, že bývá mnohdy delší čas zatajován, než je vysvětlen, a za druhé je také jejich úkolem stejně zohlednit mnohé předpoklady a patrná mínění, která pocitují oni a další před nimi varují.³⁸⁷

8.24.6. Záznamy o pozůstalosti

³⁸⁵ Tamtéž, s. 233.

³⁸⁶ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [F] – [DE FURTIS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 245. ISBN 80-7029-041-2.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 245-246.

Následující záznam pojednává o pozůstalosti.³⁸⁸ Nejprve ten, který se týká zákonných dědiců, jejichž otec a matka své manželství ukončili rozvodem. V případě, že muž či žena, kteří patřičně uzavřeli církevní sňatek a důvěřují v možnost společného života ve skutečném manželském soužití a přece však tomu tak není a posléze svůj manželský svazek ukončí rozvodem, jehož příčinu mohou představovat mimo jiné vlastní nebo závazková spřízněnost či další ospravedlněný podnět, a rozvod se uskutečnil tak, jak stanovují náboženské předpisy, tak veškerí potomci, kteří se před jeho konáním narodili a byli počati, představují zákonné potomky a mají nárok na část pozůstalosti, kterou zanechali jejich rodiče, jelikož díky přesvědčení, ve které měli důvěru, že jim umožňuje zákonité soužití, ačkoli bylo, aniž by to tušili, protiprávní, jsou tito potomci zákonní.³⁸⁹

Druhý záznam pojednává o skutečnosti, jestli potomkům, kteří přišli na svět předtím nebo potom, kdy mělo být datum porodu, náleží část z pozůstalosti stejně jako těm, kteří spatřili světlo světa ve stanovenou dobu. V něm je uvedeno, že normy několika území sice určují, že žena, která je poprvé těhotná, má být v jiném stavu maximálně třicet devět týdnů a žena, která již má nejméně jedno dítě, čtyřicet či jednačtyřicet týdnů a v případě, že dítě přijde na svět v jinou než určenou dobu, nebude disponovat nárokem na pozůstalost, ale s ohledem na tradice, dodržované v Brně od vždy, se výše jmenovaná norma označuje více jako nepatřičná. Z toho vyplývá, že všem dětem, včetně těch, které jejich matky porodily v jinou než předpokládanou dobu a jejichž otec a matka žijí v manželství, které bylo spořádaným způsobem uzavřeno, zůstane nárok na část z pozůstalosti.³⁹⁰

Třetí záznam se týká skutečnosti, v jakém sledu jsou za sebou narozené děti v oblasti pozůstalosti. V případě, že žena, v jejímž vlastnictví je zděděná pozůstalost po jejích starších příbuzných, nepřežije narození svého potomka, kterého má se svým manželem, znamená to, že v případě, že se zmíněný potomek mohl nějakou dobu dívat na čtyři zdi místnosti, bude příslušný části vlastnictví matky. Když ale potomek nepřežije, získá jeho i ženinu pozůstalost otec. Takto vypadal verdikt nad obyvateli nějaké vesnice.³⁹¹

8.24.7. Soudní vykonavatelé a jednoduché a nedůležité výrazy

³⁸⁸ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [H] – [DE HEREDITATIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 261. ISBN 80-7029-041-2.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 261.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 261.

³⁹¹ Tamtéž, s. 261.

Další záznam se týká soudců a skutečnosti, že jednoduché a nedůležité výrazy nejsou důvodem k porážce ve sporu.³⁹² V soudním procesu proti sobě stály dvě ženy, jejichž spor se týkal nějakých peněžních závazků. Právní zástupce jedné ženy položil té protější otázku, jestli může to, co vypověděla, doložit zmíněním pozorovatelů. Žena, aniž by to promyslela, odvětila, že jejím přáním je vypovídání půle veškerých obyvatel z tohoto území. Právní zástupce se pak zeptal soudního vykonavatele, jestli v situaci, když jmenovaná žena neoznačí soudu pozorovatele, kteří by tvořili půl veškerých obyvatel komunity, stane se v tomto sporu poraženou.³⁹³ Ve zmíněné záležitosti došlo k následujícímu rozřešení – kvůli jmenovaným a srovnatelným výrazům není možné, aby se člověk ve sporu stal poraženým (nezáleží na tom, jestli výrazy vyslovil navrhovatel nebo obviněný), rovněž není možné, aby omezovaly, jen směřují k situaci, kdy ten, kdo je vyslovil, pozbyde nároku spravit nebo zrušit úřední nebo procesní omyl během procesu u soudu. Jakmile se to vyřeší, spor se vyvíjí dále tím způsobem, jaký určuje ustanovení, a jestli vyslovené výrazy byly vyjádřeny jednoduše a neuváženě. Když se ale člověk řekl zarytým a umíněným způsobem, je možné, aby část, která je vyslovila, se dočkala prozatímního odmítnutí podobného takovému, ve kterém by obviněný pro finanční závazky jízlivým nebo troufalým způsobem obžalobě pravil, aby si pořídil další váček, či nějakou srovnatelnou výpověď. Také srovnatelné výrazy vyslovené libovolným způsobem při závěrečném líčení u soudní instance mohou způsobit, že osoba, která je vyslovila, může ve sporu jak zvítězit, tak se stát poraženou.³⁹⁴

8.24.8. Příslušníci židovského obyvatelstva, odcizení a trestní spor

Další záznam pojednává o příslušnících židovského obyvatelstva a týká se odcizení a trestního sporu.³⁹⁵ Jedna žena, příslušnice brněnského městského stavu, zjistila, že z její místnosti zmizelo několik jejích předmětů. Od lidí, kteří bydleli vedle ní, se pak dozvěděla, že v budově se pohyboval neznámý muž židovského vyznání. Tito lidé jí také řekli, jaký oděv měl muž na sobě a jak vypadal. Jmenovaná žena to považovala za pravdivé, převlékla se a vydala do městské části, ve které žili Židé, a zjišťovala, kde se v ní zmíněný muž nachází, a to

³⁹² Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [I] – [DE IUDICIIS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 284. ISBN 80-7029-041-2.

³⁹³ Tamtéž, s. 284-285.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 285.

³⁹⁵ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [I] – [DE IUDAEIS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 289. ISBN 80-7029-041-2.

pomocí znaků, které jí řekli lidé, kteří bydleli vedle ní. Nakonec ho uviděla, protože jí ale unikl, tak ho již poté neobjevila. Z tohoto důvodu se proto vydala k židovskému soudnímu vykonavateli a domáhala se zadržení tohoto muže židovského vyznání z důvodu, že jí odcizil předměty, které patří jí. Tento soudní vykonavatel se ale o tomto odcizení dozvěděl ještě před tím, než se jmenovaná žena k němu dostavila, a muže židovské víry při pokusu o únik chytil a svázal mu ruce. Jakmile to ženě bylo oznámeno, sdělila soudnímu vykonavateli, jak vysoký byl počet marek krejcarů Prahy, jaký byl váček, ve kterém se nacházely, jaký byl počet solidů Vídně v dalším váčku a také popsala svrchník, klenoty a různé jiné hodnotné předměty.³⁹⁶ Soudní vykonavatel z toho důvodu přikročil k probrání bedny tohoto muže židovského vyznání a zjistil, že se v ní nachází určitý počet krejcarů a počet solidů Vídně, který se rovná počtu, který žena oznámila, uvnitř dvou váčků, svrchník a jiné předměty, které souhlasí s charakteristikou, již jmenovaná žena prve sdělila. Muž židovské víry se po zatčení u soudní instance bránil, že předměty, které u něj soudní vykonavatel objevil, mu někdo dal v podobě záruky a on neměl tušení, že jmenované předměty pocházejí z uloupení, a vzal si je ve stavu záruky. To měl v úmyslu doložit tím, že bude o tom ujišťovat formou slavnostního slibu na předměty dané do záruky způsobem, který uvádějí také ustanovení a výsady židovského obyvatelstva. Podle nich totiž v případě, kdy člověk křesťanské víry obviní člověka židovského vyznání ze vzetí záruky, která byla ve vlastnictví tohoto člověka židovské víry, skrytým způsobem či použitím fyzické moci, má tato osoba židovského vyznání ujišťovat formou slavnostního slibu na předmět ze záruky tím, že v době, kdy ji pojal do svého vlastnictví, neměl tušení o tom, že ji někdo uloupil či si ji za pomoci fyzické moci vzal. Jmenovaná žena však prohlašovala, že nepatří mezi tradici skutečnost, že by lidé ukládali židovským obyvatelům v podobě záruky finance místo jiných financí a obvykle se také váčky neukládají v podobě záruky. Mimoto žena poukázala na to, že vzhledem k tomu, že nepochybně sdělí, jaké zaručené symboly mají hodnotné předměty, které soudní vykonavatel objevil v mužově bedně, by nepředstavovalo vhodnost, aby bylo v soudním procesu rozhodnuto, že je lupičem. Členové komise – jak křesťané, tak Židé – z toho důvodu určili dobu, během které se uvažovalo o výše zmíněných prohlášeních. Podezřelý muž židovské víry dostal pokárání a po podnícení, že by být mohl z důvodu cíle dovědění se skutečnosti trýzněn, vykonal doznání z odcizení výše jmenovaných předmětů a také to, že mu při tom pomáhal Matouš, muž křesťanského vyznání. Ten od něj dostal částku šesti marek, které náleží k ostatním odcizeným financím. Jmenovaného Matouše podle výše zmíněného

³⁹⁶ Tamtéž, s. 289.

prohlášení zadrželi a on ho odsouhlasil.³⁹⁷ Zbývající židovské obyvatelstvo uvádělo, že zmíněné prohlášení muže židovské víry není vůbec významné, poněvadž se uskutečnilo jen za přítomnosti přísedících křesťanské víry a tím pádem se ho v tu chvíli nedověděli příslušníci komise, kteří vyznávají judaismus. Avšak všichni radní (celkem jich bylo dvacet čtyři) vynesli verdikt (i přesto, že židovské obyvatelstvo vzneslo výhradu) z důvodu, že příslušník židovské populace sdělil zločin člověka křesťanské víry, který uvedl skutečnost obžaloby, která byla podána na muže židovského vyznání.³⁹⁸ Verdikt zněl, že obžalovaný židovské víry má být oběšen podle toho, že se sám doznal jen v přítomnosti lidí křesťanské víry. To dokazuje, že i přes povinnost prokázat vinu před příslušníky křesťanské a příslušníky židovské víry se všemi náležitostmi předpisů naprostým potvrzením o vině skutkem, situací, kdy je člověk zadržen při konání skutku odcizení a také odcizením. O vině uvedeného zadrženého židovského vyznání po odchodu soudního vykonavatele židovské víry z města proto rozhodl soudní dvůl křesťanů a žid byl popraven. Když pak ale Brno navštívil příslušník panského stavu z Landsteinu, který byl ve funkci hejtmána Moravy, soudní vykonavatele pokáral, že poprava člena židovské víry, který vykonával úlohu sloužícího úřadu, který spravoval osobní majetek makraběte, nebyla v souladu s ustanovením. Soudní vykonavatelé ale namítli, že nad ním vynesli rozsudek na podstatě tradic tohoto města. Řekli také, že výsady o ustanoveních města obsahují, že když bude nějaký člověk bez rozdílu zadržen během odcizení předmětů s hodnotou šedesáti stříbrných peněz, má se pověsit. Jelikož se to vztahuje na všechny lupiče, náleží pravomocím soudních vykonavatelů naprostý nárok všechny zbojníky, včetně těch chycených s kořistí a těch, kteří učinili doznání, odsoudit k smrti a vykonat rozsudek výše zmíněným způsobem, a to z důvodu, že výsada neobsahuje vážnost panovníka zamítnutí této pravomoci. Tuto reakci vzal vykonavatel hejtmanského úřadu zavděk a již o tom nehovořil.³⁹⁹

8.24.9. Sliby a rozpor ohledně pozice žen

Další záznam se zabývá sliby ve smyslu přísahání a slibu, který se vztahoval na zasloužený rozpor ohledně pozice žen. Justiční instance oblasti města rozhodla, že muž a žen, jejichž povinností je podání slibu na zaslouženou růžnici, tak v případě, že během slibu zmýlí, stanou se v tomto sváru poraženými.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Tamtéž, s. 289-290.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 290.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 290.

⁴⁰⁰ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [I] – [DE IURAMENTIS].

8.24.10. Závazky pastevců a možnosti svědectví

Další záznam se věnuje závazkům, které museli plnit pastevci, dohlížením na houf ovcí, včetně těch, které se pasou.⁴⁰¹ Obyvatelé několika obcí na venkově mnohokrát kolegiu říkali, že jim vadí, pokud jde o závazky pastevců, to, že v tomto smyslu jsou vybaveni více znalostmi oproti příslušníkům měšťanského stavu a také dostali informace o následujícím. Když se pastevci nepodaří přivést nějaké ovce, za kterými šel, musí tyto ovce uhradit. Avšak odcizené nebo vlkem zahubené finančně nehradí v případě, kdy bude mít jednoho pozorovatele, který potvrdí, že během toho byl hlasitý (snažil se něco podniknout). Je umožněno, aby tento pozorovatel byla žena nebo dítě vzhledem k tomu, že se pastevce objevuje v oblastech lánů.⁴⁰²

8.24.11. Potrestání

Jiné záznamy se týkají potrestání.⁴⁰³ Popisují je povšechně, jak jsou rozčleněny, jednotlivce, kteří se dopustili poklesku, metody provedení přestupku a jiné rozmanité skutečnosti, pomocí kterých vznikly zaznamenané verdikty. Vykonání verdiktu nad ženou, která čeká dítě, se oddaluje do doby, než se jí narodí potomek, a také se v případě, že jde o ni, nekoná prověřování, když je v jiném stavu. Důvodem je, že u vyvíjejícího se dítěte je možné, aby bylo pro někoho užitečné do doby, než ho matka přivede na svět. Na ženě je též možné, aby na ní byl vykonán jen ten typ potrestání, jež jsou považovány, když jde o ženy, za přijatelné. Když se žena na sobě dopustí takového fyzického teroru z důvodu způsobení přerušení těhotenství, obdrží vypovězení.⁴⁰⁴ Když žena připraví své dítě o život, má být odsouzena k smrti takovým potrestáním, které je určeno za zavraždění.⁴⁰⁵

8.24.11.1. Potrestání ženy pro zavraždění vlastního dítěte

FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 295. ISBN 80-7029-041-2.

⁴⁰¹ Edice – Sentencie *Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [O] – [DE OFFICIO PASTORIS]*. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 322. ISBN 80-7029-041-2.

⁴⁰² Tamtéž, s. 322.

⁴⁰³ Edice – Sentencie *Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [P] – [DE POENIS]*. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 326. ISBN 80-7029-041-2.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 328.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 326-328.

Jeden ze záznamů informuje o záležitosti, která pojednává o potrestání za zavraždění dítěte.⁴⁰⁶ Tento záznam obsahuje projednávání o několika ztrestáních. Ačkoli se ani jedno nevykonalo, nařídili radní zanesení této záležitosti z důvodu trvalého upozornění na děti. V oblasti městské části Starého Brna jedna žena nechala záměrně utonout v řece Svratce své dítě, které právě přivedla na svět. Tělo dítěte se objevilo okamžitě po zavraždění a jeho matka byla překvapena takřka u tohoto skutku. Z tohoto důvodu se tato záležitost ocitla před radními města. Všichni z přísězných z léta minulého a z tehdejšího současného (bylo jich celkem dvacet čtyři) navrhovali nejrozmanitější mínění, jak by měla být žena za skutek potrestána. Několik z nich stejně jako přísězní u justiční instace v městské oblasti Starého Brna prohlašovali, že na ženě by nebylo správné vykonávat nějaké ztrestání, a to z důvodu, že vzhledem k tomu, že přivedla na svět potomka, který byl v jejím naprostém vlivu, bylo možné, aby ho zbavila života.⁴⁰⁷ Důvodem mělo být, že každému náleží právo činit svému předmětu cokoli, co si usmyslí. Další ale prohlašovali, že by bylo vhodné, aby jmenovanou ženu odsoudila náboženská justiční instace, nikoli profánní. Jako důvod uváděli, že zabití dítěte náleží spolu se sňatkem a rozvedením svazku manželského k náboženské justiční instaci a ženě dá záchranou absoluci vyslychající kněz, kterému ke jmenované záležitosti přísluší vážnost následujícím způsobem – žena přizná provinění, které vykonala. Nakonec se vyjadřovali ti, kteří byli toho názoru, že tato žena (nazývali ji zlou) by se měla dočkat z důvodu velmi velkého špatného skutku trýznění za pomoci nejnelitostnějšího ztrestání, a to ve větší míře proti obvyklým zabijákům.⁴⁰⁸ A také byli toho názoru, aby žena vzhledem k tomu, že vlastního potomka na základě vlastního utrhačného důvtipu zabila podivným a nápadným způsobem, byla justiční instancí odsouzena také k podivnému a nápadnému rozsudku, který by nad ní byl vykonán, většího proti ženě, která se také dopustila vraždy, a to proto, že zbavila života dítě, které zplodila, přivedla na svět a nosila ho ve svém těle a tím pádem tvořilo díl jí samotné. Po nastínění výše zmíněných postupů řešení se veškerí vykonavatelé funkce přísězných dohodli, že před vynesením rozsudku nad ženou nebo jejím zproštěním je jejich povinností, aby zjistili, jestli žena ve chvíli před vraždou, při ní a po ní byla, nebo nebyla příčetná. V případě, že doktoři a vědci, kteří jsou schopní to zjistit, ji shledají choromyslnou a nepřičetnou, není oprávněno, aby byla potrestána, protože v normách stojí, že v případě provedení nelegálního skutku úmyslně a pochopením, že budou dopady, má být člověk odsouzen, ale v případě, že byl nepřičetný a nechápal dopady, tak ne. Pak norma obsahuje následující – choromyslný člověk nedisponuje chtěním a tak se pokládá za nepřičetného. Všechny přestupky se provádějí

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 328.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 328.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 328-329.

na základě individuálního chtění člověka, když však nebyly provedeny na jeho základě individuálního chtění člověka, nenáleží je potrestat. Další norma zní následovně – každou věc, která je vykonána či vyslovena člověkem, který je v tu chvíli rozčilen zlostí, nelze hodnotit dříve, než by možné vytrvání zmíněného ohledně jeho skutku nebo výpovědi nepředvedlo, že se skutečně jednalo o jeho záměr. Rovněž na zběsilost se má vztahovat to samé jako na zlost. Norma též zmiňuje následující – v případě, že dítě či blázen připraví nějakého člověka o život, nemá se jednat tak, jak to určuje ustanovení Cornelia Sully o zabijácích a travičích, který pochází z roku 81 před naším letopočtem, a to pro důvod, že dítě je chráněno bezúhoností svého záměru a blázna ospravedlňuje skutečnost, že šlo o smutnou souhru poměrů, které ke skutku mířily. V případě, že jmenovaná žena byla příčetná, je povinností, aby dostala potrestání, které by bylo striktnější proti takovému, které by bylo uloženo běžnému člověku, který někoho zavraždil, a to pro důvod, že ustanovení stanovuje, že všechno, co bylo provedeno vůči příslušníkovi panského stavu či jeho potomkovi, otci, členovi rodiny, manželce a dalším lidem, se kterými je spřízněný, je povinností soudit striktněji ve srovnání s tím, čeho se dopustilo na neznámých lidech.⁴⁰⁹ Potrestání jmenované ženy se objevuje v ustanoveních zvláště následujícím způsobem – v případě, že by někdo z rodiny z vedlejší větve, což mohou být bratři, bratřanci z obou větví a jim spříznění (choť, partneři dětí, nevlastní otec, syn ženy, otec ženy a spříznění), měli v úmyslu zavraždit otce, matku, potomky nebo další osobu úzce rodinně spřízněnou a ten, který to úskočně zapříčinil, je mu známo, že došlo ke špatnému skutku, i když je pro rodinu neznámou osobou, má nad ním být kvůli zavraždění vykonán rozsudek za pomoci biče do chvíle, kdy se objeví krev a potom má být zalátán do kůže nejen on, ale také pes, kohout, zmije a opice a s tím vším v tomto vaku vržen do prvního oceánu nebo prvního toku oblasti a také kéž by byl připraven o uskutečnitelnost upotřebení veškerých složek, a to pro důvod nepovolení světa v případě přečkání a nepovolení onoho světa v případě smrti. V případě, že však nějaký člověk zbaví života odlišné lidi, kteří jsou s ním spřízněni rodinně geneticky nebo odlišným způsobem, bude nad ním vykonáno potrestání zavraždění. Názor několika prvních členů přísežního úřadu – žena by se neměla potrestat pro důvod, že s vlastním potomkem mohla jako s předmětem vykonat, co uzná za vhodné – nebylo vysloveno promyšleným způsobem, a to z důvodu, že žádný člověk špatným skutkem nezdokonalí vlastní stav. Tak představuje vědění skutečnost, že stav proviněného se tak poškodí druhým směrem, a to pro důvod strádání potrestání fyzického a hmotného. Také člověk, který nekompetentně něco věnuje, nezmění vlastní stav

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 329.

k hodnotnějšímu pro důvod, že věnováním výše zmíněným způsobem se stává přestupkem.⁴¹⁰ Také názor druhé části příslušního přísežního úřadu, že doznáním při konfesi by žena dospěla k náboženské lítosti, kterou by jí nařídili, se neshoduje s oblastí necírkevního ustanovení pro důvod, že norma jednoznačně určuje této ženě jmenované potrestání. Nebrání tomu také skutečnost, že rovněž v případě, ve kterém by vražda dítěte náležela pouze náboženské justiční instanci, určilo by se k tomu z důvodu vraždy také potrestání profánní. Značný počet ustanovení obsahuje také to, že panovníku-císaři je dovoleno vložit se do náboženské oblasti z důvodu doplnění profánního potrestání k potrestání náboženským osobám, které páchají přestupky náboženského charakteru.⁴¹¹ Pronesený verdikt zahrnuje rovněž fakt, který je náplní dalších ustanovení. V případě, že si žena obstará přerušení těhotenství potratem do doby, kdy uplynulo čtyřicátého dne od chvíle, kdy otěhotněla, má se jí uložit vypovězení. V případě, že ale žena způsobí výše zmíněné v době, kdy už nenarozené dítě má ducha, má se jí uložit ztrestání za zavraždění, které určuje ustanovení Mojžíše.⁴¹²

8.24.11.2. Potrestání ženy, která lidem židovské víry přenechala za peníze svého potomka

Další záznam se týká ženy, která lidem židovské víry přenechala za peníze svého potomka.⁴¹³ Tato žena za pomoci jiné ženy oslovila jednoho muže židovské víry z Brna, jestli by od ní nechtěl koupit jejího potomka, jehož vlasy byly rezavé. Žena řekla, že cena by byla šest marek krejcarů. Ozel, výše zmíněný příslušník židovského náboženství, hrál, že je tím nadšen, hned od něj tyto ženy dostaly finance ve výši tří marek, a on řekl, že má povinnost konzultovat to, že si zakoupí potomka, u židovského duchovního a lidí pokročilejšího věku. Z toho důvodu stanovil ženám setkání s nimi a potomkem následující den v době rozbřesku před dveřmi jednoho sklepení. Tam muž židovské víry skrytě přišel spolu s vlastním soudním vykonavatelem a dvěma členy funkce přísežných, které o celé záležitosti informoval.⁴¹⁴ Když ženy dorazily a před soudním vykonavatelem a členy přísežných se uskutečnila domluva, že potomek bude vydán příslušníkům židovské víry a ženy dostanou částku tři a půl marky, byly ženy na jejich žádost zatčeny a soudní vykonavatel a členové přísežných doporučili přepuštění této záležitosti vykonavatelům funkce přísežných k odpovídajícím posouzení zasedání. Tito vykonavatelé úřadu shledali špatný skutek rozměrným a vyslovili se, že během něj je hodno jen chtění jeho vykonání pokládáno na stejnou váhu jako skutek sám o sobě a u

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 329.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 329-330.

⁴¹² Tamtéž, s. 330.

⁴¹³ Tamtéž, s. 330.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 330.

osoby, která provádí špatnost sám sobě a své postavě, není možné, aby byla klasifikována jako čestná osoba a bytosti, která provádí špatný skutek, a osobě, které je to známo, náleží totožné potrestání. Vykonavatelé úřadu vyhlásili výsledný verdikt, kterým tyto ženy dostaly potrestání skonat k úmrtí. Žena, která chtěla svého potomka vyměnit za peníze, byla živá pochována a druhá vzhledem k tomu, že čekala dítě, zbavena smyslu zrak.⁴¹⁵

8.24.11.3. Potrestání ženy, která připravila vraždu svého chotě a na výkonu se také podílela

Další záznam pojednává o ženě, která připravila vraždu svého chotě a na výkonu se také podílela.⁴¹⁶ Soudní vykonavatel a členové funkce přísězných v Uherském Brodě písemně sdělili, že jsou zmatení z následující záležitosti – jedna žena chtěla, nařídila a za podpory vlastní služebné zavraždila svého chotě ve sklepení jejich domova, zasadily mu dvacet jedna úderů. Nyní se však obě nebrání žádným způsobem, který by je spasil nebo prokázat, že se tohoto skutku nedopustily a ničím se neprohřešily.⁴¹⁷ Proto se soudní vykonavatel a členové funkce přísězných dotazují na způsob, který má být pro tento odporný špatný skutek vykonáno trestem smrti. Dostali odpověď, která nařídila přerážení za pomoci kola. V případě, že by takový strašný skutek byl vykonán mužem, tak by muže nejdříve připoutali za chvost koně, tahali by ho obcí a posléze by nastalo přerážení za pomoci kola. Vzhledem k tomu, že během tažení žen by došlo k odkrytí osobních částí těla, budou se zřetelem na pokolení žen činností před přerážením uchráněny a bude vykonán postih přerážením za pomoci kola.⁴¹⁸

8.24.12. Znesvěcení a zneužití

8.24.12.1. Znesvěcení a zneužití žen – pachatel a komplici

V oblasti Geyau neznámý mladý muž a jeho čtyři komplici v době, kdy se stmívalo, odvlékli neposkvrněnou dívku, která se se svým otcem, příslušníkem měšťanského stavu, vracela z události, kde se popíjelo.⁴¹⁹ Mladý muž dívku odvlékl do jednoho sklepení, které zamkl. Dívka i její otec však hlasitě volali a to bylo důvodem k podnícení soudního vykonavatele, který se rychle na místo dostavil a uvnitř sklepení objevil agresora a dívku. Ta uvedla, že ji

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 330.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 330.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 330.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 330.

⁴¹⁹ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [S] – [DE STUPRO]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 355. ISBN 80-7029-041-2.

agresor nezbavil její nevinosti, ale že jen s lítostí bědovala kvůli fyzické agresi. Proto vznikl dotaz, jakým způsobem zde dodržet ustanovení. Vyslovilo se následujícím způsobem – když se mladá žena podle tradice svobodně za přítomnosti dalších osob přidá k agresorovi, provdá se za něj. Když se však rozhodne zůstat u otce a matky, skončí agresor s komplicí vykonáním potrestání smrti.⁴²⁰

8.24.12.2. Znesvěcení, zneužití a rušení žen – stížnost ovdovělé ženy

Záznam uvádí, že ovdovělá žena s bezúhonným renomé řekla během skryté schůze soudnímu vykonavateli a vykonavatelům funkce přísedících o jednom zvrhlém sluhovi.⁴²¹ Ten byl jistý čas zaměstnán jejím chotěm, přesněji v období, než její choť zemřel. Nyní tento sluha ubližuje jejímu mravnému jménu tím, že v celé městské oblasti tvrdí, že spolu měli milostný vztah a žena se mu zavázala k oddanosti stavu manželského, kterou ale nedodržela a proto má tento služebník v úmyslu ji přimět k opovržení od všech mužů a aby si ho vzala. Služebníka obeslali a podrobili výslechu, kde ho upozornili, že od toho může upustit. On však nadále trval na svém. Nicméně mu to nemohl nikdo dosvědčit, zůstal po jistý čas zavřen, a když mu vykonavatelé funkce přísedících položili dotaz, jestli je jeho sdělení pravdivé, odpověděl odlišně a o milostném vztahu a zavázání uvedl, že se obojí nestalo.⁴²² Po tom ovdovělá žena naříkala o nepolepšitelném poničení svého jména, a proto se nedaleko od pláče domáhala obdržení očištění. Rozsudek zněl následovně – jelikož ovdovělá žena nenaříkala pro teror, který byl proveden na její poctivosti, nýbrž jen pro služebníkovo nepravdivé vyslovení se, a i pro důvod, že větší spolehlivost představuje rekurz slušné ovdovělé ženy pro vyslovené výrazy oproti služebníkovi doznání se ohledně uskutečnění skutku, a především vzhledem k tomu, že jen pro prosté výrazy není dobré, aby teklo více krve člověka, ale vyjítí s provedením lehčího potrestání, je nutností služebníkovi odstranit jazyk a dát vypovědězení z města, do které již nemůže v žádném případě přijít zpět, a pokud by to udělal, byl by potrestán úmrtím.⁴²³

8.24.12.3. Znesvěcení a zneužití žen – nařízení

⁴²⁰ Tamtéž, s. 355.

⁴²¹ Tamtéž, s. 355

⁴²² Tamtéž, s. 355-356.

⁴²³ Tamtéž, s. 356.

V *Právní knize města Brna* se objevuje také nařízení, které se týká znesvěcení a zneužití. Toto nařízení určuje všem obyvatelům určitého území, kteří na tomto území něco vlastní, aby poskytli částku ve výši třiceti marek, která představuje zajištění ohledně zavraždění.⁴²⁴

V případě, že se stane, že se někomu dokáže, že někoho zneužil, přijde o hlavu.⁴²⁵ Prokázání nastane následující metodou – v případě, že někdo mladou, neprovdanou ženu připraví o neposkvrněnost či ji zneužije, musí mít žena jednu osobu jako pozorovatele v případě, že k výše zmíněné situaci došlo v oblasti lánu, a dvě osoby jako pozorovatele v případě, že se situace odehrála v místě městském. Když slušná slečna nebo žena podá obvinění oblečena v rozervaném oblečení či zakrvácená, avšak nebude mít žádného pozorovatele, obviněný získá ospravedlnění pomocí výpovědi dvou pozorovatelů. Když však podá obvinění, že ji někdo zneužil, avšak oblečena v nerozervaném oblečení a nezakrvácená, obviněný získá ospravedlnění vlastním prohlášením. Když však vznese obvinění o zneužití prostitutka, má jí soudní vykonavatel vyhovět tak, jaké mínění vysloví vykonavatelé funkce přísězných (na obvinění vznesené prostitutkami se pohlíželo s odstupem a tak i potrestání viníka bylo na vůli soudního vykonavatele).⁴²⁶

8.24.12.4. Zneužití provdané ženy

V případě, že nějaký muž zláká legitimní choť jiného muže, tak sedm přijatelných pozorovatelů či lidí, kteří bydlí nedaleko choť zminěné ženy, dokáže pachatelovu vinu. Ten a žena budou potrestáni oběšením.⁴²⁷

8.24.13. Poslední vůle

V *Právní knize města Brna* jsou zmíněny všeobecné informace o posledních vůlích, včetně způsobu jejich vyhotovení.⁴²⁸ Také se zde objevuje informace, že existují skutky, u kterých není možné, aby byl pozorovatelem každý, a to pro důvod, že za pozorovatele nemohou být uznáni žena, nezletilý, lidé v otroctví, člověk, který není schopný mluvit, člověk, který je neslyšící, blázen nebo lidé bez slušnosti a lidé, kteří zaslouží pohrdání. Pochopitelnost to

⁴²⁴ Edice – Přílohy – I. – Nejstarší úprava brněnského městského práva z počátku 14. století. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 442. ISBN 80-7029-041-2.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 442.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 442.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 442.

⁴²⁸ Edice – Sentencie Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [T] – [DE TESTAMENTIS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 360. ISBN 80-7029-041-2.

z tehdejšího pohledu představuje ohledně lidí, kteří nemluví, jelikož není v jejich schopnostech cokoli sdělit ústy, ohledně lidí, kteří jsou neslyšící, jelikož není v jejich schopnostech cokoli zaslechnout, a i ohledně blázna, u něhož se neobjevuje znatelný rozum.⁴²⁹

8.24.14. Zavržení

V případě, že někdo dostane zavržení pro zavraždění a v oblasti městské, ve které bydlí, vlastní jmění v hodnotě třiceti marek, a když do dvanácti měsíců neuhradí nařízené peněžité potrestání, obdrží z výše jmenovaného jmění částku deseti marek jeho choť, obnost patnácti marek navrhovatelé, sumu tří marek soudní vykonavatelé a částku dvou marek město. Když potom jmění příslušného přesáhne částku třiceti marek, obdrží vlastnictví jeho jmění jeho choť a následovníci.⁴³⁰

8.25. Výsady pro příslušníky měšťanského stavu města Brna

Mezi výsadami pro příslušníky měšťanského stavu města Brna (datum zaznamenání je leden 1243 a místem Praha)⁴³¹ se objevují také záznamy o předpisech, které se týkají zneužití žen a poskvřňování dívek, které byly do té doby panny a také záznamy o předpisech, které pojednávají o zneužití žen, které se potulovaly.⁴³² První předpisy určují (s největší možnou emfází), že pokud někdo použije fyzickou agresi vážené ženě či dívce, která je panna, nebo ji zneužije, a tato žena/dívka do uplynutí dvou týdnů s podporou dvou pozorovatelů prokáže, že reagovala hlasitým voláním, musí se viník ospravedlnit procesem rozpáleného železa (to mohlo být chození po rozpáleném železe, a v případě, že by se popálil nebo zaváhal, znamenalo byt to, že je vinný nebo něco podobného). V případě zneužití tulaček to vypadalo takto – když žena, která náležela k žebrotě, podávala stížnost, že na ni někdo použil fyzickou agresi a v případě, že přijde (asi k soudu), má jí soudce vykonat na viníkovi vyhovět dle toho, jak mu doporučili a jaký měli mínění přísedící, a soudce měl také právo udělit viníkovi – v případě, že si to bude výše zmíněná žena přát – ztrestání.⁴³³

8.26. Příklad, kdy muž týral svou mladou ženu

⁴²⁹ Tamtéž, s. 361.

⁴³⁰ Edice – Přílohy – I. – Nejstarší úprava brněnského městského práva z počátku 14. století. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 445. ISBN 80-7029-041-2.

⁴³¹ Edice – Hic notantur privilegia civium de Brunna – [I Pragae 1243 m. ian.]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 142. ISBN 80-7029-041-2.

⁴³² Tamtéž, s. 145.

⁴³³ Tamtéž, s. 145.

V *Právní knize města Brna* se tento případ objevuje pod trochu jinými jmény, pravděpodobně se ale jedná o výše zmíněný případ Jiřího Ferreuse.⁴³⁴ Záznam informuje, že muž jménem Georg/Görg Eisnen (tedy Jiří Železný, železář, obchodník s železem, výrobce železného brnění...) si vyžádal od Peschleina Smalcze svatbu s jeho dcerou Katrein, které bylo deset let, a musel slíbit, že jeho jednání s ní po svatbě bude vhodné a čestné.⁴³⁵ Když s ní však během jednoho roku jednal špatně a dopouštěl se na ní fyzického násilí (jejím rodičům, přestože se dožadovali zastavení tohoto jeho konání, řekl, že s ní má právo zacházet podle sebe a ačkoli mu nijak neublížila, uvedl, že tím usiluje o vycvičení své manželky, když ještě není starší, z důvodu zamezení vzpírání se mu v budoucnosti),⁴³⁶ a to dosvědčili také lidé, se kterými byla tato žena v přátelském vztahu, se zavázal, že s tím skončil a přeje si, aby s ní jednal vlídně a oddaně.⁴³⁷ Později se roznemohl, se svou manželkou však stále jednal špatně a stále na ní prováděl fyzické násilí, dokonce se jí pokus zabít,⁴³⁸ tak Peschel se svou manželkou⁴³⁹ se svým otcem Iohannesem Smalczem vyžádáním dosáhli situace, kdy se u Görge objevil jako vyslanec přísězný.⁴⁴⁰ Kateřina mohla pak odejít zpátky k matce a otcí.⁴⁴¹ Jiřímu Ferreusovi bylo uloženo potrestání jako člověku a také takové, které se vztahovalo na jeho jmění, za přítomnosti moravského markraběte,⁴⁴² kterého Jiří požádal o vedení tohoto sporu u právní instance.⁴⁴³ Rovněž Otto Niesil, muži Petr a Warnhard, kteří byli sourozenci Jiřího Ferreuse,

⁴³⁴ [De mulieribus 482-504]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992, s. 131-132. ISBN 80-85048-42-6.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 131.

⁴³⁶ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 313-314. ISBN 80-7029-041-2.

⁴³⁷ [De mulieribus 482-504]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992, s. 131-132. ISBN 80-85048-42-6.

⁴³⁸ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 313-314. ISBN 80-7029-041-2.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 313-314.

⁴⁴⁰ [De mulieribus 482-504]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992, s. 132. ISBN 80-85048-42-6.

⁴⁴¹ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 313-314. ISBN 80-7029-041-2.

⁴⁴² [De mulieribus 482-504]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992, s. 131. ISBN 80-85048-42-6.

⁴⁴³ Edice – Sentencie Subscribite diversis locis in Brunna iura sua requiretibus in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 313-314. ISBN 80-7029-041-2.

Jan (odborník na výrobu, opravu a prodej předmětů ze zlata), Hainlin Neczenczand a Fojtl (jeho živností byla masna) se museli zavázat Iohannesu Smelczlinovi a v případě smrti tohoto muže Kateřině, že během nadcházejících Svatodušních slavností se osvobodí od vlastní zodpovědnosti každý částkou pěti marek krejcarů Prahy (tedy dohromady třicet marek).⁴⁴⁴ Tohoto jednání se účastnili jako přísežní Mikuláš Swerceri, Jindřich Fuchs, Konrád (živil se mlynářskou prací) a jiní den po čtvrté neděli postu.⁴⁴⁵ Jiří se neobhajoval rozumně, vyhrála tak Kateřina, která zůstala u rodiny, ze které pocházela.⁴⁴⁶ Jiří zaplatil podle nařízení markrabího za nelehkých okolností dvě stě marek krejcarů Prahy a tím se vyhnul žaláři.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ [De mulieribus 482-504]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992, s. 132. ISBN 80-85048-42-6.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 132.

⁴⁴⁶ Edice – Sentencie *Subscribe diversis locis in Brunna iura sua requiretibis in scriptis sunt tradite. Et ut facilius inveniatur, quod queritur, secundum alphabeti ordinem sunt distincte* – [M] – [DE MULIERIBUS]. FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990, s. 313-314. ISBN 80-7029-041-2.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 313-314.

9. Závěr

Na závěr lze uvést, že na mnoho otázek byla nalezena odpověď. Potvrzuje se, že ženy byly dříve druhořadou kategorií a neměly takové postavení a práva jako muži. Neznamená to však, že by nemohly vykonávat mnoho činností. Potvrzuje se rovněž, že se do současnosti zachovalo mnohem více informací o ženách z urozenějších tříd, a též v teoriích často zmiňované, že nejméně omezené byly ve své působnosti a rozhodování ovdovělé ženy. Podobných věcí mohly v některých případech dosáhnout za splnění více podmínek.

Jednání ženy u soudu – V některých situacích měly ženy rovnocenná pravidla, v jiných se jich mohly domoci po splnění několika podmínek, naopak některé situace byly z dnešního pohledu až nespravedlivé. Ovdovělé a provdané mohly u soudní instance vystupovat (slavnostní slib, konání, hájení, role navrhovatelky) samostatně či to místo nich vykonávali muži, za které byly provdané, muselo to ale být jeho nezávislé rozhodnutí. Když se ženin choť nacházel jinde, nemohla být žena přiměna použít obranu vůči obžalobě, která na ni byla podána, než uplyne určitý čas (až poté je její povinností to udělat). Žena, jejíž manžel více než jeden rok patřil mezi pohřešované, mohla jinou osobu obvinít v případě, že ho nevypátrala, pronesla na to slavnostní slib a zavázala se. Také těhotenství mohlo ženy zachránit před horším rozsudkem.

Agrese na ženách – dokázání musel podat určitý počet pozorovatelů, žena také musela zneužití nahlásit do určité doby, aby se tím zákon začal zabývat. Případ Jiřího dokazuje, že za velmi nelehkých podmínek žena mohla od chotě, který se na ní dopouštěl takové agrese, odejít, dokonce i věcmi, které jí byly darovány při uzavření manželství.

Vedení jmění – provdaná žena obdařená chytrostí mohla samostatně vést jmění v případě, že vlastností jejího chotě byla marnotratnost či nebylo v jeho možnostech tot vykonávat. Muž bez těchto problémů může ale také své manželce postoupit toto vedení.

Na pozorovatelství žen se také vztahovala určitá pravidla.

Ženy a postavení ve vychovávání nezletilých – zabezpečení osiřelých synovců a neteří z jejich jmění nezajišťuje teta, ale slušní muži (podle funkce přísežných). Ovdovělá žena však toto právo má do příští svatby.

Možnost zavržení manžela/manželky – v případě důkazu o určitých činnostech měli jak muž, tak žena možnost zavržení svého manžela/své manželky.

Poslední vyhotovení – provdaná žena směla určit dědictví svých předmětů jen v situaci, kdy svolil její choť s výjimkou situace skonání bez potomků ohledně vlastnictví, o kterém se zavázala, že nebude patřit mezi předměty, které jí rodiče darovali při vstupu do manželství. Ovdovělá žena však měla právo jednat s vlastním jměním tak, jak si přála.

Ženy tedy ve většině situací neměly úplně bezbranné postavení, rovnocenné postavení jako muži však zdaleka neměly a cesta k dnešnímu stavu byla ještě dlouhá.

10. Literatura

10.1. Tištěné zdroje

ADAMOVIÁ, Karolina a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7308-271-4.

BANASKIEWICZ, Jacek. *Dějiny ve věku nejistot: Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-647-8.

BARUS, Martin a Ivana KOUCKÁ, ed. *Historica Olomucensia 41–2012: Sborník prací historických XXIX – Historie 2010 – Sborník prací z 16. celostátní studentské vědecké konference konané 31. března a 1. dubna 2011 v Olomouci.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN sine. ISSN 1803-9561.

BĚLINA, Pavel. *Kronika Českých zemí od pravěku po současnost. 4.* Praha: Fortuna Libri, 2012. ISBN 978-80-7321-652-8.

BERGER, Stefan, Heiko FELDNER a Kevin PASSMORE, ed. *Jak se píšou dějiny: Teorie a praxe.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-80-7325-398-1.

BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Ženy doby přemyslovské.* Praha: Václav Petr, 1940. Svazky úvah a studií, 17. ISBN sine.

BLÁHOVÁ, Renata, Eva CHVALOVSKÁ, Taťána POLÁŠKOVÁ, Pavel SLEPIČKA, Kateřina SRNSKÁ a Alena ŠTĚPÁNKOVÁ. *Literatura pro 1. ročník středních škol.* Brno: DIDAKTIS, 2008. ISBN 978-80-7358-115-2.

BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: Od středověku do současnosti.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-494-7.

BOLLMANN, Stefan. *Ženy, které čtou, jsou nebezpečné.* Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2279-0.

BOUBÍN, Jaroslav. *Mediaevalia Historica Bohemica: 11.* Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-80-7286-126-2. ISSN 0862-979X.

BOUBÍN, Jaroslav. *Mediaevalia Historica Bohemica: 19/1.* Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 2016. ISBN 80-85268-98-1. ISSN 0862-979X.

BROŽOVIČOVÁ, Klára. *Žena v tradiční kultuře: Učební materiály*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6583-3.

BUZKOVÁ, Pavla, Jan FILIP, Zdeněk KALISTA a kol., BEDNAŘÍKOVÁ-TURNVALDOVÁ, Růžena, Alžběta BIRNBAUMOVÁ, Marie TUMLÍŘOVÁ a Běla VESELÁ, ed. *Česká žena v dějinách národa: Sborník statí, uspořádaný péčí Ústředí žen při Národní radě české*. Praha: Novina, 1940. Knihnice českých žen, 1. ISBN sine. ISSN sine.

BYNUM, Caroline Walker. *Svatá hostina a svatý půst: Náboženský význam jídla pro středověké ženy*. Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2102-5.

CERMANOVÁ, Pavlína a kol. *Jeden den ve středověku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-356-3.

ČADKOVÁ, Kateřina, Milena LENDEROVÁ a Jana STRÁNÍKOVÁ, ed. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zasetí historiografie: Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále, 27.-28. dubna 2006*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-920-5.

ČECH, Zdeněk. *Drsný střed Evropy: 27 velkých příběhů našeho středověku*. Řitka: Daranus. ISBN 80-86983-02-1.

ČECHURA, Jaroslav, Milan HLAVAČKA a Jiří MIKULEC. *Muži a milenci českých královen*. Praha: Akropolis, 1994. ISBN 80-85770-16-4.

ČECHURA, Jaroslav, Milan HLAVAČKA a Eduard MAUR. *Ženy a milenky českých králů*. 2. Praha: Akropolis, 1995. ISBN 80-85770-22-9.

ČECHURA, Jaroslav a kol. *Královny a kněžny české*. Praha: Knižní klub; X-Egem, Nova, 1996. ISBN 80-7176-411-6; 80-7199-010-8.

ČECHURA, Jaroslav, Jiří MIKULEC a František STELLNER. *Lexikon českých panovnických dynastií*. Praha: Akropolis, 1996. ISBN 80-85770-30-X.

ČECHURA, Jaroslav, Milan HLAVAČKA a Marie KOLDINSKÁ. *Příbuzní českých králů*. Praha: Akropolis, 1999. ISBN 80-85770-83-0.

ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1310–1378: Lucemburkové na českém trůně I*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-73-7.

- ČECHURA, Jaroslav, Milan HLAVAČKA a Jiří MIKULEC. *Děti a levobočci českých králů*. 5. Praha: Akropolis, 2000. ISBN 80-85770-95-4.
- ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378–1437: Lucemburkové na českém trůně II*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-98-2.
- ČECHURA, Jaroslav, Milan HLAVAČKA, Eduard MAUR a Jiří MIKULEC. *Královská trilogie: Ženy a milenky českých králů; Muži a milenci českých královen; Děti a levobočci českých králů*. 3. Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7451-505-7.
- ČECHUROVÁ, Jana, Jan RANDÁK a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-309-9; 978-80-7308-556-8.
- ČESAL, Aleš, Otomar DVOŘÁK a Vladimír MÁTL. *Skrytá česká historie aneb Dějiny Čech, jak je neznáte: Od pravěku do roku 1945*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-453-6.
- Český časopis historický: The Czech Historical Review*. 114. Praha: Historický ústav AV ČR, 2016. ISSN 0862-6111.
- Český lid*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 1969, **56**(2). ISSN 0009-0794.
- Český lid: Časopis pro etnologická studia*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 1998, **85**(3). ISSN 0009-0794.
- Československý časopis historický*. 37 [87]. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1989. ISSN 0045-6187.
- Dějiny – teorie – kritika*. 5. Praha: Masarykův ústav – Archiv Akademie věd ČR, v.v.i. et al., 2008. ISSN 1214-7249.
- Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994, **16**(6). ISSN 0418-5129.
- DINZELBACHER, Peter. *Světice, nebo čarodějky?: Osudy "jiných" žen ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-650-6.

DOBOSZ, Józef, Jakub KUJAWIŃSKI, Marzena MATLA-KOZŁOWSKA a kol. *Drugie polsko-czeskie forum mlodych mediewistow: Materialy z konferencji naukowej Gniezno 25-28 wrzesnia 2007 roku*. Poznań: Instytut Historii UAM, 2009. ISBN 978-83-89407-56-6.

DOLEŽALOVÁ, Eva, Robert ŠIMŮNEK, Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ a Aleš POŘÍZKA, ed. *Od knížat ke králům: Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-896-9. ISSN b. ISSN.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, Jan ZELENKA a kol. *Ženy a děti ve dvorské společnosti*. Praha: Historický ústav, 2015. Práce Historického ústavu Akademie věd České republiky. ISBN 978-80-7286-236-8.

EISLER, Riane Tennenhaus. *Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-095-X.

EISLER, Riane Tennenhaus. *Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí*. Praha: Argo: Alpha Book, 2019. Astra. ISBN 978-80-257-2626-6.

ELSTHAIN, Jean Bethke. *Veřejný muž, soukromá žena: Ženy ve společenském a politickém myšlení*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1999. ISBN 80-86130-07-X.

ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-369-7.

FEJTOVÁ, Olga, Václav LEDVINKA, Jirí PEŠEK, Michal SVATOŠ, Martin HOLÝ, Petr KREUZ a kol. *Děti ve velkoměstech od středověku až na práh industriální doby: Stati a rozšířené příspěvky z 29. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 12. a 13. října 2010 v Clam-Gallasově paláci v Praze*. Praha: Scriptorium, Archiv hl. m. Prahy, 2012. Documenta Pragensia, 31. ISBN 978-80-86852-49-2; 978-80-87271-75-9. ISSN 0231-7443.

FELDER, Deborah G. *100 nejvýznamnějších žen všech dob v minulosti i současnosti*. Praha: Knižní klub, 2000. ISBN 80-242-0376-6.

FIALA, Zdeněk. *Z českých dějin: Sborník prací in memoriam prof. dr. Václava Husy*. Praha: Univerzita Karlova, 1966. ISBN b. ISBN.

FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy: Český stát a společnost v letech 995-1310*. 2. Praha: Svoboda, 1975. ISBN b. ISBN.

- FIALOVÁ, Ludmila, Milan KUČERA a Eduard MAUR. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0283-7.
- FIDLER, Jiří. *ČESKÉ KRÁLOVNY*. 2. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004. ISBN 80-7200-849-8.
- FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14 století I: Úvod a edice*. Brno: Nakladatelství Blok pro Archiv města Brna, 1990. ISBN 80-7029-041-2.
- FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století II: Komentář*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1992. ISBN 80-85048-42-6.
- FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století: Rejstříky a přehledy*. Brno: Archiv města Brna ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně, 1993. ISBN 80-85048-47-7.
- FLODROVÁ, Milena a Miloš ŠENKÝŘ. *Brno a Brňanky: Povídaní o zajímavých ženách spojených s minulostí i současností města Brna*. Brno: Doplněk, 2015. ISBN 978-80-7239-319-0.
- Genealogické a heraldické listy*. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost, 2010, **30**(1). ISSN 1212-9631.
- Genealogické a heraldické listy*. 36. Praha: Česká genealogická a heraldická společnost, 2016. ISSN 1212-9631.
- GONĚC, Vladimír, Eva GÁLIKOVÁ a Pavol KRŠÁK, ed. *Česko-slovenská historická ročenka*. Brno: Academicus, 2016. ISBN 978-80-224-1552-1. ISSN 1214-8334.
- VON HAYEK, Friedrich August. *Právo, zákonodárství a svoboda: Nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. 3. v českém jazyce, 1. v nakladatelství Prostor. Praha: Prostor, 2011. ISBN 978-80-7260-253-7.
- HASIL, Jiří. *Přednášky z 47. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova, 2004. ISBN 80-86642-35-6. ISSN sine.
- HERRIN, Judith. *Ženy v purpuru*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1191-7.
- Historická demografie*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR v Praze, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011, **35**(1). ISSN 0323-0937.

- Historický obzor: Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*. Praha: Aleš Skřivan, 2007, **18**(1/2). ISSN 1210-6097.
- HLAVÁČEK, Ivan, Jaroslav KAŠPAR a Rostislav NOVÝ. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. Jinočany: H + H Vyšehradská, 2002. ISBN 80-7319-004-4.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.
- HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 1: Od nejstarší doby kamenné po práh vrcholného středověku*. 3. Praha: Baronet, 1995. ISBN 80-85890-47-X.
- CHVOJKA, Jiří. *Ražby poslední českobudějovické mincovny*. České Budějovice: Jihočeské Muzeum, 1986. ISBN b. ISBN.
- JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Praha: Československý spisovatel, 1976. Spirála. ISBN sine.
- JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. 2. Praha: Československý spisovatel, 1987. Spirála. ISBN sine.
- JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. 3. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-25-4.
- JEDLIČKOVÁ, Blanka, Milena LENDEROVÁ, Miroslav KOUBA a Ivo ŘÍHA. *Krajiny prostřených i prázdných stolů I.: Evropská gastronomie v proměnách staletí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016. ISBN 978-80-7560-026-4.
- JEŽKOVÁ, Alena. *55 českých legend z hradů, zámků a měst*. Praha: Práh, 2007. ISBN 978-80-7252-184-5.
- JIRÁNEK, Tomáš a Jiří KUBEŠ, ed. *Dítě a dětství napříč staletími. 2. Pardubické bienále. 4.-5. dubna 2002. Pardubice*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice: Série C: Série C, Suppl. 5. ISBN 80-7194-515-3. ISSN sine.
- JIRÁNEK, Tomáš, Karel RÝDL a Petr VOREL. *Gender History – to přece není nic pro feministky: Kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-088-2.

JÍŠOVÁ, Kateřina, Eva DOLEŽALOVÁ a kol. *Pozdně středověké testamenty v českých městech: Prameny, metodologie a formy využití: Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky*. Praha: Scriptorium, 2006. ISBN 80-86852-11-3.

JŮZLOVÁ, Jana, Radek DIESTLER a Pavel BĚLINA. *Velcí panovníci Evropy: 100 nejvýznamnějších císařů, králů a knížat evropských dějin*. Praha: Euromedia Group, 2008. ISBN 978-80-242-2308-07.

KLÁPŠTĚ, Jan. *Proměna českých zemí ve středověku*. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-140-8.

KNEIDL, Pravoslav. *Z HISTORIE EVROPSKÉ KNIHY: PO STOPÁCH KNIH, KNIHTISKU A KNIHOVEN*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0093-6.

KNOLL, Vilém, ed. *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2006: Sborník příspěvků ze setkání pracovníků kateder právních dějin z České a Slovenské republiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-085-7. ISSN sine.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-890-4.

KOCOUREK, Milan, ed. *Z Londýna opět něco, co nevíte: Sborník přednášek Britské skupiny Společnosti pro vědu a umění*. Londýn: Britská skupina SVU; Společnost pro vědy a umění, 2016. ISBN 978-1-78280-824-4. ISSN sine.

KOPIČKOVÁ, Božena. *Historické prameny k studiu postavení ženy v české a moravské středověké společnosti: Interdisciplinární pojetí studia*. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 1992. ISBN 80-85268-11-6.

KOŠACKÝ, Petr, Michaela NEUBAUEROVÁ a kol. *Jesenicko: Vlastivědný sborník 6*. Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka, 2005. ISBN 80-903430-3-1. ISSN sine.

KOZÁKOVÁ, Anděla. *Právní postavení ženy v českém právu zemském*. Praha, 1926. Práce ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze. č. 11. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Kapras.

KOŽIAK, Rastislav a Imrich NAGY, ed. *Acta historica Neosoliensia: Ročenka Katedry histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská

Bystrica: Katedra histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005. ISBN 80-8083-173-4. ISSN 1336-9148.

KRUMLOWSKÝ, Felix. *Legendy a pověsti z Čech a Moravy*. Praha: Dobrovský-Beta, 2005. ISBN 80-7306-209-7.

Křesťanská revue. Praha: Oikumené – Akademická YMCA, 2011, 78(5). ISSN 0023-4613.

Kuděj: Časopis pro kulturní dějiny. 7. Dolní Břežany: Scriptorium, 2005. ISSN 1211-8109.

KŮRKA, Pavel B. *Angelus pacis: sborník prací k poctě Noemi Rejchrtové = Collected essays in honour of Professor Noemi Rejchrtová written by her friends and disciples = Festschrift für Frau Professor Dr. Noemi Rejchrtová gewidmet vom Kreis ihrer Freunde und Schüler*. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 2008. ISBN 978-80-7286-125-5.

KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-402-2.

LE GOFF, Jacques a Martin NEJEDLÝ. *Za jiný středověk: čas, práce a kultura na středověkém západě: 18 esejů*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-598-3.

LE GOFF, Jacques. *PENÍZE ve středověku: HISTORICKO-ANTROPOLOGICKÁ STUDIE*. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2406-8.

LEDNICKÁ, Blanka. *SESTAVTE SI RODOKMEN: PÁTRÁME PO SVÝCH PŘEDCÍCH*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4069-0.

LENDEROVÁ, Milena a kol. *Eva nejen v ráji: Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0375-6.

LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ, Eduard MAUR a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.

LENDEROVÁ, Milena, Vladan HANULÍK, Daniela TINKOVÁ a kol. *Dějiny těla: prameny, koncepty, historiografie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-068-0.

LENGYELOVÁ, Tünde, ed. *Žena a právo: Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004. ISBN 80-88880-59-9.

- LIŠKA, Vladimír. *Vládci českých zemí: Rozluštěná tajemství*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-222-8.
- LIŠKA, Vladimír. *Panovníci českých zemí ve faktech, mýtech a otaznících III*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-595-3.
- LIŠKA, Vladimír. *Ženy českých panovníků ve faktech, mýtech a otaznících I*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-654-7.
- LIŠKA, Vladimír. *Ženy českých panovníků ve faktech, mýtech a otaznících 2*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2014. ISBN 978-80-7388-765-0.
- LIŠKA, Vladimír. *České, moravské a slezské zámky ve faktech, mýtech a legendách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2017. ISBN 978-80-7543-259-9.
- LIŠKA, Vladimír. *Ženy českých panovníků ve faktech, mýtech a otaznících 3*. Praha: XYZ, 2017. ISBN 978-80-7505-659-7.
- LIŠKA, Vladimír. *Ženy českých vládců: Rozluštěná tajemství potřeť*. Praha: XYZ, 2017. ISBN 978-80-7505-656-6.
- LOUDA, Jiří. *KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ: ERBY A RODOKMENY VLÁDNOUCÍCH RODŮ*. Havířov: Nakladatelství Petr P. Pavlík, 1996. ISBN 80-85574-09-8.
- LUTONSKÝ, Boleslav, Rudolf MELICHAR a kol. *Základy genealogie: Soubor přednášek pro laické genealogy*. Praha: Boleslav Lutonský, 1999. ISBN b. ISBN.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: ORAC, 1995. ISBN 80-85903-01-6.
- MALÝ, Karel a Florian SIVÁK. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku*. 2. Jinočany: H&H, 1993. ISBN 80-85467-61-5.
- MAREČKOVÁ, Marie. *Příručka praktické genealogie: Jak sestavit rodokmen*. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. ISBN 80-7185-662-2.
- Marginalia Historica: Časopis pro dějiny vzdělanosti a kultury*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2011, 2(1). ISSN 1804-5367.
- MELICHAR, Rudolf. *Sborník k základům genealogie*. Praha: Klub pro českou heraldiku a genealogii, 1988. ISBN b. ISBN.

- MENZEL, Marianne. *Dcery Eviny: Příběhy slavných žen*. Praha: Knižní klub, Balios, 1998. ISBN 80-7176-912-6.
- MITÁČEK, Jiří a kol. *Královská města v životě země moravské*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7028-388-2.
- MLSNA, Petr, Lukáš ŠLEHOFER a Dan URBAN. *Cesty české ústavnosti k 90. výročí přijetí první československé ústavy*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010. ISBN 987-80-7440-021-6.
- MORAVCOVÁ, Mirjam. *Žena ve městě*. Praha: Institut základů vzdělanosti UK, 1993. ISBN sine. ISSN sine.
- MUSIL, František, Jaroslav ČECHURA a kol. *Dějiny východních Čech: V pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7422-003-6.
- Muzejní a vlastivědná práce: Časopis Společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum, 2002, **40/110**(4). ISSN 0027-5255.
- NACHTMANNOVÁ, Alena a Olga Klapetková, ed. *Oděv a textil v životě člověka doby lucemburské: Sborník příspěvků ze specializované konference, uspořádané Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm středních Čech v Praze 6. října 2016*. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech, 2017. ISBN 978-80-86516-88-2.
- NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-305-1.
- NEUMANN, Stanislav Kostka a Evženie KLOUČKOVÁ. *Dějiny ženy: Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II - Michal Zítek ve spolupráci s Euromedia Group k.s. - Knižním Klubem, 1999. ISBN 80-86355-03-9; 80-242-0249-2.
- NODL, Martin, František ŠMAHEL, ed. *Člověk českého středověku*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-448-0.
- NODL, Martin a Andrzej PLESZCZYŃSKI. *Moc a její symbolika ve středověku*. Praha: Filosofia, 2011. ISBN 978-80-7007-351-3.

- NODL, Martin, Michaela ANTONÍN MALANÍKOVÁ a Beata MOŽEJKO, ed. *Středověké město: politické proměny a sociální inovace*. Praha: Filosofia; Centrum medievistických studií Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy v Praze, 2019. Colloquia mediaevalia Pragensia, 20. ISBN 978-80-7007-598-2.
- NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. 2. doplněné vydání. Praha: Academia, 1986. ISBN b. ISBN.
- NOVÁK, František, Radana ČERVENÁ a kol. *Brno v minulosti a dnes: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna XVIII*. Brno: Magistrát města Brna, Archiv města Brna, 2005. ISBN 80-86736-01-6. ISSN 0524-689X
- NOVÁK, František, Radana ČERVENÁ, Jana ČERMÁKOVÁ a kol. *Brno v minulosti a dnes 22: Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna, 2009. ISBN 978-80-86736-15-0. ISSN 0524-689X.
- OKURKA, Tomáš a kol. *Ústecký sborník historický: Aussiger historische Zeitschrift*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2010. ISBN b. ISBN. ISSN 0231-9349.
- OTIS-COUR, Leah. *Rozkoš a láska: Dějiny partnerských vztahů ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-542-9.
- PAVLÁT, Leo. *Tajemství knihy*. Praha: Albatros, 1982.
- PEREMSKÁ, Lenka. *Váš rodokmen krok za krokem*. Brno: CPress, 2013. ISBN 978-80-264-0279-4.
- PEŠEK, Jiří a Václav LEDVINKA, ed. *Žena v dějinách Prahy: Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1996. Documenta Pragensia, 13. ISBN 80-902151-1-4. ISSN 0231-7443.
- PEŠEK, Jiří, ed. *VIII. sjezd českých historiků: Hradec Králové 10.-12. září 1999 = VIII. convention of the Czech historians : Hradec Králové, 10-12 September 1999*. Praha: Scriptorium, 2000. ISBN 80-86197-22-0. ISSN sine.
- PETERKA, Josef. *Cesta k rodinným kořenům aneb Praktická příručka občanské genealogie*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-307-0.

- PETERKA, Josef. *Cesta k rodinným kořenům aneb Praktická příručka občanské genealogie*. Dotisk 1. vydání. Praha: Libri, 2014. ISBN 978-80-7277-307-7.
- POLIŠENSKÝ, Josef a Sylvia OSTROVSKÁ. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Praha: Jan Krigl, 2000. ISBN 80-90245-5-4.
- POLIŠENSKÝ, Josef a Sylvia OSTROVSKÁ. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. 2. Praha: Jan Krigl, 2012. ISBN 80-902045-5-4.
- POHANKA, Henry. *Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům*. Litvínov: Dialog, 2002. ISBN 80-85843-62-5.
- POHANKA, Henry. *Po stopách vlastních předků*. Litvínov: Dialog, 2009. ISBN 978-80-7382-134-0.
- POLEHLA, Petr, Jan HOJDA a kol. *Církev, žena a společnost ve středověku: Sv. Anežka Česká a její doba. [Vědecká redakce]*. Ústní nad Orlicí: Oftis spolu s Biskupstvím královehradeckým, 2010. ISBN 978-80-7405-082-4. ISSN sine.
- PROKOPOVÁ, Irena. *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku. Muzejní a vlastivědná práce: Časopis Společnosti přátel starožitností. 41/111*. Praha: Národní muzeum, 2003, **2003**(3), 129-147. DOI: b. DOI. ISSN 1803-1382.
- RAK, Roman, Václav MATYÁŠ, Zdeněk ŘÍHA a kol. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2365-5.
- RAMEŠ, Václav. *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-175-2.
- RYANTOVÁ, Marie, Petr VOREL a kol. *Čeští králové*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-940-6.
- ŘÍČAŘ, Kristoslav. *Úvod do genealogie: Kdo jsou moji předkové a odkud přišli?*. Praha: Horizont, 1995. ISBN 80-7012-082-7.
- ŘÍČAŘ, Kristoslav. *Občanská genealogie: Základy rodopisné práce*. Praha: Železný, 2000. ISBN 80-240-1081-1.
- Studia historica Nitriensia*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2013, **17**(2). ISSN 1338-7219.

- SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníký stav a právníké profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 978-80-903609-9-0.
- SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK, Josef ŽEMLIČKA a kol. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-352-0.
- SPÁČIL, Bedřich. *Česká měna: Od dávné minulosti k dnešku*. Praha: Orbis, 1974. ISBN b. ISBN.
- ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. *České země v evropských dějinách: Do roku 1942*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-791-2.
- ŠEBÁNEK, Jindřich, Zdeněk FIALA a Zdeňka HLEDÍKOVÁ. *ČESKÁ DIPLOMATIKA DO ROKU 1848*. 2. Praha: Univerzita Karlova, 1984. ISBN b. ISBN.
- ŠMIED, Miroslav a František ZÁRUBA, ed. *Svatá Anežka Česká a velké ženy její doby: Die heilige Agnes von Böhmen und die großen Frauengestalten ihrer Zeit*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-242-9. ISSN b. ISSN.
- ŠPAČKOVÁ, Lenka a Jiří STOČES, ed. *Historická dílna VII: Sborník příspěvků přednesených v roce 2012*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2013. ISBN 978-80-261-0315-8. ISSN sine.
- TŘEŠTÍK, Dušan, Jaroslav ČECHURA a Vladimír PECHAR. *Králové a knížata zemí Koruny české*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-55-X.
- TOMEŠ, Josef. *Ženy ve spektru civilizací: (K proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-009-4.
- UTRIO, Kaari. *Dcery Eviny: Historie evropské ženy*. Havlíčkův Brod: Hejkal, 1994. ISBN 80-901646-0-9.
- VACULÍK, Jaroslav a kol. *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně – svazek 215: Řada společenských věd č. 22*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4502-6. ISSN 1211-6068.
- VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. Praha: Magnet-Press, 1994. ISBN 80-85847-15-9.

VELKOVÁ, Alice. Dějiny ženy aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zasetí historiografie. *Český časopis historický*. Praha: Historický ústav AV ČR 104, 2006, **2006**(4), 996. DOI: b. DOI. ISSN 0862-6111.

VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-18-0.

VOREL, Petr a kol. *Theatrum historiae 2*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. 6. ISBN sine. ISSN 1802-2502.

WANNER, Michal a kol. *Základní pravidla pro zpracování archiválií*. 2. Praha: Odbor archivní správy a spisové služby MV, 2015. ISBN 978-80-86466-78-1.

ZAHRADNÍKOVÁ, Marta. *Ztěžklá křídla snů: Ženy v české literatuře*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 2004. Literární archiv. Sborník Památníku národního písemnictví, 35-36. ISBN 80-85085-68-2. ISSN 0231-5904.

ZÁŘICKÝ, Aleš, Jana DAVIDOVÁ GLOGAROVÁ a Michaela ZÁVODNÁ, ed. *Vzdělanec nad hranicemi "provincionality": Uczony ponad granicami "prowincjonalności"*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-457-3. ISSN sine.

ZÁŘICKÝ, Aleš, Petr KADLEC a Michaela ZÁVODNÁ. *X. sjezd českých historiků: Ostrava, 14.-16.9.2011. Svazek VI*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě – Centrum pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-352-1. ISSN sine.

ZÍBRT, Čeněk. *Řády a práva v zemích českých*. s. 1., 1910. ISBN b. ISBN.

ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců: Český stát a společnost ve 13. století*. Praha: Panorama, 1986. ISBN b. ISBN.

ŽEMLIČKA, Josef. *Čechové, Němci a stát Přemyslovců: Historický ústav ČSAV na pomoc škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25910-3.

ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských: 1198–1253. Proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-140-9.

ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovcí: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-759-8.

11. Přílohy

11.1. Rodokmen rodiny Reginy Španové

